

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ukládání a výkon zabezpečovací detence

Plzeň, 2012

Tereza Pechmanová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Magisterský studijní program

Obor právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ukládání a výkon zabezpečovací detence

Zpracovala: Tereza Pechmanová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Petr Škvain, katedra trestního práva

V Plzni 2012

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Plzni 30. 3. 2012

Podpis:.....

Děkuji panu Mgr. Petru Škvainovi za jeho odborné vedení při zpracování mé diplomové práce, za cenné rady a připomínky a za jeho vstřícný přístup při konzultaci.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. VZNIK A VÝVOJ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V ČR.....	2
2.1 Důvody vzniku nového ochranného opatření	2
2.2 Vývoj myšlenky vzniku zabezpečovací detence	5
3. ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V SOUČASNÉM PRÁVNÍM ŘÁDU ČR.....	10
3.1 Zabezpečovací detence v trestním právu	11
3.1.1 Ochranná opatření a zabezpečovací detence	11
3.1.2 Okruh osob vhodných k uložení zabezpečovací detence.....	15
3.1.3 Subsidiarita zabezpečovací detence k ochrannému léčení.....	23
3.1.4 Proces ukládání zabezpečovací detence	24
3.1.5 Nutná obhajoba	29
3.1.6 Trvání zabezpečovací detence	29
3.1.7 Ukončení zabezpečovací detence.....	30
3.1.8 Změna ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci	34
3.1.9 Problematika retroaktivity při ukládání zabezpečovací detence	35
3.1.10 Upuštění od výkonu zabezpečovací detence	38
3.2 Právní úprava výkonu zabezpečovací detence.....	39
3.2.1 Umisťování chovanců.....	40
3.2.2 Práva chovanců.....	41
3.2.3 Povinnosti chovanců	44
3.2.4 Odpovědnost za škodu.....	45
3.2.5 Zdravotní péče a sociální podmínky	46
3.2.6 Zaměstnávání chovanců.....	47
3.2.7 Odměny, kázeňské tresty a zabránění věci	47
3.2.8 Opatření k zajištění bezpečnosti.....	48

3.3 Ústavy pro výkon zabezpečovací detence	49
3.3.1 Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Brně.....	51
3.3.2 Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě.....	53
3.3.3 Kontrola nad dodržováním právních předpisů v ústavech pro výkon zabezpečovací detence	54
3.4 Zabezpečovací detence v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže	57
3.4.1 Ukládání zabezpečovací detence mladistvému.....	58
3.4.2 Ochranná opatření ukládaná dítěti mladšímu patnácti let	60
4. PRÁVNÍ ÚPRAVA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE NA SLOVENSKU	62
4.1 Okruh osob vhodných k uložení detence.....	63
4.2 Uvalení, pokračování, změny a ukončení detence	65
4.3 Problémy spojené s výstavbou detenčního ústavu na Slovensku.....	68
4.4 Komparace obou zákonných úprav	69
5. SHRUTÍ A DOPORUČENÍ	72
6. ZÁVĚR	75
7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	77
8. SEZNAM PŘÍLOH.....	84
9. RESUME	I

1. ÚVOD

Pojem detence se neuplatňuje pouze v trestním právu ve vztahu k pachatelům trestné činnosti, ale souvisí se zbavením osobní svobody jakékoli osoby, která je držena ve zdravotnickém zařízení, za účelem léčby, bez svého souhlasu nebo bez souhlasu svého zákonného zástupce.

Zabezpečovací detence byla zakotvena již do předešlého trestního zákona z roku 1961, a to zákonem ze dne 19. března 2008 č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. ledna 2009. V úplném znění byla ale zabezpečovací detence zavedena až novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb., s účinností k 1. lednu 2010.

Svou povahou patří zabezpečovací detence k nejtvrdějším ochranným opatřením, a to z toho důvodu, že cíleně zasahuje do základních lidských práv a svobod zaručených Listinou. Jedná se o *ultima ratio* trestních sankcí, tedy krajní prostředek, který lze použít až v případě selhání mírnějších prostředků. Hlavní důvod jejího zavedení spočíval v problematickém chování některých pacientů v psychiatrických léčebnách, kteří byli pro ostatní nebezpeční a u nichž ústavní ochranné léčení nesplňovalo svůj účel. Dá se říci, že uzákoněním zabezpečovací detence byla zacelena mezera mezi trestem odnětí svobody a ochranným léčením, neboť je zde spojen účel obou těchto institutů. Prostřednictvím Vězeňské služby a charakteru speciálního ústavu dochází k ochraně společnosti a izolaci zvláště nebezpečného jedince, přičemž specializovaný zdravotnický personál zajišťuje zvláštní zacházení, reedukaci a léčbu.

Vzhledem k tomu, že institut zabezpečovací detence je u nás upraven něco málo přes čtyři roky, tedy po relativně krátkou dobu, existuje v České republice jen několik málo dílčích knižních děl zabývajících se tímto tématem. Tato práce se především opírá o platnou právní úpravu, odborné časopisecké články, odborné studie provedené především Institutem pro kriminologii a sociální prevenci, příspěvky z odborných seminářů a konferencí a to nejen z oblasti práva, ale také např. z oblasti psychiatrie.

Cílem této práce je analýza naší platné právní úpravy týkající se zabezpečovací detence, přiblížení režimu chovanců v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, srovnání s platnou právní úpravou na Slovensku a v neposlední řadě nastínění problematických míst souvisejících s tímto ochranným opatřením.

2. VZNIK A VÝVOJ ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V ČR

2.1 Důvody vzniku nového ochranného opatření

Myšlenka zavedení nového ochranného opatření má základ v kritice institutu ústavního ochranného léčení a v názorech, že existuje nezanedbatelná skupina vysoce nebezpečných pachatelů, agresorů a sexuálních deviantů, u kterých lze předpokládat na základě zkoumání jejich duševního stavu, že se závažné trestné činnosti budou nadále dopouštět i v budoucnu. Mezi odbornou veřejností, a to zejména mezi pracovníky psychiatrických léčeben, ve kterých se vykonává ochranné léčení, převládá názor, že tyto osoby do režimu ochranného léčení tak, jak je upraveno a v praxi realizováno, nepatří,¹ a to z několika důvodů. Těmi nejčastějšími jsou zejména maření léčby, tyranizování personálu a ostatních pacientů, útoky na ně a útoky z léčeben.

Účelem ochranných opatření, a tedy i ochranného léčení, je na prvním místě patřičná ochrana společnosti před nebezpečnými pachateli, které má být dosaženo prostředky tzv. speciální prevence. Není to ale jediný účel, smyslem ochranného léčení je i odstranění nebo alespoň snížení nebezpečnosti pachatele a léčba jeho duševní poruchy vedená odborníky ve speciálně upraveném prostředí. K tomu, aby byla taková terapeutická činnost úspěšná, musí být splněny určité podmínky, které spočívají v příznivém prostředí léčebny a ve spolupráci léčené osoby. Některé vysoce nebezpečné osoby s duševní poruchou a nízkým smyslem pro hodnoty, jako je smysl pro odpovědnost, uznání vlastní viny a následků za své jednání, však podmínku spolupráce velmi často nespĺňují a narušují tak léčebně terapeutický program svůj i ostatních pacientů umístěných v léčebně. Často jde o osoby nepodrobné, nespĺpracující, sociálně obtížně adaptovatelné a agresivní, které jakoukoli léčbu odmítají, popřípadě se ji snaží alespoň ztížit, čímž je mařen účel ochranného léčení. Odborníci hovoří o rozvratu režimové léčby osobami, které ostatní pacienty utlačují či svým závadným chováním odvádějí od plnění léčebného programu,² i jedna osoba stačí, aby bylo narušeno potencionálně úspěšné léčení řady dalších pacientů.

¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0> [cit. 2012-02-25]

² PŘESLIČKOVÁ, H; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 10.

Dalším z důvodů jsou opakovaná zjištění, že při výkonu ochranného léčení nebyly (a v rámci psychiatrických léčeben ani nemohly být) vytvořeny podmínky pro střežení pachatelů s ústavní ochrannou léčbou.³ Některá bezpečnostní opatření tato zdravotnická zařízení mají, avšak v rámci humanizace a liberalizace zdravotnictví byla značně omezena (např. odstranění obvodových zdí, plotů nebo mříží). Zdravotnické ústavy nedisponují ani dostatečným personálním vybavením, protože i zdravotnický personál je kvalifikovaný pouze k poskytování zdravotnické péče, nikoli k ostraze vysoce nebezpečných agresorů. Co se týče humanizace a liberalizace zdravotnictví, staly se léčebny otevřenějšími, ale tím spíše nebezpečnějšími a stresujícími pro personál i ostatní pacienty. Pracovníci léčeben to na jedné straně vítají, neboť znají vztah mezi účinnou léčbou a pro pacienty lidsky příjemným prostředím léčebny, na straně druhé se musejí vyrovnávat se zvýšenými riziky, jež práce s nebezpečnými osobami v takovém prostředí přináší.⁴ Nebezpečnost spočívá zejména v tyranizování pacientů a personálu a v útocích na ně, které často končí vážnější újmou na zdraví a nezřídka i smrtí. Paradoxně tedy kombinace výsledků humanizace zdravotnických zařízení a výskyt nemalé skupiny nebezpečných agresorů, vykonávajících v těchto zařízeních ochranné léčení, vedou k následné dehumanizaci.

S problémem bezpečnosti v rámci psychiatrických léčeben souvisí i jeden z dalších problémů, a to zabezpečení proti útěkům pacientů. Jak již bylo uvedeno výše, po odstranění některých bezpečnostních zařízení a jiných mechanických překážek se staly léčebny otevřenějšími, navíc zde byl zaveden i uvolněnější denní režim pacientů. Z otevřených oddělení léčeben mohou během dne pacienti utéct nebo dokonce odejít bez větších problémů a ani útěkům z uzavřeného oddělení léčebny, kde jsou umístěni nebezpeční pachatelé, vykonávající ústavní ochranné léčení, nemohli zdravotníci a lékaři účinně zabránit.⁵ Prakticky je jen na rozhodnutí osoby, jež zvažuje útěk, zda dříve či později svého cíle účinně docílí. Jedinou překážkou, kterou musí zdolat, jsou uzamčené dveře, jejichž překonání nečiní průměrně fyzicky zdatnému člověku až tak velké potíže. Navíc personál léčebny (včetně sester či jiných pracovníků ženského pohlaví) při své pracovní činnosti na oddělení přichází a odchází z něj, takže stačí jen

³ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010.

⁴ PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence?. *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 10.

⁵ VANUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*, 2010, č. 9, s. 6.

počkat na vhodné podmínky a za použití násilí či pohrůžky násilím (od zdravotnického personálu nelze požadovat riskování vlastního zdraví při intenzivnější snaze o zastavení pacienta) využít tuto příležitost k útěku.⁶ V této chvíli je samovolné opuštění léčebny bezproblémové a pacient se stává velmi nebezpečný pro své okolí a pro společnost obecně. Problémem je i to, že pokud pacienta policejní orgán dopadne, vrátí ho ve většině případů ihned zpět do toho samého prostředí (v některých případech až po výkonu trestu odnětí svobody za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí)⁷, ze kterého již jednou utekl. Je velmi pravděpodobné, že útěk zopakuje. U nás není výjimkou, že složitě dopátráný a eskortou převezený agresivní delikvent je předáván do „ostrahy“ třem zdravotním sestřím na běžné stanici nemocničního typu.⁸ Obdobně tomu bylo i v případě vykonání nepodmíněného trestu odnětí svobody za trestný čin spáchaný v rámci výkonu ochranného léčení (krádež, loupež, způsobení těžké újmy na zdraví, vydírání apod.), kdy byl pacient navrácen do léčebny a jedinou možností pracovníků bylo v rámci svých bezpečnostních opatření použít ty přísnější z nich.

Praxe tedy prokázala, že je nezbytné diferencované zacházení se společensky nebezpečnými delikventy, kteří v léčení protitoxikomanickým, protialkoholním nebo sexuologickým (méně často i psychiatrickém) nespolupracují, terapii odmítají anebo léčebnu svévolně opouštějí.⁹ Na základě této skutečnosti došla odborná veřejnost k závěru, že je nutné po vzoru zahraniční úpravy zavést nový druh ochranného opatření. Toto nové ochranné opatření by mělo být vykonáváno ve speciálním ústavu, kde by byla zajištěna opatření potřebná k ochraně personálu i ostatních pacientů, která díky kombinaci lidské ostrahy, mechanických prvků a elektronického zabezpečení dokážou zabránit svévolným únikům. Pacienti uzavření v těchto speciálních ústavech by měli být kvalifikovaným personálem mimo jiné vedeni k tomu, aby si v mezích možností uvědomili, že trpí nějakou duševní poruchou a s touto duševní poruchou se naučili žít. Pokud by bylo toto léčení úspěšné, pacienti se stanou méně nebezpečnými pro

⁶ PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 10.

⁷ Dnes §337 odst. 1 písm. i) trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (dříve § 171 odst. 1 písm. d) trestního zákona 140/1961 Sb.)

(1) Kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že i) se dopustí závažného jednání, aby zmařil výkon nebo účel ochranného léčení nebo ochranné výchovy, které byly uloženy soudem, nebo jinak, zejména útekem z ústavu, pomocí při útěku, výkon takových rozhodnutí podstatně ztěžuje, anebo maří dohled uložený při ukončení ochranného léčení, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

⁸ BRICHČÍN, S. Detenční ústav a instituce zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 145.

⁹ BRICHČÍN, S. Detenční ústav a instituce zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 145.

společnost, najdou k léčbě pozitivnější postoj a v rámci dostupnosti s ochranným léčením je zde i možná perspektiva přeřazení po čase do ústavního ochranného léčení, poté popřípadě i ambulantního.

2.2 Vývoj myšlenky vzniku zabezpečovací detence

První požadavky na vytvoření nového druhu ochranného opatření se mezi odbornou veřejností, a to zejména mezi právníky a psychiatry, objevovaly již v sedmdesátých letech 20. století. Tito odborníci odkazují na zkušenosti s institutem zabezpečovací detence, který již několik let funguje v jiných evropských zemích, jako např. ve Švýcarsku nebo v Nizozemí, a jejichž model by mohly být inspirací pro nás.

Od roku 1990 se projekt speciálního ústavu pro výše popsanou skupinu osob snažily soustavně prosadit výbory Psychiatrické společnosti a Sexuologické společnosti České lékařské společnosti.¹⁰ Jednání zástupců těchto organizací s členy České národní rady a představiteli ministerstev (Ministerstvem vnitra, Ministerstvem spravedlnosti, Ministerstvem zdravotnictví) ale nevedla k úspěchu. Zásadní problém vyšel najevo v opakovaných diskuzích mezi jednotlivými ministerstvy, kdy se všichni příslušní zástupci shodli na tom, že je potřeba zavést nový institut zabezpečovací detence, avšak nedokázali se dohodnout, který z resortů by měl převzít odpovědnost za jeho zřízení, vlastní činnost a ochranu. Justice i zdravotnictví si vyjasňovali svůj podíl odpovědnosti a řešení přehazovali z jednoho resortu na druhý.¹¹ Co se týče resortu justice, argumentoval, že nedisponuje kvalifikovanými zdravotnickými pracovníky, kteří mají zkušenosti s duševně nemocnými pacienty. Naopak zdravotníci se bránili tím, že postrádají kompetenci k ostraze nebezpečných sexuálních deviantů a agresorů a jejich ústavy nedisponují technickými ochrannými opatřeními a zabezpečením. Tento rozpor svého času stručně a výstižně popsal tehdejší tiskový mluvčí Ministerstva spravedlnosti V. Voráček slovy: „Zdravotnictví volá: *My nejsme bachaři, nemůžeme je hlídat. My voláme: Nejsme zdravotníci, nemůžeme je léčit. Vnitro volá, že s tím nemá nic společného.*“¹²

¹⁰ VANUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*, 2010, č. 9, s. 5.

¹¹ BRICHČÍN, S. Detenční ústav a instituce zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 145.

¹² PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 11.

V následujícím období se tento problém stále častěji situuje do oblasti veřejného zdravotnictví a vyústí v roce 1995, kdy zpracovalo Ministerstvo zdravotnictví první záměr obsahující čtyři různé varianty na vytvoření zařízení pro ochrannou léčbu společensky zvláště nebezpečných pacientů (toto zařízení se mělo nacházet v Psychiatrické léčebně Dobřany).

První varianta spočívala v rozdělení 50 lůžek do čtyř stanic v areálu Psychiatrické léčebny Dobřany, kdy první tři stanice by měly po 15 lůžkách a čtvrtá stanice jen pět lůžek. Co se týče rozdělení pacientů, první stanice by sloužila pro pacienty s nevyřešenou diagnostickou problematikou, druhá stanice by se využívala k léčbě zvláště závažných sexuálních deviantů, ve třetí stanici by se nacházelo oddělení pro osoby s poruchami chování, trpící poruchou osobnosti a asociálními projevy a poslední stanice by byla určena pro intenzivní péči a léčbu u neklidných a nepodrobných pacientů. Realizace této varianty, která by spočívala v celkové přestavbě areálu, elektronickém zajištění objektu, požárním zajištění, bezpečnostním systémem kontroly vstupu a vybudování vnitřní hradby, byla ve své době rozpočtována na přibližně 90 mil. Kč.

Druhá varianta spočívala v dostavbě celého podlaží nad psychiatrickou léčebnou, čímž by se získal dostatečný prostor pro centrum ochranné léčby s kapacitou 60 lůžek, rozdělených do pěti stanic. Tato druhá varianta by ale vyšla mnohem draž, neboť jen stavební náklady samy o sobě byly vyčísleny na 120 mil. Kč a další zabezpečovací systémy na 10,5 mil. Kč.

Pokud by byla vybrána varianta třetí, byla by vytvořena kapacita 80 lůžek rozdělených do 6 stanic (jedna pro pacienty s dosud nezjištěnou diagnózou, dvě stanice pro sexuální devianty, dvě pro pacienty s psychiatrickými léčbami a jedna s jednotkou intenzivní péče). Co se týče financování, jednalo se v podstatě o nejdražší variantu, jejíž rozpočet dosahoval částky 160 mil. Kč.

A konečně poslední varianta taktéž počítá s kapacitou 80 lůžek pro nepřizpůsobivé pacienty s ochrannou léčbou a i v organizaci se téměř ve všem shoduje s variantou předchozí.

Ministerstvo zdravotnictví zpracovalo záměr vytvořit zařízení pro ochrannou léčbu společensky zvláště nebezpečných pacientů v Psychiatrické léčebně Dobřany v nejméně nákladné první variantě, při níž mělo vzniknout 50 lůžek s ostrahou při investici 83 mil. Kč. I když byla vybrána varianta nejlevnější, z důvodů nedostatků

finančních prostředků však k provedení tohoto záměru nakonec nedošlo, a následkem toho Ministerstvo zdravotnictví rezignovalo na vypracování dalšího podobného projektu.

K dalším pokusům došlo v druhé polovině devadesátých let minulého století. V tomto období se problematice zabezpečovací detence začalo plně věnovat Centrum pro rozvoj péče o duševní zdraví. V rámci činnosti tohoto centra byla sestavena skupina, která vypracovala a zároveň se snažila prosadit několik záměrů. Úspěch měla nakonec alespoň v tom smyslu, že byla při Ministerstvu zdravotnictví zřízena meziresortní Komise ochranné léčby (KOL). Jejími členy byli v té době (v roce 1999) jmenováni ministrem I. Davidem zástupci Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva vnitra, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva práce a sociálních věcí, Vězeňské služby, České lékařské společnosti J. E. Purkyně, Všeobecné zdravotní pojišťovny a také zdravotníků věnujících se ochrannému léčení, ať už ústavnímu nebo ambulantnímu. Jednou z priorit této komise se stal vznik institutu zabezpečovací detence jako čtvrtého ochranného opatření vedle dosud existujícího ochranného léčení, ochranné výchovy a zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty. Současně se komise zabývala také projektem nových pavilonů tzv. diferencovaného ochranného léčení v psychiatrické léčebně Brno - Černovice, jejichž součástí by se dle tehdejšího názoru KOL za určitých podmínek mohl stát i detenční ústav.¹³ V rámci tohoto projektu se počítalo s pavilony pro ochranné léčení psychiatrické, sexuologické, protialkoholní a protitoxikomanické, kde by byly zavedeny prvky ochrany a zabezpečení.

Lékařské společnosti a následně i výše zmíněná iniciativa KOL po dlouhou dobu usilovaly o zákonné zakotvení zabezpečovací detence, což se jim také povedlo prosadit v rámci rekodifikace nového trestního zákoníku. Nejasnosti týkající se resortní kompetence byly vyřešeny tak, že se úlohy ujme Ministerstvo spravedlnosti a stane se tak zřizovatelem zamýšleného detenčního ústavu.

Ministerstvo spravedlnosti na počátku roku 2004 pověřilo Institut pro kriminologii a sociální prevenci k vypracování důkladné analýzy institutu zabezpečovací detence. Při řešení této analýzy vycházel institut z dostupného textu návrhu nového trestního zákoníku ve stavu, v jakém byl předložen Legislativní radě

¹³ PŘESLIČKOVÁ, H; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 11

vlády. Struktura materiálu byla přizpůsobena jeho předpokládanému cíli, tj. shromáždění dostupných informací k předmětnému institutu pro účely rekonstrukce za použití metod a postupů, jako je analýza příslušných ustanovení navrhovaného trestního zákoníku, analýza souvisejících právních předpisů, analýza dostupných literárních pramenů, stejně jako pramenů zahraničních včetně trestněprávních předpisů a expertního šetření formou kulatého stolu, jednotlivých osobních i korespondenčních konzultací.¹⁴

Výše uvedené návrhy a požadavky byly vyslyšeny, a tak byl nový institut uveden rekonstrukční komisí v návrhu nového trestního zákoníku jako čtvrté možné ochranné opatření. Vládní návrh trestního zákoníku (sněmovní tisk 744)¹⁵ byl předložen Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky 21. července 2004, ta ho schválila a 10. ledna 2006 postoupila Senátu (jako tisk 219). Senát tento návrh zákona ale zamítl a vrátil Poslanecké sněmovně k opakovanému hlasování. Poslanecká sněmovna o návrhu znovu hlasovala, ale poté, co byl návrh zamítnut Senátem, musela být PRO nadpoloviční většina všech poslanců (což je minimálně 101 poslanců). Pro přijetí hlasovalo ale pouhých 20 poslanců ze 147 přítomných, a tak byl dne 21. března 2006 tento návrh zákona zamítnut.¹⁶

V návaznosti na zavedení tohoto nového ochranného opatření vznikl v roce 2005 návrh zákona o výkonu zabezpečovací detence, který byl po nepřijetí návrhu trestního zákoníku vzat zpět z jednání Legislativní rady vlády.¹⁷ Avšak problémy v rámci ochranného léčení nadále pokračovaly, a proto bylo potřeba zavést toto nové ochranné opatření co nejdříve do platné právní úpravy. Ministerstvo spravedlnosti vypracovalo nový návrh zákona na podzim roku 2006 a ten vláda České republiky schválila dne 4. června 2007. Měsíc nato, tedy 3. července 2007, předložila vláda návrh ke schválení Poslanecké sněmovně (sněmovní tisk 251)¹⁸, která ho schválila a postoupila 26. února 2008 Senátu (senátní tisk 202). Ani zde neproběhly nějaké závažnější komplikace, a tak byl zákon 19. března 2008 přijat. Po podepsání prezidentem i premiérem byl následně

¹⁴ ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005. s. 125.

¹⁵ Legislativní proces přijímání tohoto zákona viz Příloha č. 1

¹⁶ Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna 2002-2006, pořad 54. Schůze, jednání k bodu 4- Návrh trestního zákoníku (sněmovní tisk 744/4)- zamítnutý Senátem. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/054schuz/s054307.htm> [cit. 2012-02-29]

¹⁷ ŠKVAJN, P. Zabezpečovací detence v osnově trestního zákoníku a návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence. In: *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica*, 2007, č. 2, s. 109.

¹⁸ Legislativní proces přijímání tohoto zákona viz Příloha č. 2

9. dubna 2008 vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 129/2008 Sb. jako zákon o výkonu zabezpečovací detence. V rámci přijetí tohoto zákona došlo mimo jiné i k novelizaci trestního zákona č. 140/1961 Sb. a zavedení toho institutu mezi ochranná opatření pod ustanovením §72a.

V úplném znění byla zabezpečovací detence zavedena ale až novým trestním zákoníkem, jehož návrh byl projednáván od 25. února 2008 (sněmovní tisk 140 a senátní tisk 11) a následně vyhlášen 9. 2. 2009 ve Sbírce zákonů v částce 11 pod číslem 40/2009 Sb. V rámci tohoto zákona je zabezpečovací detence upravena i dnes.

3. ZABEZPEČOVACÍ DETENCE V SOUČASNÉM PRÁVNÍM ŘÁDU ČR

Ve zdravotnictví znamená pojem detence „*držení a léčbu nemocného ve zdravotnickém zařízení bez jeho souhlasu nebo souhlasu jeho zákonného zástupce, které jsou možné pouze za podmínek stanovených Listinou základních práv a svobod a zákonem o péči o zdraví lidu.*“¹⁹ Společně se začleněním pojmu zabezpečovací detence mezi právníkové poměry vznikla nutnost i právní úpravy tohoto nového institutu, který se vztahuje zejména na držení a léčbu pachatelů trestných činů.

Právní úprava zabezpečovací detence byla nejdříve součástí návrhu rekodifikace trestního práva hmotného v rámci připravovaného nového trestního zákoníku. Do právního řádu byla ale zavedena novelou trestního zákona č. 140/1961 Sb., provedenou zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, ve znění pozdějších předpisů. Zároveň s účinností tohoto zákona, která byla určena na 1. ledna 2009, došlo ke změnám velkého množství předpisů našeho právního řádu. Z těch významnějších zákonů byl novelizován např.²⁰

- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů nebo
- zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

V úplném znění však byla zabezpečovací detence zavedena až trestním zákoníkem s účinností od 1. ledna 2010. Jak je výše uvedeno, pojem zabezpečovací detence proniká do velkého množství právních odvětví, ale v této práci se budeme blíže zabývat jen zákony vybranými.

¹⁹ Velký lékařský slovník k pojmu detence. *lekarske.slovníky.cz* [online] Dostupné z: <http://lekarske.slovníky.cz/pojem/detence> [cit. 2012-02-28]

²⁰ Celkový přehled zákonů viz Příloha č. 3

3.1 Zabezpečovací detence v trestním právu

Zabezpečovací detence je upravena jak v trestním zákoníku, tak v trestním řádu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže tento institut ve výčtu ochranných opatření také jmenuje, ale v podstatě odkazuje na ustanovení týkající se dospělých jedinců.

Právní úprava trestního zákoníku se věnuje zejména jejímu postavení mezi ostatními druhy ochranných opatření, v rámci nichž je brána jako *ultima ratio*, tedy jako prostředek využívaný až v krajních situacích, kdy ostatní mírnější možnosti selhaly. V souvislosti se zabezpečovací detencí se zde nově uvádí i upuštění od potrestání při současném uložení zabezpečovací detence. Institut zabezpečovací detence je pak přímo upravena v §100 odst. 1 až odst. 7, týkající se obligatorního a fakultativního ukládání, možnosti uložení samostatně, při upuštění od potrestání nebo i vedle trestu, délky jejího trvání, prostupnost s ústavním ochranným léčením a upuštění od výkonu zabezpečovací detence.

Trestní řád se zabývá procesními pravidly rozhodování o uložení zabezpečovací detence a samotným vykonávacím řízením. Některá ustanovení trestního zákoníku blíže specifikuje, např. upuštění od výkonu zabezpečovací detence, její délku trvání nebo důvody k propuštění. Zavádí ale i nové pojmy týkající se zabezpečovací detence, kterým je například institut nutné obhajoby. Ta je logickým důsledkem situace, kdy je zabezpečovací detence uvalována zpravidla na osoby stížené duševní poruchou nebo na osoby se sníženou ovládací schopností, u nichž nelze předpokládat schopnost samostatně a účinně hájit svá práva.

3.1.1 Ochranná opatření a zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence patří podle nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., mezi ochranná opatření, která tento zákon vyjmenovává v ustanovení §98 odst. 1. Co se týče jednotlivých druhů, trestní zákoník rozlišuje čtyři ochranná opatření, která postihují osobní svobodu či majetek. Mezi omezení osobní svobody řadí ochranné léčení, zabezpečovací detence a ochrannou výchovu, která je ale ukládána pouze mladistvým a dětem mladším patnácti let na základě zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Druhým typem je ochranné opatření postihující majetek, jako je zabránění věci a jiné majetkové hodnoty.

Ochranná opatření lze v českém trestním právu definovat jako „*právní následek trestného činu nebo činu jinak trestného, představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona soudem v řízení trestním nebo občanskoprávním, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.*“²¹ Společně s tresty jsou označována za trestní sankce a vedle pohrůžky trestu, ukládání trestu a výkonu trestu slouží k dosažení účelu trestního zákona.

Tresty a ochranná opatření mají některé rysy společné. V obou případech jde o prostředek státního donucení, který mohou uložit pouze trestní nebo civilní soudy a jen v mezích a na základě zákona (zásada *nullum crimen, nulla poena sine lege*). Zároveň jsou tedy státní mocí i vynutitelná. Společným je i konečný cíl, který v první řadě zahrnuje ochranu zájmů chráněných trestním zákonem a ochranu společnosti před činy pro ni nebezpečnými. Stejně jako tresty i ochranná opatření způsobují určitou újmu a omezení osobní svobody a práv toho, komu jsou ukládána. Újma způsobená výkonem ochranných opatření není však jejich funkční složkou, jako je tomu u trestů, ale jen nevyhnutelným účinkem s často citelnějším postihem než případně uložený trest (například časově neomezená zabezpečovací detence).

Odlišným rysem je pak to, že ochranná opatření chrání společnost před pachateli trestných činů, ale i činů jinak trestných, a lze je tedy uložit i trestně neodpovědným osobám (osobám nepřičetným nebo osobám trestně neodpovědným pro nedostatek věku). Ochranná opatření neobsahují ani negativní hodnocení, tedy morální odsouzení činu, a mohou být uložena i osobě, která nebyla uznána vinnou trestným činem. Na rozdíl od trestů k dosažení svého účelu používají jen prostředky speciální prevence (nápravu a zajištění, resp. zneškodnění, nikoli odstrašení). Ochranná opatření tak stojí na poněkud jiných základech a principech než tresty. Jejich stěžejním cílem je nejen ochrana společnosti a zájmů chráněných trestním zákoníkem, ale v případě zabezpečovací detence nebo ochranného léčení také zdůrazněná snaha o léčbu duševně nemocného jedince.

Co se týče ukládání ochranných opatření, hlavní zásadou je zásada přiměřenosti, na jejímž základě nelze uložit takové ochranné opatření, které by bylo nepřiměřené povaze a závažnosti pachatelem spáchaného trestného činu a nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí zájmům chráněným trestním zákonem. Zároveň se ale hledí

²¹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 542.

i na osobu pachatele a možnosti jeho nápravy, což je posuzováno na základě poznatků z jeho dosavadního života, jeho postojů k uloženému ochrannému opatření, s přihlédnutím k možnostem ovlivnit jeho duševní poruchu, majetkové poměry, zdravotní stav v době ukládání apod. Přípustnost ukládaného ochranného opatření tedy nemůže být hodnocena odděleně v jednotlivých aspektech, nýbrž je nutno přihlížet ke všem hlediskům v jejich souhrnu.²² Zpravidla nejvyšší váhu bude mít nebezpečí, které od pachatele v budoucnu hrozí a pravděpodobnost spáchání dalšího trestného činu, případně činu jinak trestného. Podpůrnou funkci pak bude mít pohled na osobu pachatele a jeho poměry.

Princip zakotvený v §3 odst. 2 trestního zákoníku se uplatní i při ukládání ochranných opatření. To znamená, že o ochranném opatření se rozhoduje vždy podle zákona účinného v době, kdy o něm soud rozhoduje. Tudíž i když trestnost byla posouzena podle dřívějšího zákona, o ochranném opatření se rozhodne podle zákona účinného v době rozhodování soudu.

Společný cíl ochranných opatření a trestů umožňuje jejich ukládání samostatně nebo vedle sebe. Vedle trestu obdobné povahy však může být ochranné opatření uloženo jen tehdy, pokud by nebylo možné dosáhnout účelu jinak, pomocí aplikace jiných ustanovení, která umožňují např. snížení trestní sazby odnětí svobody pod dolní hranici nebo ukládají namísto trestu odnětí svobody ochranné opatření. Za trest obdobné povahy lze považovat trest odnětí svobody ve stavu k ústavní formě ochranného léčení či k zabezpečovací detenci.²³

Další z možností, kterou trestní zákoník upravuje, je uložení více ochranných opatření vedle sebe, pokud jsou pro jejich uložení splněny podmínky a není to zákonem omezeno. Vedle sebe nelze uložit na základě ustanovení §98 odst. 3 zabezpečovací detenci a ochranné léčení, neboť zabezpečovací detence je k ochrannému léčení v poměru subsidiárním. Ani ostatní ochranná opatření ale nelze kumulovat kdykoli. Pokud by byly splněny podmínky pro uložení více ochranných opatření, avšak k dosažení účelu zákona by stačilo pouze jednoho, uloží se jen takové ochranné opatření, které lépe dosáhne náležité ochrany společnosti potřebného působení na osobu. Pokud dojde k tomu, že je potřeba uložit najednou více ochranných opatření a

²² NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 1., Obecná část. 6.* přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 488.

²³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část. 1.* vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 546.

nelze je vykonat současně, v §97 odst. 4 trestního zákoníku je uvedeno, že pořadí jejich výkonu stanoví soud.

V případě, že soud vedle sebe uloží trest a ochranné opatření, je taktéž potřeba určit pořadí výkonu. U současného uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a ústavního ochranného léčení preferuje zákon paralelní výkon, tedy výkon ochranného léčení v rámci trestu odnětí svobody. Stejně tak je tomu u ambulantního ochranného léčení. Pokud to není možné, na základě vyjádření znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie by se mělo rozhodnout o tom, zda se účelu dosáhne lépe vykonáním ochranného léčení před, anebo po výkonu trestu odnětí svobody. Pro současné uložení trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence platí, že se vykoná až po ukončení trestu odnětí svobody.

Ustanovení týkající se výkonu ochranných opatření ukládají, že výkon ochranných opatření se nepromlčuje, nemohou být zahlazena (uložení ochranného opatření nemá povahu odsouzení), ani prominuta amnestijním rozhodnutím prezidenta republiky, popřípadě individuální milostí.²⁴

Zabezpečovací detence, upravená v ustanoveních §100 trestního zákoníku, představuje nejpřísnější druh ochranného opatření. Vůči ochrannému léčení je ve vztahu subsidiarity a jejím hlavním účelem je nejen zajistit ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými pachateli zločinů, jejichž nebezpečnost je obzvláště vysoká kvůli jejich duševnímu stavu, ale zároveň je také potřeba působit na tyto pachatele léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy, kterými je třeba stimulovat jejich rozhodnutí podrobit se a řádně vykonávat ústavní ochranné léčení, z něhož by mohli být po jeho úspěšném absolvování převedeni do léčení ambulantního vykonávaného na svobodě.²⁵

²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 425.

²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1047.

3.1.2 Okruh osob vhodných k uložení zabezpečovací detence

Již v předchozích kapitolách byl naznačen okruh osob, kterých by se měla zabezpečovací detence týkat. Z obecného pohledu lze tuto skupinu pachatelů charakterizovat jako osoby, které nespolupracují, jsou nepřizpůsobivé, nepodrobné, sociálně těžce neadaptované a agresivní a které v rámci léčebného programu sabotují léčbu svou i okolních pacientů. Dále se jedná o osoby postižené chorobou, jejíž léčitelnost je za současných podmínek nemožná nebo alespoň pochybná. Často se u nich setkáváme s těžkými poruchami osobnosti, přičemž nejednou jde i o souhrn několika anomálií současně (například psychopatické osobnosti s nízkým intelektem a sexuální deviací).²⁶

Pachatele trestných činů, popř. činů jinak trestných, kterým je možno uložit zabezpečovací detenci, lze rozdělit do tří následných kategorií.

I. Kategorie - pachatelé nepřičetní (trestně neodpovědní)²⁷

Podle současné právní úpravy soud uloží obligatorně zabezpečovací detenci pachateli, který není pro svou nepřičetnost trestně odpovědný, ale dopustil se činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu.²⁸ K novelizaci došlo u této kategorie pachatelů v rámci novely trestního zákona č. 330/2011 Sb., s účinností od 1. prosince 2011. Změna spočívá v rozšíření možnosti ukládání zabezpečovací detence nepřičetných pachatelů, kdy před touto novelou bylo možné ji uložit pouze za čin jinak trestný, který by naplňoval znaky zvlášť závažného zločinu,²⁹ tedy ne „jen“ zločinu.

Aby mohla být zabezpečovací detence v tomto případě uložena, je potřeba, aby byly splněny i další dvě podmínky, kterými jsou nebezpečnost pobytu pachatele na svobodě a neúčelnost ochranného léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele. Neopomenutelnou podmínkou je samozřejmě i fakt, že je pachatel shledán nepřičetným, a tedy trestně neodpovědným. Takovému pachateli nelze uložit žádný trest (nelze jej ani trestně stíhat), je mu však možno uložit ochranné

²⁶ ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 134.

²⁷ Viz Tabulka 1, bod 2 na str. 23

²⁸ Zločin- úmyslný trestný čin, na nějž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 5 let (srov. §14 ods.3)

²⁹ Zvlášť závažný zločin- úmyslný trestný čin, na nějž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně 10 let (srov. §14. odst. 3 věta za středníkem)

opatření, které s ohledem na vysokou nebezpečnost této osoby má zajistit dostatečnou ochranu společnosti.³⁰

Problematika nepřičetnosti je upravena v trestním zákoně v §26, kdy se nepřičetným chápe ten, „*kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání.*“ Aby byl pojem nepřičetnosti naplněn, postačí nedostatek jedné z těchto schopností, tedy buď nedostatek schopnosti rozumové (tzv. schopnosti rozpoznávací), anebo schopnosti ovládací (tzv. schopnosti určovací). K přičetnosti tedy nestačí, aby pachatel vnímal skutkové okolnosti trestného činu, je třeba, aby byl též způsobilý chápat jejich společenský smysl a dopad (např. schizofrenik je schopen dobře chápat, pamatovat, reprodukovat skutkové okolnosti činu, ale není schopen pochopit společenský dosah, společenskou škodlivost, svého činu).³¹ Stav nepřičetnosti musí být dán v době spáchání činu jinak trestného. Pokud by nastal až později, může být pouze důvodem k přerušení trestního stíhání. Přičetnost se předpokládá u každého jedince, stav nepřičetnosti se musí vždy složitě dokazovat.

Jednou z podmínek nepřičetnosti je i pojem duševní poruchy, který byl velmi diskutován. Tento pojem je do jisté míry pojmem spíše právním než psychiatrickým, a tudíž mohou vznikat dohady, které psychiatrické poruchy, resp. nemoci, pod tento pojem spadají. Trestní zákoník definuje duševní poruchu v §123 takto: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*“ Výčet duševních poruch je v tomto ustanovení demonstrativní a dají se pod něj zařadit onemocnění jak vrozená (jako např. mentální retardace, autismus), tak onemocnění získaná vlivem prostředí nebo životním stylem (např. alkoholismus, psychózy spojené s AIDS, deprese, schizofrenie). Zároveň z tohoto ustanovení také vyplývá, že ne každá těžká asociální porucha osobnosti nebo jen silné rozrušení znamenají, že je možno brát člověka za nepřičetného. Pojem duševní porucha nemůžeme chápat stejně, jako pojem duševní nemoc, neboť pojem duševní nemoc je pojmem užším. Z psychiatrického hlediska můžeme duševní poruchu označit jako zřetelnou odchylku od běžné normy, resp. od stavu zdraví, kterým se rozumí stav úplné

³⁰ PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. K navrhované právní úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestní právo*. 2004, č. 8, s. 23.

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 188.

duševní a sociální pohody.³² Z právního hlediska ale ne každá takováto odchylka je natolik závažná, aby ovlivnila rozpoznávací nebo ovládací schopnosti, a tedy ne v každém případě bude spadat pod definici duševní poruchy. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že definici duševní poruchy v §123 a pojmy v ní uvedené nelze považovat za výlučně medicínsko-psychiatrické, avšak zároveň je nelze pokládat ani za terminologii pouze právní. Duševní porucha musí být u pachatele diagnostikována a musí být v trestním řízení zjištěno, které její projevy měly vztah k trestnému činu.³³ Vyvozování závěrů o duševní poruše u konkrétního pachatele, při posuzování trestní odpovědnosti a ukládání trestů popř. ochranných opatření, závislé na kvalitě znaleckého posudku zjišťujícího výskyt duševní poruchy a její souvislost s trestným činem, popř. činem jinak trestným. Význam diagnostického zařazení posuzované duševní poruchy poté postupně ztrácí na významu a stoupá význam komplexněji provedené analýzy vnitřních souvislostí mezi zjištěnou duševní poruchou a spáchanou trestní činností, na základě které se rozhoduje o možném uložení zabezpečovací detence.

Pouhé spáchání činu jinak trestného ve stavu nepřičetnosti, který by naplňoval znaky zločinu, nestačí, pobyt pachatele na svobodě musí být zároveň nebezpečný. Nebezpečnost pachatele na svobodě není možno ale vyvozovat pouze z jednání v daném okamžiku, při páčání činu jinak trestného. Na rozdíl od stavu nepřičetnosti, který musí být dán v době páčání, o nebezpečnosti rozhoduje soud v době rozhodování o ochranném opatření. Pro závěr o pravděpodobnosti možného opakování takového jednání jinak trestného musí být zjišťován též stupeň duševní poruchy pachatele, popř. jeho dosavadní recidivní projevy, které mohou vytvářet stav nebezpečí pro společnost při ponechání takového pachatele na svobodě.³⁴ Nepostačí ani, aby byl pachatel nebezpečný v době rozhodování, důležité je, aby nebezpečnost pro společnost trvala i do budoucna a ohrožovala zájmy chráněné trestním zákoníkem. Pokud nebezpečnost pro společnost vyplývající z duševní poruchy pominula v mezidobí od spáchání do rozhodování, není možno zabezpečovací detenci uložit.³⁵ Pobyt osoby na svobodě nebezpečný i do budoucna znamená to, že musí existovat vysoký stupeň pravděpodobnosti, že tato nepřičetná osoba spáchá znovu čin jinak trestný, popř. jiný

³² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, s. 187.

³³ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 58.

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1049.

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 1049.

závažný útok na zájmy chráněné trestním zákoníkem. Zda tohoto stupně pravděpodobnosti pachatel dosahuje, je patrné z vypracovaného odborného znaleckého posudku v oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a vyšetření duševního stavu obviněného. Nebezpečnost pachatelova pobytu na svobodě se nekryje s naléhavostí poruch v lékařském smyslu, ale je dána pravděpodobností recidivy.³⁶

K upřesnění pojmu „osoba nebezpečná pro společnost“ se vyjadřuje důvodová zpráva v odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy zákona o výkonu zabezpečovací detence č. 129/2008 Sb., kde na základě poznatků psychologů upřesňuje, které významné nebezpečí pro společnost by mělo vést k uložení zabezpečovací detence.

V první skupině jej představují zejména vrazi, kteří mají v životní historii předchozí násilnou trestnou činnost (i vraždu) a kteří jsou posouzeni jako nebezpeční.

Konkrétně jsou zde vyjmenováni:

- a) vrazi s diagnózou sexuálního sadismu (a jeho variant) a patologické sexuální agresivity, bez předchozí recidivy,
- b) vrazi s diagnózou defektní či hraničně defektní inteligence, také bez předchozí recidivy,
- c) vrazi - recidivisti s rysy anetičnosti³⁷ a výbušnosti,
- d) ostatní vrazi, kteří v minulosti páchali násilí a jsou posouzeni jako nebezpeční.

Druhá skupina obsahuje sexuální devianty, multirecidivisty, u nichž prokazatelně opakovaně selhala ochranná léčba. Zde jsou konkrétními příklady:

- a) patologičtí agresori, recidivující pachatelé pohlavního násilí,
- b) pachatelé pohlavního zneužívání, kteří byli více než dvakrát v minulosti trestáni bez efektu ochranného léčení a
- c) sexuální delikventi s organicky podmíněnou poruchou osobnosti, bezvýsledně léčenou.³⁸

³⁶ PŘESLIČKOVÁ, H; TOMÁŠEK J.; ZEMAN H. Potřebujeme institut zabezpečovací detence?. *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 12.

³⁷ Anetičnost - extrémní bezcitnost, krajní emoční plochost a chybění soucitnosti

³⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. *psp.cz* [online]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0> [cit. 2012-02-25]

II. Kategorie - pachatelé jednající ve zmenšené přičetnosti nebo jednající ve stavu vyvolaném duševní poruchou

Druhá možnost, kdy soud uloží zabezpečovací detence obligatorně, se týká pachatele, který spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou. V tomto případě ustanovení §100 odst. 1 trestního zákoníku odkazuje na ustanovení §47 odst. 2 stejného zákona³⁹, kde je upravena možnost upuštění od potrestání za současného uložení zabezpečovací detence. Okolnost, že je trestný čin, i v tomto případě postačí zločin, spáchán ve stavu zmenšené přičetnosti, nevylučuje trestní odpovědnost pachatele, pouze ji snižuje a je důvodem pro zvláštní zacházení s ním. I zde musí být splněna další podmínka, a to taková, že ukládaná zabezpečovací detence zajistí ochranu společnosti lépe než uložený trest. Současně nelze očekávat, že by přicházelo v úvahu uložení ochranného léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy pachatele a možnostem působení na něj, které by vedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Pojem zmenšená přičetnost je upraven v ustanovení §27 trestního zákoníku, a zní: *„Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.“* Oproti nepřičetnosti je rozdíl pouze v intenzitě, což znamená, že v případě zmenšené přičetnosti nesmí být pachatelova schopnost rozpoznat protiprávnost jednání nebo schopnost ovládat své jednání zeslabena natolik, aby se svou intenzitou rovnala plně nepřičetnosti.⁴⁰ Rozdíl spočívá tedy v tom, že v případě nepřičetnosti jedna ze složek (ať složka rozpoznávací nebo ovládací) chybí, a tak v případě zmenšené nepřičetnosti jsou obě schopnosti pouze výrazně nebo zásadně zeslabeny a nemusí se jednat o duševní chorobu.

Pokud tedy pachatel spáchá trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, je trestně odpovědný. Zmenšená přičetnost ale vytváří zvláštní situaci, při které nelze postupovat obvyklým způsobem. Vliv má zejména na stanovení druhu trestu, jeho výměry, zařazení do příslušného typu věznice, možnost snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, upuštění od potrestání, upuštění od uložení trestního opatření apod.

³⁹ Viz Tabulka 1, bod 1 na str. 23

⁴⁰ ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 140.

Otázka zmenšené přičetnosti je otázkou právní a její posouzení náleží orgánům činným v trestním řízení. Vždy se musí zkoumat v konkrétním případě ve vztahu ke konkrétnímu pachateli a je zapotřebí jejího posouzení, založeného na odborných znalostech. Stejně jako se zkoumá nepřičetnost, i zde je potřeba vypracovat psychiatrický znalecký posudek, v němž by mělo být co nejpřesněji stanoveno, do jaké míry z kvalitativního i z kvantitativního hlediska duševní porucha u pachatele ovlivnila jeho schopnost rozpoznávací a ovládací, zda se tyto či alespoň jedna z nich blížila stavu jejího vymizení, resp. v jakém směru a rozsahu zůstaly tyto schopnosti pachatele zachovány, což má pak rozhodující význam pro otázku, zda šlo o podstatně sníženou rozpoznávací nebo ovládací schopnost pachatele.⁴¹

Důležitou podmínkou je i to, aby se zmenšená přičetnost projevila u pachatele během páchaní trestného činu a měla na spáchání vliv. Pokud by tomu tak nebylo, nedalo by k ní přihlížet jako např. k polehčující okolnosti, neznamenal by nižší stupeň závažnosti spáchaného trestného činu a s pachatelem by se dalo jednat obvyklým způsobem.

Fakultativně může soud uložit zabezpečovací detenci vzhledem k osobě pachatele s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům i tehdy, pokud by pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze předpokládat dosažení účelu ochranného léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele.⁴² Soud v tomto případě vychází z dalších okolností týkajících se osoby pachatele, přihlíží k jeho dosavadnímu životu a jeho poměrům. Toto ustanovení je subsidiární k obligatornímu uložení zabezpečovací detence, a to proto, že zde duševní porucha nemusí vést ani ke zmenšené přičetnosti či k nepřičetnosti.⁴³

Osoba pachatele pomáhá určit povahu a závažnost spáchaného trestného činu a zjišťuje se nejen z osobních dat a registrací, ale hlavně z chování pachatele ve společnosti, stupně jeho společenské škodlivosti a hlubšího rozboru jeho osobnosti v souvislosti se spáchaným trestným činem. Co se týče poměrů pachatele, rozumí se tím zejména poměry osobní, rodinné a majetkové. Poměry pachatele se rovněž týkají

⁴¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona - trestnímu zákoníku č. 40/2009 Sb. *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0> [cit. 2012-03-02]

⁴² Viz Tabulka 1, bod 3 na str. 23

⁴³ VANTUH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*, 2010, č. 9, s. 8.

hodnocení jeho osoby, které ovšem přímo nesouvisí se spácháním trestného činu, ale mohou ovlivnit úvahy o uložení zabezpečovací detence. V podstatě půjde o osobní, rodinné, majetkové a jiné poměry pachatele, které existovaly nikoli v době spáchání zločinu, ale existují v době rozhodování o zabezpečovací detenci⁴⁴ a charakterizují osobu jako objekt zabezpečovací detence.

III. Kategorie - pachatelé oddávající se zneužívání návykové látky⁴⁵

Od 1. ledna 2010 je v trestním zákoníku oproti předchozí právní úpravě rozšířen okruh osob, jimž lze zabezpečovací detenci uložit. Jedná se o pachatele- recidivisty, kteří se oddávají zneužívání návykové látky a opakovaně páchají trestné činy. Od 1. prosince 2011 bylo novelou č. 330/2011 Sb. zavedeno, že k uložení zabezpečovací detence postačí spáchání trestného činu v kategorii zločinu, oproti právní úpravě před 1. prosincem 2011, kdy bylo potřeba, aby trestný čin odpovídal charakteru zvláště závažného zločinu.

Aby mohla být pachateli uložena zabezpečovací detence, musí se jednat o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a opětovně spáchal zločin, ačkoliv již dříve byl odsouzen za zločin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta v souvislosti se zneužíváním návykové látky nebo pod jejím vlivem. Zároveň ale soud musí zkoumat, zda neexistuje tzv. kontraindikace v osobě samotného pachatele, tedy, zda vzhledem k osobě pachatele, jeho zdravotnímu stavu (včetně psychiky) nebo jeho poměru k ochrannému léčení neexistují okolnosti, na jejichž základě je zřejmé, že nelze dosáhnout účelu ochranného léčení. Zjistí-li, že takováto kontraindikace je dána, ochranné léčení neuloží a zkoumá, zda jsou splněny zákonné podmínky pro uložení zabezpečovací detence.

Podstatné z hlediska této skupiny pachatelů pro jejich vymezení je, že jde o osoby, které se trvale oddávají zneužívání návykové látky, přičemž musí jít o takové požívání návykové látky, které má povahu chorobného návyku⁴⁶ a je dlouhodobějšího nebo trvalého rázu. Nepostačí pouze ojedinělá opilost, pouhé zjištění sklonu k požívání alkoholických nápojů nebo experimentování s omamnou nebo jinou psychotropní

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s 1051.

⁴⁵ Viz Tabulka 1, bod 4 na str. 23

⁴⁶ ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 141.

látkou. V souvislosti se zneužíváním návykové látky je trestný čin spáchaný tehdy, když mezi zneužíváním návykové látky a trestným činem je příčinná souvislost (tzv. kauzální nexus). Znamená to tedy, že zabezpečovací detenci dovoluje zákon uložit i pachateli, který nebyl v době činu pod vlivem návykové látky, ale jeho trestná činnost byla zřejmým důsledkem jejího zneužívání.⁴⁷ Oproti ostatním kategoriím v tomto případě není nutné, aby pobyt pachatele na svobodě byl nebezpečný pro společnost, a pachatel se nemusí nacházet stavu nepřičetnosti ani zmenšené přičetnosti, popř. trpět duševní poruchou, postačí ovlivnění návykovou látkou i v menší intenzitě.

Pojem návyková látka je definován v trestním zákoníku pod výkladovými ustanoveními v §130. Podle tohoto ustanovení se návykovou látkou rozumí *alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*. Jde o demonstrativní vymezení, které je velmi obsáhlé a zahrnuje široký okruh látek, z nichž některé jsou dostupné i volně (např. aceton, ředidlo apod.). Právní úprava zneužívání návykových látek vychází z jednotné úmluvy o omamných látkách, platné od roku 1964, v níž bylo pojednáváno pouze o alkoholismu a omamných látkách. Komise OSN pro narkotika vyhlásila v roce 1971 Úmluvu o psychotropních látkách, ke které přistoupila i bývalá ČSSR. Ta zavedla tento pojem do československého právního řádu tím, že nahradila slovní spojení *požití alkoholického nápoje nebo omamného prostředku* pojmem *návyková látka* a zároveň ve výkladovém ustanovení §89 odst. 13 trestního zákona č. 140/1961 Sb. tento pojem definuje stejně, jako je definován v dnešní době.

Pro tuto skupinu pachatelů je dále charakteristické, že vzhledem k tomu, že se jedná o recidivisty alkoholiky či toxikomany, je více než pravděpodobné, že jim spolu s uloženými původními tresty bylo uloženo též ochranné léčení, které se však ukázalo nanejvýš neúčinné.⁴⁸ Proto bude soud během rozhodování o uložení nového ochranného opatření přihlížet k dosavadnímu postoji pachatele k ochrannému léčení, jestli se ukázalo úspěšným a jestli není vhodnějším opatřením uložit vedle trestu zabezpečovací detenci.

⁴⁷ PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. K navrhované právní úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestní právo*. 2004, č. 8, s. 23.

⁴⁸ ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1.vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 142.

	Rozhodnutí	Závažnost TČ	Uložení	Okolnosti a duševní stav pachatele	Situace
1.	Odsouzen-upuštěno od potrestání (nevylučuje trestní odpovědnost)	Zločin	Obligatorně, samostatně	Zmenšená přičetnost nebo stav vyvolaný duševní poruchou	§100 odst. 1) (§47 odst. 2)
2.	Trestní stíhání zastaveno	Zločin	Obligatorně, samostatně	Nepřičetnost pro duševní poruchu, pobyt pachatele na svobodě je nebezpečný	§100 odst. 1)
3.	Odsouzen	Zločin	Fakultativně, vedle trestu	Stav vyvolaný duševní poruchou, pobyt pachatele na svobodě je nebezpečný	§100 odst. 2a)
4.	Odsouzen	Zločin	Fakultativně, vedle trestu	Přičetný, zneužívá návykové látky, recidiva s přihlédnutím k projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení	§100 odst. 2b)

Tabulka 1: Důvody pro uložení zabezpečovací detence dle §100 trestního zákoníku⁴⁹ (za splnění společné podmínky neúčelnosti ochranného léčení)

3.1.3 Subsidiarita zabezpečovací detence k ochrannému léčení

Ve všech výše uvedených případech, kdy soud zabezpečovací detenci uložit musí (§100 odst. 1 trestního zákoníku), tak v případech, kdy ji uložit může (§100 odst. 2 trestního zákoníku), stanoví trestní zákoník základní podmínku uložení zabezpečovací detence, a to subsidiaritu k ochrannému léčení. Tato podmínka je vyjádřena v zákoně slovy: „nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti.“ Proto soud uloží zabezpečovací detenci jen tehdy, pokud nelze očekávat, že by ochranné léčení s přihlédnutím k relevantním okolnostem splnilo svůj účel, tzn. že by nevedlo k dostatečné ochraně společnosti.⁵⁰ Jde zejména o to, že soud při ukládání posoudí všechny okolnosti případu s přihlédnutím k nebezpečnosti osoby pachatele, k povaze jeho duševní poruchy a k možnosti působení na pachatele v rámci v úvahu přicházejícího ochranného léčení a dojde k závěru, že ochranné léčení v daném konkrétním případě svůj účel nespĺňuje a jeho uložení nestačí. Při posuzování postačí pouze předpoklad, že účel ochranného léčení nemůže být splněn. Tento předpoklad ale musí být podložen objektivním zhodnocením výše uvedených okolností s přihlédnutím

⁴⁹ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 28.

⁵⁰ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011 : komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, s. 353.

k případně již projevenému postoji pachatele k ochrannému léčení. Podmínkou pro uložení zabezpečovací detence ale není předchozí uložení ochranného léčení a selhání při jeho předchozím výkonu. Pokud by bylo zřejmé, že je pobyt pachatele na svobodě nebezpečný a ochrana společnosti nedostatečná, bude možno uložit zabezpečovací detenci již při prvním odsouzení, pokud tedy budou splněny všechny zákonem požadované podmínky. Zpravidla se tyto skutečnosti zjišťují na podkladě znaleckého posudku dvěma znalci, z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, kteří mají již praktické zkušenosti s ochranným léčením, nebo na základě pozorování duševního stavu ve zdravotnickém ústavu. Zabezpečovací detence představuje až krajní řešení, když jiná opatření včetně ochranného léčení již nepřicházejí v úvahu a ochranu společnosti nelze zajistit jinými prostředky než výkonem zabezpečovací detence v ústavních podmínkách.⁵¹

Soudci při ukládání zabezpečovací detence vychází tedy z myšlenky, že nejdříve musí zvažovat uložení ochranného léčení a teprve, pokud nelze očekávat, že uložení ochranného léčení by postačovalo, je možno uložit zabezpečovací detenci.

3.1.4 Proces ukládání zabezpečovací detence

Trestní zákoník připouští uložit zabezpečovací detenci nejen samostatně, ale i vedle trestu, popř. při upuštění od potrestání. Avšak jako obecné pravidlo stanoví, že uložit ochranné opatření vedle trestu obdobné povahy lze jen tehdy, jestliže by jeho samostatné uložení nevedlo ke splnění účelu trestní sankce. Tím se možnost uložit zabezpečovací detenci vedle trestu značně omezuje.

Samostatně soud uloží zabezpečovací detenci především u nepřičetných pachatelů. Tedy u pachatelů, u kterých bylo vydáno usnesení o zastavení trestního stíhání nebo byla zabezpečovací detence uložena po právní moci odsuzujícího, popř. zprošťujícího rozsudku. V těchto případech se totiž nedá uložení zabezpečovací detence pokládat za trestní stíhání. Samostatné uložení přichází v úvahu i v případech uvedených v §100 odst. 2 písm. a) a b), pokud bylo trestní stíhání proti takovým pachatelům zastaveno, např. z důvodu promlčení trestního stíhání nebo po udělení milosti prezidentem republiky. Otázku, zda pachatel trestný čin spáchal, musí soud v

⁵¹ VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*, 2010, č. 9, s. 9.

takových případech vyřešit jako tzv. předběžnou otázku podle §9 odst. 1 trestního řádu.⁵²

V souvislosti se zabezpečovací detencí se upravuje i upuštění od potrestání při současném uložení zabezpečovací detence. V tomto případě soud obligatorně uloží zabezpečovací detenci podle §47 odst. 2 trestního zákoníku, který s ohledem na zavinění způsobené zmenšenou přičetností nebo duševní poruchou nevyklučuje uložení zabezpečovací detence namísto trestu. Tato možnost je nepřípustná v situaci, kdy si zmenšenou přičetnost nebo duševní poruchu způsobí pachatel zaviněně požitím návykové látky.

Vedle trestu přichází v úvahu uložení zabezpečovací detence u pachatelů zmenšeně přičetných, u pachatelů, kteří spáchali zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou a u pachatelů, kteří se oddávají zneužívání návykové látky. Uplatní se tedy v rámci fakultativního ukládání zabezpečovací detence (podle §100 odst. 1 a 2), a to i u zmenšeně přičetných pachatelů, neboť podmínkou zmenšené přičetnosti je vždy duševní porucha.

Trestní zákoník výrazně redukuje možnost kumulovat nepodmíněný trest odnětí svobody a zabezpečovací detenci, ale zcela ji nevyklučuje. Nevyklučuje ji ani pro případy, kdy je pachateli ukládán nepodmíněný trest jako zvláště nebezpečnému recidivistovi ve zprísněné trestní sazbě, taktéž je možné ve výjimečných případech připustit uložení dlouhodobého trestu odnětí svobody spolu s dalším dlouhodobým ústavním zacházením.⁵³ Toto řešení by ovšem mělo nastat pouze v krajních situacích. Pokud soud uloží zabezpečovací detenci vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, má přednost vykonání nepodmíněného trestu. Do zabezpečovací detence pachatel nastoupí až po skončení výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo jeho jiném ukončení. Jiným ukončením trestu odnětí svobody než jeho výkonem je např. prominutí trestu na základě milosti nebo amnestie prezidenta republiky nebo promlčení výkonu trestu odnětí svobody.⁵⁴ V tomto je zásadní rozdíl oproti výkonu ochranného léčení ve vztahu k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, které je možné vykonat po nástupu

⁵² BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 31.

⁵³ VANTUCHOVÁ, M. *Ochranná detence z hlediska zásady přiměřenosti*. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed) *Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Sborník příspěvků z odborného semináře*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2005, s. 38.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s 1054.

výkonu trestu odnětí svobody ve věznici, před nástupem výkonu tohoto trestu anebo až po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody.

Pokud dojde k pravomocnému uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v průběhu výkonu zabezpečovací detence, výkon detence se ze zákona přerušuje. Dochází k tomu např., když soud rozhodne o trestu za trestný čin spáchaný ještě před jejím nařízením nebo za trestný čin spáchaný v rámci výkonu trestu odnětí svobody. O přerušování výkonu zabezpečovací detence soud nerozhoduje, ale předseda senátu při nařízení uloženého trestu odnětí svobody nařídí ústavu pro výkon zabezpečovací detence, aby dodal odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody a po jeho skončení navrátil odsouzeného do ústavu k výkonu zabezpečovací detence. Proto v trestním řádu nenalezneme ustanovení, které by se týkalo rozhodování o přerušování výkonu zabezpečovací detence.

Zabezpečovací detenci soud zpravidla ukládá na návrh, který státní zástupce pojme buď do obžaloby, resp. do návrhu na potrestání, nebo jej učiní samostatně, např. v průběhu hlavního líčení.⁵⁵ Trestní řád ale umožňuje, aby soud uložil ochranné opatření i bez návrhu státního zástupce, jestliže sám na základě výsledků hlavního líčení dospěje k závěru, že jsou splněny zákonné podmínky pro takovéto rozhodnutí. Pro tento postup musí mít soud spolehlivý podklad zejména v provedeném dokazování. Vyplývá to z toho, že uložení zabezpečovací detence bez návrhu státního zástupce zpravidla znamená, že dokazování prováděné v přípravném řízení nebylo zaměřeno na možnost takového rozhodnutí, a tudíž je potřebné provést všechny důkazy a zajistit obžalovanému právo na obhajobu.

V některých případech může být dokazování prováděné jen za účelem rozhodnutí o zabezpečovací detenci, čímž by přesahovalo potřeby soudu z hlediska rozhodnutí o vině a trestu. Z těchto důvodů je stanovena výhrada v §230 odst. 2 trestního řádu, která umožňuje rozhodnout o ochranném opatření ve veřejném zasedání. Smyslem výhrady je, aby soud mohl ukončit hlavní líčení a rozhodnout o vině a trestu a nemusel je odročovat pouze za účelem opatření podkladů pro rozhodnutí o zabezpečovací detenci. Dodatečné rozhodování o zabezpečovací detenci ve veřejném zasedání lze uplatnit jen za předpokladu, že na základě příslušných ustanovení trestního zákoníku, resp. zákona o soudnictví ve věcech mládeže, která upravují podmínky

⁵⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: 2008, s. 1879.

ukládání zabezpečovací detence, nebude těsná spojitost mezi otázkou viny a trestu (trestního opatření) a otázkou uložení ochranného opatření.⁵⁶ Ve veřejném zasedání rozhodne soud i v případě zrušení části rozsudku odvolacím soudem, který mu věc vrátil k novému projednání a rozhodnutí jen o ochranném opatření.

Ve veřejném zasedání může soud rozhodovat i na návrh státního zástupce, ale pouze pokud uložení zabezpečovací detence není úzce spjato s rozhodnutím o vině a trestu, soud ji neuložil v hlavním líčení a neproběhlo veřejné zasedání na základě výhrady podle §230 odst. 2. Státní zástupce může podat návrh na řízení soudu ve veřejném zasedání tehdy, jestliže trestní stíhání bylo v přípravném řízení nebo v řízení před soudem zastaveno nebo přerušeno. K podání návrhu musí mít vždy dostatečný skutkový podklad v provedených důkazech.

Jakmile se rozhodnutí, podle kterého se má vykonat zabezpečovací detence, stane vykonatelným, zašle předseda senátu (popř. samosoudce) příslušnému ústavu pro výkon zabezpečovací detence nařízení výkonu a současně vyzve osobu, nachází-li se tato osoba na svobodě, aby do výkonu nastoupila. V případě, že by se výrok o uložení zabezpečovací detence, která nebyla uložena vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, stal vykonatelným rozhodnutím odvolacího soudu a obviněný se nacházel ve vazbě, nařídí předseda senátu odvolacího soudu výkon opatření hned při vyhlášení rozhodnutí. Nařízení výkonu zabezpečovací detence, stejně jako výzva adresovaná odsouzenému, mají povahu opatření, a tudíž proti nim není přípustný opravný prostředek.

Před nástupem do výkonu zabezpečovací detence může předseda senátu poskytnout odsouzenému přiměřenou lhůtu k obstarání jeho záležitostí. Poskytnutí této lhůty není podmíněno žádostí osoby, které byla zabezpečovací detence uložena. Závěr o tom, zda je nebo není dán důvod k takovému postupu, vyjádří předseda senátu v rozhodnutí o nařízení výkonu zabezpečovací detence a ve výzvě k nástupu.⁵⁷ Délka této lhůty nesmí přesahovat dobu jednoho měsíce ode dne, kdy rozhodnutí o uložení zabezpečovací detence nabylo právní moci.

Přiměřenou lhůtu k obstarání záležitostí není možno poskytnout, je-li osoba, které byla zabezpečovací detence uložena, při pobytu na svobodě nebezpečná pro své okolí, anebo z jejího jednání popř. dalších skutečností vyplývá obava, že taková osoba

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 1880.

⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář*. 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 2565.

uprchne (ať již do ciziny, nebo tak, že se bude zdržovat na neznámém místě v tuzemsku). Pokud je splněna alespoň jedna z těchto podmínek, předseda senátu nařídí bezodkladně dodání do ústavu pro výkon zabezpečovací detence. V případě příslušníka bezpečnostního sboru nebo ozbrojených sil v činné službě požádá předseda senátu podle §354 odst. 3 trestního řádu příslušného velitele nebo nadřízeného, aby zařídil jeho dopravení do ústavu pro výkon zabezpečovací detence.

Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., bylo doplněno do právní úpravy zabezpečovací detence ustanovení týkající se dodání nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence. Před touto novelou měl předseda senátu povinnost zařadit dodání nebezpečné osoby do detenčního ústavu. Postup, jak má toto dodání zařadit, ale nebyl nikde upravený. Problém spočíval v tom, že působnost Vězeňské služby ČR, která spravuje a střeží ústavu pro výkon zabezpečovací detence a předvádí a eskortuje osoby v jejím výkonu, nastává až dnem zahájení výkonu zabezpečovací detence, tedy dnem nástupu. Do té doby tedy nedisponuje Vězeňská služba žádným oprávněním, kterého by mohla využít k eskortování nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence.

S touto novou právní úpravou, účinnou od 1. ledna 2012, zajišťuje dodání nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence na základě příkazu předsedy senátu Policie České republiky. Pokud není místo pobytu nebezpečné osoby známo, má policejní orgán povinnost toto místo vypátrat a poté ji do výkonu dodat. Pokud místo pobytu známo je, má policejní orgán za účelem dodání této osoby do výkonu zabezpečovací detence oprávnění vstoupit do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek, kde se taková osoba nalézá. O dodání nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence, popřípadě o okolnostech, které dodání brání, je Policie ČR povinna neprodleně informovat předsedu senátu. Tato nová právní úprava byla zavedena do trestního řádu na základě analogie, jako je tomu při dodání osoby odsouzené k výkonu trestu odnětí svobody.

3.1.5 Nutná obhajoba

Nutná obhajoba je koncipována jako důležitá součást práva na obhajobu, které je zakotveno v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.⁵⁸ Ze zákona je nezbytná především u obviněného, který nemůže svoji obhajobu vzhledem k určitým objektivním okolnostem sám náležitě vykonat.

V řízení vedeném na návrh státního zástupce, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence, popř. změně ochranného léčení na zabezpečovací detenci, musí mít obviněný obhájce. Jde o jeden z případů nutné obhajoby, které jsou vyjmenovány v §36 a následujících trestního řádu. Ukládání zabezpečovací detence předpokládá existenci duševní poruchy u obviněného v době spáchání činu. Za těchto okolností je nutná obhajoba dozajista důvodná, neboť duševní stav takového obviněného, s přihlédnutím k závažnosti zásahu do jeho základních práv, vyžaduje zajištění obhajoby prostřednictvím kvalifikovaného obhájce.

Důvod nutné obhajoby je dán i v případě, že státní zástupce nenavrhl uložení zabezpečovací detence před hlavním líčením a obžalovaný v hlavním líčení nemá obhájce, přičemž soud shledá podle výsledků hlavního líčení, že jsou podmínky pro uložení zabezpečovací detence. V tomto případě se obviněnému určí lhůta ke zvolení obhájce. Pokud si v této lhůtě žádného obhájce nezvolí, popřípadě pokud jím zvolený obhájce jeho obhajobu převzít odmítl, je mu soudem obhájce ustanoven, a to na tak dlouhou dobu, po kterou důvody nutné obhajoby trvají.

V trestním řízení může být obhájcem pouze advokát, který má možnost se pro jednotlivé úkony nechat zastoupit koncipientem, s výjimkou řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně, před vrchním soudem a Nejvyšším soudem.

3.1.6 Trvání zabezpečovací detence

Základní ustanovení týkající se problematiky trvání zabezpečovací detence upravuje §100 odst. 5 trestního zákoníku. Mnohem podrobnější a širěji pojatou úpravu nalezneme v trestním řádu v §357. Zabezpečovací detence je ukládána bez určení konkrétní délky, na rozdíl od právní úpravy ochranného léčení, jehož trvání je omezeno na dobu dvou let s možným opakovaným prodloužením maximálně o dva roky na návrh

⁵⁸ VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 76.

státního zástupce nebo zdravotnického zařízení. Je to dáno nebezpečností pachatelů, kterým je toto ochranné opatření ukládáno. Zabezpečovací detence se ukládá na dobu, po kterou lze pachatele považovat nebezpečným pro společnost. Jinými slovy to znamená, že se detence ukládá na dobu neurčitou, ale trvá jen tak dlouho, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Aby nedocházelo ke zneužívání tohoto institutu, ukládá zákon povinnost soudu, aby minimálně jednou za dvanáct měsíců přezkoumal, zda trvají důvody pro pokračování. Tato lhůta zákonem stanovená je ale nejdelší možná, velmi často dochází v praxi k tomu, že soud stanoví lhůty kratší. Toto řešení odpovídá moderním tendencím v Evropě, na základě kterých dochází k omezování délky trvání každého omezení osobní svobody a k periodickému přezkumu soudem, neboť u zabezpečovací detence nepochybně jde o značný zásah do osobní svobody osoby.

Při nařízení výkonu zabezpečovací detence požádá předseda senátu ústav pro výkon zabezpečovací detence, aby oznámil soudu, který opatření uložil, kdy bylo s výkonem zabezpečovací detence započato. K nařízení výkonu zabezpečovací detence předseda senátu připojí pro potřeby ústavu pro výkon zabezpečovací detence znalecký posudek, opis protokolu o výsledku znalce nebo opis lékařské zprávy o zdravotním stavu osoby, které byla uložena zabezpečovací detence (pokud v průběhu trestního řízení byly opatřeny), a žádost, aby byla podávána okresnímu soudu, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, v jím stanovených lhůtách, zpráva o průběhu a výsledcích výkonu zabezpečovací detence.⁵⁹

3.1.7 Ukončení zabezpečovací detence

Příslušným k přezkumu zabezpečovací detence je okresní soud, v jehož obvodu se ústav pro výkon zabezpečovací detence nachází. Pokud ústav pro výkon zabezpečovací detence zjistí, že důvody pro další trvání zabezpečovací detence pominuly, je povinen o takovém stavu soud neprodleně informovat a podat mu zprávu. O ponechání chovance v ústavu, o změně na ochranné léčení nebo jeho propuštění na svobodu rozhoduje soud ve veřejném zasedání, a to na návrh ústavu pro výkon zabezpečovací detence, státního zástupce, nebo osoby, která se nachází ve výkonu tohoto ochranného opatření (tedy včetně jejího obhájce či zákonného zástupce), anebo i bez takového návrhu. Osoby umístěné do zabezpečovací detence jsou oprávněny

⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s 1056.

k podání návrhu na propuštění na svobodu, ale jejich postoj vůči léčebnému programu, kterým mají projít, bude patřit mezi nejpodstatnější ukazatele, kterými se soud při svém rozhodnutí o propuštění bude zabývat.⁶⁰ Shledá-li příslušný okresní soud, že důvody pominuly, rozhodne usnesením o propuštění chovance ze zabezpečovací detence nebo o změně zabezpečovací detence na ústavní ochranné léčení.

Důležitou roli při posuzování možnosti propuštění nebo změny na ústavní ochranné léčení hraje tzv. odborná komise, která je složená z odborných zaměstnanců detenčního ústavu. Funkce této komise je upravena v §26 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, a spočívá ve vypracovávání komplexní zprávy o stavu chovance, s níž musí být chovanec⁶¹ prokazatelně seznámen. Na vyhotovení zprávy se podílí celý tým odborných zaměstnanců, jejím následným zkompletováním je pak pověřen jen jeden z nich a je jím zpravidla psycholog. Zpráva musí být zpracována každé tři měsíce a musí obsahovat průběžné vyhodnocení účinku dosavadních léčebných, psychologických, vzdělávacích, pedagogických, rehabilitačních a činnostních programů, vykonávaných na základě konkrétního komplexního programu vypracovaného individuálně pro každého chovance. Samo hodnocení pak probíhá na základě tzv. bodového systému, jehož vyhodnocení je jedním ze základních zdrojů pro vypracování zprávy. Dalšími základními zdroji jsou poznatky ze vstupního posouzení a ze záznamu o chování chovance.

V komplexní zprávě lze tedy zpravidla najít informace o ochotě a motivaci chovance ke spolupráci, o sociální situaci, včetně rodinných a příbuzenských vztahů, o vývoji postoje k současné situaci, k pobytu v ústavu nebo k případnému ochrannému léčení, údaje o pravděpodobnosti recidivy a vývoji snižování společenské nebezpečnosti, popřípadě i o riziku souvisejícím s přechodem do režimu ústavního ochranného léčení nebo s propuštěním na svobodu. V rámci nejdůležitějších problémových oblastí může komise navrhnout další praktické kroky vedoucí k řešení situace a doporučit případnou aktualizaci programu nebo změnu terapeutického stupně. Komplexní zpráva se tedy zaměřuje především na vývoj chování každého jedince, vyhodnocování úspěšnosti výkonu zabezpečovací detence a naplňování jejího účelu a

⁶⁰ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 51.

⁶¹ V zákoně č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence je pro osobu ve výkonu zabezpečovací detence užíván pojem chovanec, zatímco v §100 trestního zákoníku je používán pojem pachatel.

posuzování podmínek pro možnou změnu zabezpečovací detence na ochranné léčení, případně možnost propuštění ze zabezpečovací detence.

Jestliže kdykoli v průběhu výkonu zabezpečovací detence shledá odborný zaměstnanec, že podle jeho názoru pominuly u chovance důvody pro výkon, přednese tento podnět bezprostředně odborné komisi, která k návrhu zaujme stanovisko, aniž by musela uplynout lhůta tří měsíců. Shledá-li odborná komise na základě návrhu odborného zaměstnance, že pominuly důvody pro další trvání zabezpečovací detence, vypracuje o tom zvláštní podrobnou zprávu, kterou předloží řediteli ústavu s doporučením na propuštění chovance ze zabezpečovací detence, nebo na změnu zabezpečovací detence na ochranné léčení.⁶² Pokud se ředitel ústavu s daným doporučením na propuštění ztotožní, podá okresnímu soudu, v jehož obvodu je detence vykonávána, bezprostředně návrh na propuštění ze zabezpečovací detence nebo změnu na ústavní ochranné léčení. V případě, že se ředitel ústavu s doporučením odborné komise neztotožní, zašle neprodleně její zprávu spolu s vlastním stanoviskem okresnímu soudu.

K propuštěním z výkonu zabezpečovací detence se vztahují i některá práva svědka a poškozeného. Jedná se o situaci, kdy orgán činný v trestném řízení shledá, že poškozenému nebo svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě. Podle §44a trestního řádu by měl být takový poškozený nebo svědek poučen, že má právo žádat informace o propuštění odsouzeného z výkonu zabezpečovací detence nebo o útěku z jejího výkonu. Využijí-li této možnosti a podají žádost u soudu (v přípravném řízení u státního zástupce), zašle předseda senátu spolu s nařízením zabezpečovací detence příslušnému ústavu informace o poškozeném nebo svědkovi, kterého je třeba vyrozumět o propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu zabezpečovací detence. Žádost lze podat i v průběhu výkonu zabezpečovací detence, v tomto případě jsou informace zaslány příslušnému ústavu pro výkon zabezpečovací detence dodatečně. Povinnost ústavu pro výkon zabezpečovací detence je písemně vyrozumět poškozeného nebo svědka bezodkladně a nesmí to být později, jak v den následující poté, co dojde k propuštění popř. k útěku.

Co se týká zbylých lhůt, jediná, kterou trestní řád ukládá, je lhůta pro osobu, na níž se zabezpečovací detence vykonává. Pokud je žádost na propuštění nebo

⁶² VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*, 2010, č. 9, s. 11.

přezkoumání trvání důvodů soudem zamítnuta, chovanec ji může opakovat až po uplynutí šesti měsíců od právní moci rozhodnutí o zamítnutí, pokud tedy neuvede jiné, nové důvody. Ostatní lhůty, tedy ani lhůta, během které by měl okresní soud rozhodnout o návrhu na propuštění ze zabezpečovací detence, zákonem stanoveny nejsou. O propuštění ze zabezpečovací detence nebo o její změně na ústavní ochranné léčení rozhoduje soud usnesením, proti kterému je možný opravný prostředek, a to stížnost dle obecných ustanovení §141 až §150 trestního řádu č. 141/1961 Sb. Tato stížnost má odkladný účinek. Oprávnění podat stížnost ve lhůtě tří dnů u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje, mají v tomto případě osoby, kterých se usnesení přímo dotýká, osoba, která podala podnět svým návrhem, státní zástupce a též osoby, které by mohly podat odvolání ve prospěch obviněného.

Na základě vztahu subsidiarity mezi zabezpečovací detencí a ochranným léčením umožňuje trestní zákoník dodatečně změnit zabezpečovací detenci na ústavní ochranné léčení. Tato možnost nastává v případě, kdy chovanec splňuje podmínky pro uložení ochranného léčení, a pominuly důvody, pro něž byla zabezpečovací detence uložena. Zabezpečovací detenci může soud změnit na ústavní ochranné léčení také v přímé návaznosti na postoj osoby k ochrannému léčení, vlastní snaze podrobit se léčebnému procesu a k plnění programů ve výkonu zabezpečovací detence. K této úpravě došlo v souladu s požadavky praxe. Proto byl dřívější systém terapeutického zacházení s nebezpečnými pachateli, který se skládal z ambulantního a ústavního ochranného léčení, rozšířen o zabezpečovací detenci. V dnešní době se zachovává vzájemná prostupnost ochranného ambulantního a ústavního léčení i zabezpečovací detence, která spočívá v možnosti jednak změnit zabezpečovací detenci v ústavní ochranné léčení, ale také ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci. Tato prostupnost je velmi důležitá, neboť umožňuje reagovat na vývoj duševní poruchy pachatele, postup či stagnaci léčebného procesu, což může sehrávat i roli motivačního faktoru ve smyslu pozitivního působení na pachatele, aby dodržoval léčebné postupy a při léčení spolupracoval.⁶³ S možností prostupnosti těchto ochranných opatření souvisí i nemožnost uložení ochranného léčení vedle zabezpečovací detence.

⁶³ ŠÁMAL, P. *Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené*. In: VANDUCHOVÁ, M., GRIVNA, T. (ed.) *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 371.

3.1.8 Změna ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci

Ústavní ochranné léčení může soud změnit na zabezpečovací detenci tehdy, pokud jsou splněny podmínky pro obligatorní nebo fakultativní uložení zabezpečovací detence. Od prosince loňského roku lze změnit ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci i v případě, kdy tyto podmínky splněny nejsou, a pokud uložené a vykonávané ochranné léčení neplní svůj účel nebo nezajišťuje dostatečnou ochranu společnosti. Jedná se o případy, kdy např. pachatel uprchne ze zdravotnického zřízení, užije násilí vůči zaměstnanci nebo ostatním pacientům, opakovaně odmítá léčbu nebo jinak projevuje negativní postoj k ochrannému léčení. Podle lékařů je tato právní úprava žádoucí z důvodu ochrany společnosti a ostatních pacientů.

V souvislosti s touto novelou přichází však v úvahu otázka, zda lze uložit zabezpečovací detenci jen za negativní postoj při výkonu ochranného léčení, a zda vůbec lze někoho nutit k terapii za použití represivních prostředků. S touto novou právní úpravou může shodou více nešťastných náhod nastat situace, kdy bude zabezpečovací detence uložena člověku, který nesplňuje zákonem stanovené podmínky pro výkon zabezpečovací detence, a který do takového ústavu nepatří. Prof. Válková ve svém článku uvádí, „že by zabezpečovací detence nikdy neměla být ukládána jen z toho důvodu, že pachatel nespolečuje na své léčbě nebo ji „jinak“ ohrožuje.“⁶⁴ V tomto případě jsou podmínky přeměny stanoveny velmi vágně a umožňují změnu ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci prakticky kdykoli.

O změně ústavního ochranného léčení rozhoduje soud, v jehož obvodu se nachází zdravotnické zařízení, ve kterém se ochranné léčení vykonává. Tento soud rozhoduje ve veřejném zasedání usnesením, a to na návrh státního zástupce nebo zdravotnického zařízení. V tomto případě zákon nepředpokládá, že by osoba vykonávající ústavní ochranné léčení sama navrhovala své přeřazení do výkonu zabezpečovací detence, které je z hlediska omezení práv přísnějším ochranným opatřením. V případě této změny je při rozhodování důležité náležité zhodnocení odborné lékařské zprávy o průběhu a výsledcích dosavadního léčení a odůvodnění navrhovaného postupu ze strany zdravotnického zařízení. I proti tomuto usnesení, je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek.

⁶⁴VÁLKOVÁ, H. K. „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detencí u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 9, s. 258.

3.1.9 Problematika retroaktivity při ukládání zabezpečovací detence

Dne 1. ledna 2009 nabytl účinnosti zákon o výkonu zabezpečovací detence. Tento zákon jednak upravil podrobnosti výkonu nového ochranného opatření, institutu, který doposud nebyl v české trestněprávní (hmotněprávní i procesní) úpravě znám, a jednak novelizoval ustanovení trestního zákona i trestního řádu, vztahující se k ochranným opatřením - ochrannému léčení a zabezpečovací detenci.⁶⁵

V současnosti praxe ukazuje, že existují případy, u kterých vyvstaly podmínky pro uložení zabezpečovací detence, a tudíž nelze zajistit účinnou ochranu společnosti jen ochranným léčením, které jim bylo uloženo před dnem nabytí účinnosti zákona o výkonu zabezpečovací detence. Nastává zde otázka, zda je možné uložit zabezpečovací detenci i za trestné činy, popř. činy jinak trestné, spáchané před nabytím účinnosti tohoto zákona, a za jakých podmínek.

Časová působnost týkající se ochranných opatření je upravena v dnešním trestním zákoníku totožně jako v trestním zákoně účinném v době nabytí účinnosti zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. V tomto ustanovení §3 odst.2 se uvádí, že: „o ochranném opatření se rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy se o ochranném opatření rozhoduje.“ Pro trestní řízení platí, že procesní úkony se provádí podle práva procesního účinného v době, kdy jsou tyto úkony konány. Z těchto ustanovení tedy vyplývá, že u osob, jež by splňovaly předpoklady pro uložení zabezpečovací detence, by jak uložení detence v řízení o trestném činu spáchaném před účinností trestního zákoníku, tak změna dříve uloženého ochranného léčení na detenci po nabytí účinnosti trestního zákoníku byla možná.⁶⁶

V této situaci se objevují dva odlišné názory, přičemž lze říci, že převažují názory spíše odmítavé. Na jednu stranu se připouští, že odlišný charakter trestů a ochranných opatření umožňuje výjimku ze zásady použití zákona (jako celku) pro pachatele příznivějšího. Na stranu druhou upozorňuje právní teorie na skutečnost, že nově zaváděná ochranná opatření mohou znamenat pro postiženého citelnou újmu, a je tedy zapotřebí zpětnou působnost pečlivě zvážit.

⁶⁵ VONDRUŠKA, F., RŮŽIČKA, M., VAGAI, M. Je možná změna ochranného léčení, s jehož výkonem bylo započato před 1. lednem 2009, v zabezpečovací detenci? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 9, s. 19.

⁶⁶ PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. K navrhované právní úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestní právo*. 2004, č. 9, s. 17.

Názory zastávající nepřipustnost takové změny vycházejí především z dikce přechodného ustanovení §62 zákona o výkonu zabezpečovací detence.⁶⁷ Hlavním důvodem pro začlenění přechodného ustanovení do právní úpravy byla nepochybně snaha zákonodárce řešit přechodné situace vyplývající z procesních pravidel pro rozhodování o změnách a ukončení ochranného léčení.⁶⁸ Podle tohoto ustanovení je o změně ochranného léčení na zabezpečovací detenci možné rozhodnout jen u ochranných léčení uložených po 1. lednu 2009. Dosud nevykonaná ochranná léčení uložená před nabytím účinnosti zákona č. 129/2008 Sb. se dokončí podle do té doby platných a účinných předpisů. Nerespektování tohoto zákazu by znamenalo nepřipustné retroaktivní uplatnění nové právní úpravy v neprospěch pachatele.

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud se osoba v ústavním ochranném léčení uloženým před 1. lednem 2009 tomuto léčení řádně nepodrobuje a jeho výkon maří, nemůže být přefazena do výkonu zabezpečovací detence. Změna by přicházela v úvahu pouze v případě podezření, že se uvedeným jednáním tato osoba dopustila trestného činu a je třeba přezkoumat její trestní odpovědnost, případně i podat nový samostatný návrh na uložení zabezpečovací detence. Rozhodnutí o tomto návrhu by však mělo předcházet návrhu soudu na ukončení ochranného léčení či být vydáno souběžně s ním. Souvisí s tím i nemožnost přeměny ochranného léčení, které má být vykonáno až po výkonu trestu odnětí svobody a do kterého pachatel nastupuje až za účinnosti nového trestního zákoníku. V současné době se v souvislosti s touto problematikou řešil případ plzeňského vraha Václava Pícky, kterému byla zabezpečovací detence navrhována, avšak soud mu ochranné léčení ponechal, neboť mu bylo uloženo před 1. lednem 2009.

I přes shora uvedené názory jednotlivé soudy, např. Městský soud v Brně nebo Okresní soud Plzeň – Jih, již o změně ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci rozhodly.⁶⁹ Při svém rozhodování vycházely z dikce tehdy platného §72 odst. 5 trestního zákona (dnes §99 odst. 5 trestního zákoníku), podle kterého je možno změnit ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci za splnění zákonem stanovených podmínek. Podstatným je to, že kogentní ustanovení zmíněného §62 zákona o výkonu

⁶⁷ § 62 zákona č. 129/2008, o výkonu zabezpečovací detence

(1) Výkon dosud nevykonaného ochranného léčení, které bylo uloženo před nabytím účinnosti tohoto zákona, se dokončí podle dosavadních právních předpisů.

⁶⁸ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 35.

⁶⁹ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 37.

zabezpečovací detence je ustanovením právní normy, jehož nedotknutelnost nelze absolutizovat výkladem. Jinak řečeno, znění citovaného ustanovení není natolik jednoznačné, aby je nebylo možno, či spíše nutno podrobit výkladu podle obvyklých pravidel o výkladu sporných právních norem.

Nejvyšší státní zástupci JUDr. František Vondruška a JUDr. Miroslav Růžička Ph.D. jsou zastánci toho, že bez přistoupení nové skutečnosti se výkon ochranného léčení vykoná zcela podle dosavadních předpisů. Nepřípustným by bylo, kdyby soud rozhodoval o změně ochranného léčení na zabezpečovací detenci pouze na základě skutečnosti vzniklé v době rozhodování o uložení ochranného léčení, které bylo činěno před účinností zákona o výkonu zabezpečovací detence. Podle nich ustanovení §62 zákona o výkonu zabezpečovací detence nemá za účel zabránit využití tohoto institutu. Přicházet v úvahu by měl pouze, pokud důvody ke změně vznikly až v době účinnosti nové právní úpravy.

Zákaz retroaktivity k tíži pachatele dle čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod nelze vykládat tak, že by pachateli trestného činu nebylo možno uložit zabezpečovací detenci za trestný čin, popř. čin jinak trestný, spáchaný před dnem nabytí účinnosti zákona o výkonu zabezpečovací detence. Zabezpečovací detenci lze uložit i za předpokladu, že by pachatel dosud nevykonával ochranné léčení (např. mu nebylo možno jej uložit), ale i tehdy, pokud mu již uloženo bylo, ale doposud je nevykonával. Pod pojmem „nevykonával“ se rozumí situace, kdy pachatel ochranného léčení dosud nezačal ani vykonávat nebo již sice bylo započato s jeho výkonem, ale jeho výkon nebyl ke dni nabytí účinnosti zákona o výkonu zabezpečovací detence ukončen, od jeho výkonu nebylo upuštěno nebo pachatel nebyl z výkonu ochranného léčení propuštěn.⁷⁰

Podle druhého výkladu uvedeného výše lze tedy změnit ochranné léčení ústavní formy uložené před nabytím účinnosti zákona o výkonu zabezpečovací detence na zabezpečovací detenci. Problematika se ale netýká pouze léčení, které je již vykonáváno, ale také situací, které budou aktuální v budoucnosti. Týká se to především pachatelů odsouzených za velmi závažné trestné činy, kteří nyní vykonávají dlouhodobé tresty odnětí svobody a jejichž ústavní ochranné léčení má být zahájeno až po vykonání těchto trestů.

⁷⁰ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 38.

3.1.10 Upuštění od výkonu zabezpečovací detence

Soud může od zabezpečovací detence upustit, pokud před započítáním jejího výkonu pominou okolnosti, pro něž byla uložena. O upuštění může jít jen do té doby, než je s výkonem zabezpečovací detence započato, od tohoto okamžiku může jít jen o propuštění ze zabezpečovací detence, resp. její změnu na ústavní ochranné léčení. Na rozdíl od ostatních případů, kdy rozhoduje soud, v jehož obvodu se nachází detenční ústav, o upuštění od výkonu zabezpečovací detence rozhoduje soud, který zabezpečovací detenci uložil. Tímto soudem může být soud okresní nebo krajský, který o upuštění rozhoduje ve veřejném zasedání na návrh státního zástupce nebo osoby, které byla zabezpečovací detence uložena, anebo i bez takového návrhu.

Okolnostmi, pro něž byla detence uložena, se rozumí důvody, které na základě znaleckého posudku vedly k rozhodnutí o uložení tohoto druhu ochranného opatření. Důvodem k upuštění od výkonu zabezpečovací detence je např. okolnost, že vývojem duševní poruchy pominula nebezpečnost pachatele při pobytu na svobodě, i když duševní porucha, která odůvodnila závěr o jeho nepřičetnosti, jinak nadále trvá.⁷¹ Zda takováto okolnost pominula, musí být také zjištěno znaleckým posudkem z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, a to z toho důvodu, že i při zjišťování a posuzování okolností významných pro rozhodování o upuštění musí soud vycházet z odborných lékařských znalostí.

Od 1. ledna 2010 je v trestním řádu účinné nové ustanovení týkající se upuštění od potrestání. Kompetenci tak získal ministr spravedlnosti, který může upustit od výkonu zabezpečovací detence v případě, kdy odsouzený byl nebo má být vydán do ciziny, popř. předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkácího rozkazu. Ve stejnou dobu nabylo účinnosti i ustanovení týkající se vztahu mezi upuštěním od výkonu zabezpečovací detence a vyhoštěním. Pokud odsouzený byl nebo má být vyhoštěn, rozhodne soud o upuštění od výkonu. Soud pak rozhoduje i o následném výkonu zabezpečovací detence, a to v případě, pokud k vyhoštění, resp. k vydání nebo k předání odsouzeného nedojde, anebo vrátí-li se vydaný, předaný nebo vyhoštěný zpět do České republiky. I ve všech těchto případech rozhoduje soud, který zabezpečovací detenci uložil.

⁷¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s 1058.

3.2 Právní úprava výkonu zabezpečovací detence

V rámci právní úpravy ochranných opatření došlo v případě zabezpečovací detence, na rozdíl od institutu ochranného léčení, k ucelené úpravě samostatným zákonem, a to přijetím zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o výkonu zabezpečovací detence), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2009. Zákon o výkonu zabezpečovací detence je systematicky členěn do jednadvaceti částí, osmi hlav a šedesáti tří paragrafů. První část upravuje v osmi hlavách výkon tohoto opatření, následující části obsahují změny souvisejících zákonů (část druhá až část dvacátá) a poslední část- část dvacátá první- obsahuje přechodná a závěrečná ustanovení. Zabezpečovací detence je ochranným opatřením a je třeba takto pojímat i otázky jejího výkonu a jeho právní úpravy, jakož i obsah režimu, který by měl být v detenčním ústavu jako speciálním novém zařízení uplatňován.⁷²

Základní hmotněprávní ustanovení jsou obsažena v trestním zákoníku v §100 trestního zákoníku a základní procesněprávní ustanovení v §354 až §357 trestního řádu. Jednotlivá ustanovení části I. zákona o výkonu zabezpečovací detence pak tato základní ustanovení rozvádějí, aby mohlo být dosaženo jejich účelu. Tento zákon upravuje v jednotlivých ustanoveních výkon zabezpečovací detence a jeho zajištění, práva a povinnosti chovanců a jejich zaměstnávání, úpravu zdravotnické péče a sociálních podmínek a v neposlední řadě odměny, kázeňské tresty a zabránění věci. Hlava VII. pak obsahuje opatření k zajištění bezpečnosti a jednotlivá akutní krizová opatření pro chovance, který svým jednáním vážným způsobem bezprostředně ohrožuje sebe nebo jiné.

Zabezpečovací detence je vykonávána v ústavech pro výkon zabezpečovací detence, spravované Vězeňskou službou České republiky, které jsou zřízeny na základně zvláštního právního předpisu a kde je zavedena zvláštní ostraha s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy. Cílem těchto ústavů není léčba, jako je tomu v léčebnách pro výkon

⁷² PŘESLIČKOVÁ, H. *Vybrané otázky budoucí právní úpravy výkonu zabezpečovací detence.* In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed) *Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli? Trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva. Sborník příspěvků z odborného semináře.* Plzeň: ZČU v Plzni, 2005, s. 57.

ochranného léčení, ale zejména ochrana společnosti, proto nejsou zdravotnickými zařízeními a osoby sem zařazené nemají postavení pacienta.

Do ústavu pro výkon zabezpečovací detence lze umístit jen takovou osobu, které bylo na základě rozhodnutí soudu uloženo ochranné opatření ve formě zabezpečovací detence, z čehož lze dovodit, že tak nelze postupovat vůči osobě, která byla umístěna do psychiatrické léčebny na základě jiného rozhodnutí, a to ani tehdy, porušuje-li taková osoba závažným způsobem režim v psychiatrické léčebně nebo jiném zdravotnickém zařízení.⁷³ Obecně se dá předpokládat, že zde budou umístovány osoby ze tří různých prostředí. Především půjde o bývalé pacienty psychiatrických léčeben s přeměněným ochranným léčením, další skupinou budou odsouzení, kteří nastoupí do výkonu zabezpečovací detence z trestu odnětí svobody, popř. vazby a v neposlední řadě jde i o osoby doposud pobývající na svobodě.

Na základě zásady přiměřenosti lze zabezpečovací detenci vykonávat jen takovým způsobem, který respektuje lidskou důstojnost osoby ve výkonu zabezpečovací detence (pro potřeby zákona o výkonu zabezpečovací detence je použit pojem chovanec), ale vždy se zároveň přihlíží k tomu, aby byla použita taková potřebná opatření, která by neohrožovala ochranu společnosti např. útekem chovance z ústavu.

3.2.1 Umístování chovanců

Každý, kdo je dodán k výkonu zabezpečovací detence, je vždy zařazen do přijímacího oddělení ústavu, kde se podrobí vstupní osobní a lékařské prohlídce a vstupnímu posouzení. V rámci vstupního posouzení se každému chovanci založí osobní karta, která obsahuje výběr z dokumentace zaslané soudem, vstupní zprávu (výstup ze vstupního posouzení), záznam o chování v rámci výkonu, komplexní a hodnotící zprávy. Cílem vstupního posouzení je zpracovat vstupní zprávu, která na základě vyhodnocení charakteru osobnosti a předchozí trestné činnosti stanoví základní program a individuální postupy pro zacházení s chovancem. Vstupní posouzení se zpracovává týmově a podílí se na něm odborná komise jmenovaná ředitelem ústavu, skládající se z lékaře, psychiatra, psychologů, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka a

⁷³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. *psp.cz* [online] [cit. 2012-01-31]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0>

právníka. Součástí vstupní zprávy je i zařazení chovance do jedné ze čtyř skupin. Chovanec může být zařazen mezi psychotiky, mentálně retardované, sexuální devianty anebo mezi chovance s poruchou osobnosti.

Po té, co je chovanec zařazen do jedné z výše uvedených skupin, předloží odborná komise řediteli ústavu pro výkon zabezpečovací detence návrh na zařazení do některé ze sekcí. V rámci ústavu se umisťují samostatně ženy, chovanci mladší 19 let, dospělí muži – psychotici, dospělí muži - mentálně retardovaní, sexuální devianti a muži s poruchou osobnosti. Zejména u mladistvých je to důležité a to nejen kvůli věnování zvláštní individuální péče, ale i z důvodů preventivních, ve snaze vyloučit možné zneužívání ze strany starších a zpravidla i silnějších dospělých jedinců.

Při umístění do ústavu musí být každý chovanec prokazatelně poučen o právech a povinnostech podle zákona č. 129/2008 Sb., seznámen s vnitřním řádem ústavu vydaným ředitelem ústavu a s jeho právem podávat návrhy na propuštění ze zabezpečovací detence nebo na změnu v ochranné léčeni. Dále musí být poučen o možnosti použití v nezbytně nutných případech omezovacích prostředků proti němu. Vzhledem k duševnímu stavu chovanců je nezbytné, aby toto poučení chovanec měl k dispozici i v písemné podobě a mohl se k němu vracet a opětovně si ho připomínat.⁷⁴

3.2.2 Práva chovanců

Vzhledem k tomu, že chovanci mohou trávit v ústavu i poměrně dlouhou dobu, mají právo se podílet na řešení otázek souvisejících s jejich životem zde. Toto právo je realizováno prostřednictvím návrhů a připomínek předkládaných přímo řediteli ústavu, čímž je zajištěno, že každý takový podnět bude ředitelem posouzen.

Během pobytu mají všichni chovanci stejná práva, zaručená na základě zákona. Ustanovení §7 zákona o výkonu zabezpečovací detence ale nevyklučuje omezení těchto práv v konkrétních situacích, a to např. prostřednictvím kázeňských postihů, zabráním věci nebo umístěním chovance v izolační místnosti, popř. na základě rozhodnutí ředitele ústavu. Po dobu výkonu zabezpečovací detence se musí chovanci také podrobit určitým omezením některých práv a svobod zaručených Listinou základních práv a svobod. Po nastoupení do výkonu zabezpečovací detence nemohou chovanci realizovat právo na

⁷⁴ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, k § 4 a §5. *psp.cz* [online]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0> [cit. 2012-03-22]

stávku, práva související s členstvím v politických stranách, politických hnutích a sdruženích, právo podnikat nebo vykonávat jinou hospodářskou činnost, právo svobodné volby lékaře a zdravotnického zařízení, právo zakládat politické strany, politická hnutí a jiná sdružení a právo vykonávat volené a jiné veřejné funkce.

Pokud tento zákon nestanoví jinak, lze v rámci výkonu zabezpečovací detence přijímat a na vlastní náklady odesílat písemná sdělení. Omezení spočívající v kontrole korespondence Vězeňskou službou sleduje především cíl neumožnit komunikaci s kriminálně závadovým prostředím, eliminovat nebezpečí výhrůžek či nežádoucí působení na oběti. V případě některých osob má ředitel ústavu možnost na návrh odborného zaměstnance rozhodnout, že korespondence od určité osoby nebude chovanci předávána nebo že korespondence chovance určitému adresátovi nebude odesílána. O těchto rozhodnutích a jeho důvodech musí být chovanec bez odkladu vyrozuměn.⁷⁵ Vychází to z poznatků z praxe, kdy sexuální devianti i nadále odesílanými vzkazy z léčebny traumatizovali svoji oběť. Současně ale zákon upravuje okruh subjektů, se kterými je kontrola nebo omezení korespondence zakázána. Patří sem např. zákonem ustanovený opatrovník, obhájce, orgány veřejné moci nebo veřejný ochránce práv. K dodržení rovnosti práv je nutné, aby byla zajištěna možnost korespondence i negramotným chovancům. V takovém případě Vězeňská služba zajistí, aby došla pošta byla chovanci přečtena, nebo mu ke korespondenci poskytnou písarskou pomoc.

S korespondencí souvisí i právo jedenkrát za tři měsíce přijmout balíček s trvanlivými potravinami a věcmi osobní potřeby, který nepřesahuje hmotnost 5 kg. Pokud balíček obsahuje prádlo, obuv, oděv, knihy a tiskoviny, věci potřebné k realizaci programu nebo věci potřebné ke vzdělávání nebo zájmové činnosti, může je chovanec přijímat bez omezení. Balíček může být předán i během návštěv, avšak i v tomto případě, stejně jako v případech výše uvedených, vždy podléhájí kontrole zaměstnanců Vězeňské služby. V rámci ústavu funguje prodejna sloužící k doplňkovým nákupům chovanců. Vzhledem k existenci této ústavní prodejny se tedy předpokládá, že balíčky budou zasílány převážně při příležitosti narozenin, jmenin a Vánoc.

Ze stejných důvodů, z jakých je omezena korespondence, není možné dovolit, aby chovanci používali vlastní telefon, vysílačku nebo jiné komunikační prostředky. Pouze se připouští možnost používat na vlastní náklady (pokud ředitel nerozhodne

⁷⁵ §8 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a změně některých souvisejících zákonů

jinak) ústavní telefon nebo internet ke kontaktu s osobami blízkými, opatrovníkem, obhájcem nebo advokátem oprávněným chovance zastupovat. K zajištění bezpečnosti ústavu umožňuje zákon odposlech telefonního hovoru a jeho záznam Vězeňskou službou, pokud se tedy nejedná o osobu uvedenou v taxativním výčtu⁷⁶, u které tak činit nelze.

V §10 zákon o výkonu zabezpečovací detence zákon zaručuje minimální rozsah návštěv. Chovanec má právo alespoň dvakrát týdně po dobu dvou hodin přijímat návštěvy nejvýše čtyř osob včetně nezletilých dětí, přičemž bližší podmínky jsou stanoveny jednotlivými vnitřními řády ústavů nebo ředitelem ústavu. Co se týče návštěvy advokáta, obhájce, opatrovníka, duchovních nebo jiných úředních osoby, pro ně tato omezení neplatí. Veškeré návštěvy se uskutečňují za přítomnosti Vězeňské služby nebo odborného zaměstnance.

K dosažení účelu zabezpečovací detence spolupracuje Vězeňská služba s církvemi, náboženskými společnostmi a dalšími subjekty. Právo na poskytování duchovních služeb je dobrovolné a ústav ho umožňuje chovancům především v době jejich volna. Dobu konání náboženských obřadů a bližší informace o poskytování duchovní služby upravuje vnitřní řád ústavu. Zároveň zákon umožňuje i uspokojování kulturních potřeb. Vzhledem k nemožnosti navštěvovat kulturní zařízení mimo ústav, zajišťují se chovancům zájmové činnosti uvnitř ústavu. Ředitel ústavu může i povolit, aby chovanec užíval v ústavu vlastní věci (hudební nástroj, sportovní náčiní apod.), ale jen za podmínky nenarušení režimu ústavu ostatním chovancům. Chovanec má také právo uložit si peníze do úschovy ústavu s tím, že jednou za 6 měsíců a při propuštění z ústavu smí zažádat o výpis ze svého účtu.

Zákon o výkonu zabezpečovací detence upravuje i povinnosti třetích osob, které se dostanou do styku s chovancem, aby jejich práva zachovávaly. Tuto povinnost mají i příslušníci Vězeňské služby. V souvislosti s ochranou práv je sám chovanec oprávněn podávat stížnosti a žádosti příslušným orgánům a ty musí být neprodleně odeslány k jejich vyřízení. Zároveň se zajišťuje realizace práva na právní pomoc obhájce nebo advokáta zmocněného ho zastupovat, a to včetně práva na rozhovor bez přítomnosti

⁷⁶ §9 odst. 3 z. č. 129/2008 Sb. - taxativní výčet osob, u kterých není možný odposlech- obhájce, advokát s oprávněním zastupovat chovance, orgány veřejné moci, Veřejný ochránce práv, diplomatická mise nebo konzulární úřad cizího státu, anebo mezinárodní organizace, která je podle mezinárodní smlouvy příslušná k projednávání podnětů týkajících se ochrany lidských práv.

třetích osob.⁷⁷ Pokud se ochrana práv týká chovance mladšího 18 let, umožňuje ústav zaměstnanci obce s rozšířenou působností zařazenému do obecního úřadu pověřeného zajišťováním sociálně-právní ochrany dětí, aby navštěvoval tohoto chovance a hovořil s ním bez přítomnosti třetí osoby. Takovéto návštěvy se nepočítají mezi návštěvy uvedené výše.

3.2.3 Povinnosti chovanců

Zákon o výkonu zabezpečovací detence neupravuje pouze práva chovanců, ale i jejich základní povinnosti, určité zákazy a odpovědnost za způsobenou škodu. Stanovení základních povinností je nezbytné pro řádný a bezproblémový chod ústavu a zaručení bezpečného pobytu pro ostatní chovance. Základní povinnosti chovanců jsou upraveny v §17 odst. 1 a odst. 2 a souvisí zejména s dodržováním ustanovení vnitřního řádu ústavu, plněním pokynů a příkazů zaměstnanců Vězeňské služby a odborných zaměstnanců, povinnost účastnit se programů, do nichž byl chovanec zařazen a plnit úkoly z nich vyplývající, dodržovat zásady slušného chování a jednání, šetrně zacházet s cizími věcmi a dodržovat pokyny a předpisy k ochraně bezpečnosti a zdraví a jinými předpisy, se kterými byl řádně seznámen. Zejména povinnost účastnit se programů a plnit úkoly z nich vyplývající je pro splnění účelu zabezpečovací detence velmi důležité, neboť pasivní pobyt chovance v uzavřeném ústavu by ohrožoval jeho zdravotní stav a nemotivoval ho k rozhodnutí podrobit se ochrannému léčení.

Ve druhém odstavci §17 najdeme povinnosti týkající se zajišťování vnitřního pořádku ústavu prostřednictvím osobní prohlídky (vždy osobou stejného pohlaví) nebo umožněním kontroly věcí nebo jejich odebrání. Stejně tak je zde upravena povinnost podrobit se lékařským prohlídkám, povinnost strpět úkony související s identifikací nebo dodržovat hygienické zásady. K těmto povinnostem se přiřazuje i povinnost oznamovací, která se týká neprodleného informování zaměstnance Vězeňské služby o onemocnění, popř. zranění nebo okolnostech, které mohou ohrozit bezpečnost jeho nebo jiného chovance.

V §17 odst. 3 jsou pak upraveny zákazy, na základě kterých chovanec nesmí vyrábět, přechovávat a konzumovat alkoholické nápoje a jiné návykové látky, užívat

⁷⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, k §15. *psp.cz* [online]
Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0> [cit. 2012-03-23]

lčiva bez souhlasu lékaře, hrát hry pro peníze, tetovat sebe nebo jinou osobu, úmyslně poškozovat své zdraví, kouřit mimo vymezené prostory apod.

3.2.4 Odpovědnost za škodu

Pokud je během výkonu zabezpečovací detence způsobena škoda a zákon o výkonu zabezpečovací detence nestanoví jinak, řídí se její uplatnění obecným právním předpisem, tedy občanským zákoníkem.⁷⁸ Chovanec, který v ústavu pracuje, odpovídá za škodu způsobenou Vězeňské službě zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. Dle zvláštních právních předpisů odpovídá jako zaměstnanec v pracovním poměru, přičemž je zde výslovně stanoveno, že práce při úklidu a jiné obdobné práce potřebné k zajištění běžného provozu ústavu se za plnění pracovních úkolů nepočítají. Pokud chovanec způsobí škodu na majetku státu, se kterým hospodaří Vězeňská služba, a škoda nepřevyšuje 10 000 Kč, je na úvaze ředitele ústavu, zda rozhodne o povinnosti chovance škodu nahradit. Pokud uloží povinnost škodu nahradit, může se chovanec bránit podáním stížnosti do 3 dnů od oznámení. O takové stížnosti následně rozhoduje generální ředitel Vězeňské služby. Ředitel ústavu může povinnost nahradit škodu i zčásti nebo zcela prominout, pokud chovanec podá žádost a odůvodňuje to jeho sociální poměry.

V rámci odpovědnosti za škodu je zároveň upravena i odpovědnost za škodu způsobenou Vězeňskou službou. Jde o případ, kdy Vězeňská služba způsobí škodu chovanci při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s jejich plněním. Stejně tak odpovídá chovanci za škodu způsobenou pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, za škodu způsobenou na odložených věcech a při odvracení škody.

Důvodem takovéto právní úpravy je snaha o rychlejší, jednodušší a hospodárnější postup při řešení běžných škod malého rozsahu zapříčiněných zaviněným porušením povinností stanovených zákonem o výkonu zabezpečovací detence.⁷⁹ Jakmile nebude škoda nahrazena dobrovolně, uplatní se možnost postupu soudní cestou, tedy podáním žaloby na náhradu škody.

⁷⁸ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, k §18. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0> [cit. 2012-03-22]

3.2.5 Zdravotní péče a sociální podmínky

Pod pojmem zdravotní péče se rozumí veškerá potřebná ošetření nebo ambulantní, popř. ústavní léčba. Ústavy pro výkon zabezpečovací detence nejsou určeny k léčbě, tudíž se právo na zdravotní péči garantuje uzavíráním smluv mezi ústavem pro výkon zabezpečovací detence a zdravotnickými zařízeními. Podmínky poskytování zdravotní péče stanoví zvláštní právní předpisy.⁸⁰ Pokud zdravotní stav vyžaduje ústavní péči, je povinností ústavu vyrozumět osobu, která je chovancem předem určena. Povinností vězeňské služby je poskytovat zdravotní péči v rozsahu primární zdravotní péče, závodní preventivní péče, popř. další specializované péče.

Povinností ústavu pro výkon zabezpečovací detence je obstarávat pro chovance základní sociální podmínky. Poskytována je jim nejen pravidelná strava a základní hygienické prostředky, ale v případě potřeby též ústavní oděv, prádlo a obuv, které odpovídají jak hygienické nezávadnosti, tak klimatickým podmínkám. Co se týče jejich denního režimu, dodržuje se osmihodinová doba spánku v době nočního klidu a alespoň jednohodinová vycházka a přiměřené osobní volno. Ve zbylém čase se chovanci zpravidla účastní programů, do nichž byli zařazeni, a umožňuje-li to zdravotní stav a jsou splněny předpoklady, navštěvuje chovanec i programy vzdělávací.

Po celou dobu výkonu spolupracuje ústav pro výkon zabezpečovací detence s orgány veřejné správy a s orgány poskytujícími sociální služby. Role těchto orgánů je důležitá zejména v případě ukončení výkonu zabezpečovací detence, kdy zajišťují plynulý přechod do samostatného života a snaží se usnadnit návrat do společnosti.

⁸⁰ Z. č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, ve znění pozdějších předpisů,
z. č. 20/1996 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů,
z. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a
z. č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů

3.2.6 Zaměstnávání chovanců

Splňuje-li chovanec podmínku spočívající v nezařazení do programu s pracovní terapií, může si během výkonu zabezpečovací detence zažádat o práci v ústavu. Na rozdíl od výkonu trestu odnětí svobody, v němž odsouzení mají povinnost pracovat, při výkonu zabezpečovací detence záleží na úvaze chovanců, zda si o práci zažádají. Při výběru vhodné pracovní pozice se bere ohled na zdravotní stav a nabídne se jen taková práce, během jejíhož výkonu chovanec neohrozí sebe ani jiné osoby nacházející se v ústavu. Z bezpečnostních důvodů jde o práci vykonávanou bez výjimky v prostorách ústavu a pod přímým dohledem zaměstnanců Vězeňské služby.

Odměňování chovanců za práci, zejména výše odměny a podmínky jejího poskytování, rozsah a pořadí srážek, se řídí právními předpisy upravujícími odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody.⁸¹

Na pracovní podmínky se vztahují zvláštní právní předpisy, vztahující se na zaměstnance v pracovním poměru, avšak se značnými omezeními. Logickým omezením je zejména zákaz práce s omamnými a psychotropními látkami, jedy nebo látkami obdobného charakteru, které mohou zvýšit riziko vzniku škody na majetku, popř. nebezpečí újmy na zdraví.

3.2.7 Odměny, kázeňské tresty a zabránění věci

K tomu, aby mohlo být dosaženo účelu zabezpečovací detence, je zapotřebí existence prostředků, které chovance v případě kladného chování motivují a v případě porušování základních práv a povinností trestají.

Jako pozitivní motivace k plnění povinností, zejména při navštěvování konkrétního programu, slouží systém odměn. Zákon o výkonu zabezpečovací detence uvádí v §27 jejich taxativní výčet. Jedná se o pochvalu, veřejnou pochvalu nebo veřejné poděkování, mimořádné zvýšení doby trvání návštěv a v neposlední řadě odměna (peněžitá nebo věcná) do výše 1 000 Kč.

Pojem kázeňský přestupek definuje zákon jako zaviněné porušení zákonem stanovených základních povinností chovance, upravených v §17. Kumulativními

⁸¹ §33 z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů Nařízením vlády 365/1999 Sb., o výši a podmínkách odměňování odsouzených osob zařazených do zaměstnání ve výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

podmínkami pro uložení kázeňského trestu je náležité objasnění skutkové stránky přestupku a prokázání zavinění chovance. Z praxe se vyvozuje, že trest spočívající v zákazu účasti na některé společenské atraktivní kulturní nebo společenské události v ústavu je u chovanců pocíťován jako výrazná újma, a proto ji staví zákonodárce nad napomenutí, veřejnou důtku anebo odnětí dříve udělené osobní odměny. Zákon o výkonu zabezpečovací detence upravuje i trest propadnutí věci a opatření v podobě zabránění věci. Jde o dva tradiční instituty v rámci trestního práva, které zákon přebírá beze změn. Uložením kázeňského trestu není vyloučeno trestní stíhání chovance, pokud by jeho jednání naplňovalo znaky trestného činu.

Zda se uloží kázeňský trest, nebo k potrestání postačí jeho pouhé projednání, spočívá v pravomoci ředitele ústavu (popř. zaměstnanců Vězeňské služby, pokud jsou k tomu zmocněni). Pokud chovanec s uloženým trestem nesouhlasí, má možnost podat stížnost do 3 dnů ode dne oznámení o uložení trestu. Do pěti pracovních dnů pak o ní rozhoduje ředitel ústavu, zmocněný zaměstnanec Vězeňské služby anebo generální ředitel Vězeňské služby.

3.2.8 Opatření k zajištění bezpečnosti

Povinností ústavu je zajistit fungování zařízení tak, aby nedocházelo k ohrožení bezpečnosti chovanců a zaměstnanců, ale zároveň i třetích osob, které do ústavu přicházejí za účelem návštěv apod. V souvislosti s touto povinností lze v souladu se zákonem a dalšími právními předpisy vůči chovancům použít akutní krizové opatření, omezovací opatření a donucovací prostředky, ale vždy jen výjimečně a v nezbytně nutných případech. O použití těchto prostředků musí být vždy informován státní zástupce, který nad daným ústavem vykonává dozor, a pokud je chovanci ustanoven opatrovník, je třeba zajistit i jeho vyrozumění.

Akutními omezovacími prostředky se rozumí umístění do izolační místnosti a využije se v případě bezprostředního ohrožování sama sebe nebo někoho jiného. Pobyt chovance je po celou dobu kontrolován a monitorován kamerovým systémem. V případě odeznění příčin, pro něž bylo akutní krizové řešení použito, je odborným zaměstnancem ukončen pobyt v izolační místnosti.

Omezovací prostředky, tedy pobyt na uzavřeném oddělení, umístění v izolační místnosti, omezení chovance v pohybu ochrannými pásy nebo manuálním držením a

akutní parenterální podávání psychofarmak, lze použít jen v případě, že byly vyčerpány mírnější možnosti bez dosažení zklidňujícího výsledku. Jestliže jsou omezovací prostředky proti chovanci použity po delší dobu, musí docházet k pravidelné kontrole lékařem a být přijata taková opatření, která zamezí případnému zranění. Návštěvy však zakázány nejsou, a to z důvodu, že leckdy mohou přispět ke zlepšení stavu a dřívějšímu návratu mezi ostatní chovance.

3.3 Ústavy pro výkon zabezpečovací detence

V souvislosti se vznikem institutu zabezpečovací detence a s přijetím zákona č. 129/2008 SB., o výkonu zabezpečovací detence muselo dojít k vyřešení otázky, v jakých zařízeních se bude zabezpečovací detence vykonávat. Po několik desetiletí se vedly dohady o tom, kdo bude ústavy řídit, jestli Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zdravotnictví nebo Ministerstvo spravedlnosti. Nakonec zařízení spadá do správy Vězeňské služby ČR, tudíž spadá pod resort Ministerstva spravedlnosti. Jde tedy o zařízení nezdravotnického charakteru pro osoby nespolupracující a sabotující ústavní ochranné léčení, popř. pro osoby nenapravitelné.

Zabezpečovací detence se vykonává v zařízeních - ústavech se zvláštní ostrahou a s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy. Vnější a vnitřní ostrahu ústavu a dodržování podmínek výkonu zabezpečuje Vězeňská služba.⁸² Detenční ústav není ale věznice, i přesto, že v areálu věznice může být umístěn. Není ani léčebným zařízením, což znamená, že ani léčba není hlavním zaměřením činnosti. Režim v detenčním ústavu by měl vycházet z potřeb působení na pachatele. Zvláštní zacházení s chovanci zajišťují v rámci ústavu odborně vyškolení zaměstnanci, zejména psychologové, psychiatři a speciální pedagogové. K naplnění účelu zabezpečovací detence je nutné využívat všech dostupných prostředků a vytváření speciálních programů. Programem se rozumí konkrétní aktivity obsahující psychoterapeutické, socioterapeutické a jiné metody a proces sociálního učení, kterým na chovance působí. Pro osoby umístěné v ústavech pro výkon zabezpečovací detence je účast na těchto programech povinná.

Výkonem zabezpečovací detence se sleduje ochrana společnosti a terapeutické a

⁸² NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. I., Obecná část.* 6. přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 501.

výchovné působení na chovance v rámci výkonu zabezpečovací detence. Cílem pobytu je tedy motivovat chovance a připravit je k případné terapii v ústavním ochranném léčení. Jde o snahu stimulovat je k tomu, aby se zamysleli nad svými postoji a vzorci chování a usilovali o jejich změnu, popřípadě aby si uvědomili svou odchylku a nebezpečnost pro společnost. Vzhledem k širokému diagnostickému spektru chovanců a možnosti souhrnu několika diagnóz současně je základním principem zacházení zásada individuálního přístupu.⁸³ Komplexně lze tedy říci, že jde o nápravu narušených funkcí (tzv. reedukaci), nebo o opětovné začlenění do života společnosti (tzv. resocializaci). U některých skupin chovanců, u tzv. neovlivnitelných osob, je cílem pobytu v ústavu pouze izolace chovance od společnosti a zajištění důstojného pobytu v ústavu.

Detenční ústavy jsou mnohem více léčebnými než vězeňskými zařízeními, a proto s ohledem na výše zmíněné cíle poskytují chovancům dostatečné množství aktivit. V rámci výkonu zabezpečovací detence budou podstupovat více pracovních i sportovních terapií a k dispozici jsou zde i dílny a sportovní hřiště.

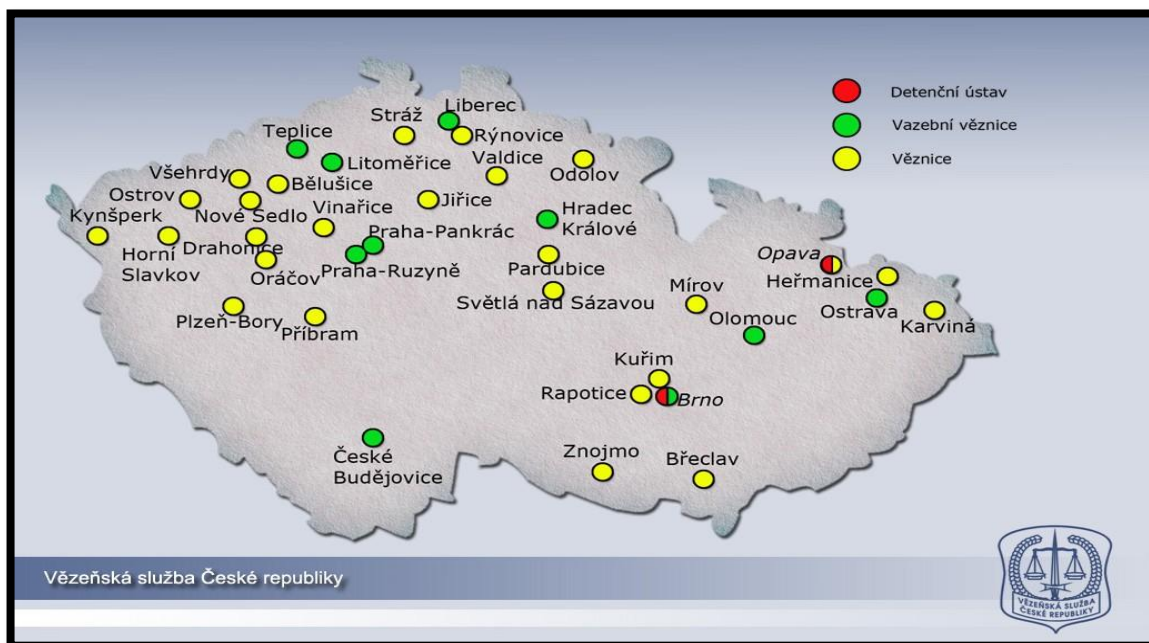
Ústav je rozdělen na tzv. oddělení, kde je zabezpečovací detence vykonávána, pokud se nejedná o přijímací nebo uzavřené oddělení, a na sekce, což je část oddělení, která je určena pro konkrétní kategorii chovanců.⁸⁴ Ve výkonu zabezpečovací detence by se měli oddělovat muži od žen, chovanci mladší 19 let od dospělých a zpravidla chovanci s duševní poruchou od ostatních. Chovanci zde jsou umísťováni po jednom, maximálně po dvou na pokoji, při zachování šesti metrů čtverečních podlahové plochy na osobu.⁸⁵ Bezpečnost v prostorách ústavu a minimalizace šancí na útěk jsou zajištěny prostředky, které využívají i přísně střežené věznice. Jde zejména o prostředky signálně-zabezpečovací (např. prostorová čidla, dveřní signalizace, přivolávací signalizace, kamerový systém) a stavebně technické (např. široké zdi, mříže v oknech, vysoký plot). Vzhledem k finanční náročnosti zřízení předpokládaných kapacit byla nereálná výstavba nových objektů, a proto se využily některé vhodné, již existující objekty umístěné na vyhovujícím pozemku. V dnešní době jsou zřízeny dva ústavy pro výkon zabezpečovací detence, a to ústav při Vazební věznici Brno a ústav při Věznici Opava. V plánu bylo vytvořit ještě třetí ústav, který měl mít kapacitu kolem 200 chovanců. Šlo

⁸³ § 16 odst. 4 v Nařízení generálního ředitele vězeňské služby č. 15/2009 Sb.

⁸⁴ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 45.

⁸⁵ Srov. Toto je evropský standart. V České republice podle vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, §17 odst. 6 postačí, když na jednoho odsouzeného připadne plocha nejméně 4m².

o přebudování bývalého kněžského semináře v obci Vidnava⁸⁶, který byl v letech 1947 až 1997 využíván jako vojenská ozdravovna pro děti. Z tohoto záměru ale nakonec sešlo a Ministerstvo spravedlnosti zatím o vybudování dalšího detenčního ústavu neuvažuje.

Mapa 1: Mapa věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů v České republice⁸⁷

3.3.1 Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Brně

Vazební věznice v Brně – Bohunicích⁸⁸ byla postavena roku 1956. V rámci této již fungující vazební věznice byl vybudován první detenční ústav v České republice. Využity byly již existující prostory rehabilitačního pavilonu, které po rekonstrukci splňují nejmodernější evropské standardy s dostačujícím množstvím vnitřních i venkovních prostor pro realizaci léčebných, rehabilitačních, výchovných a jiných programů. Svou činnost zahájil 1. ledna 2009 a jeho kapacita činí 48 lůžek.

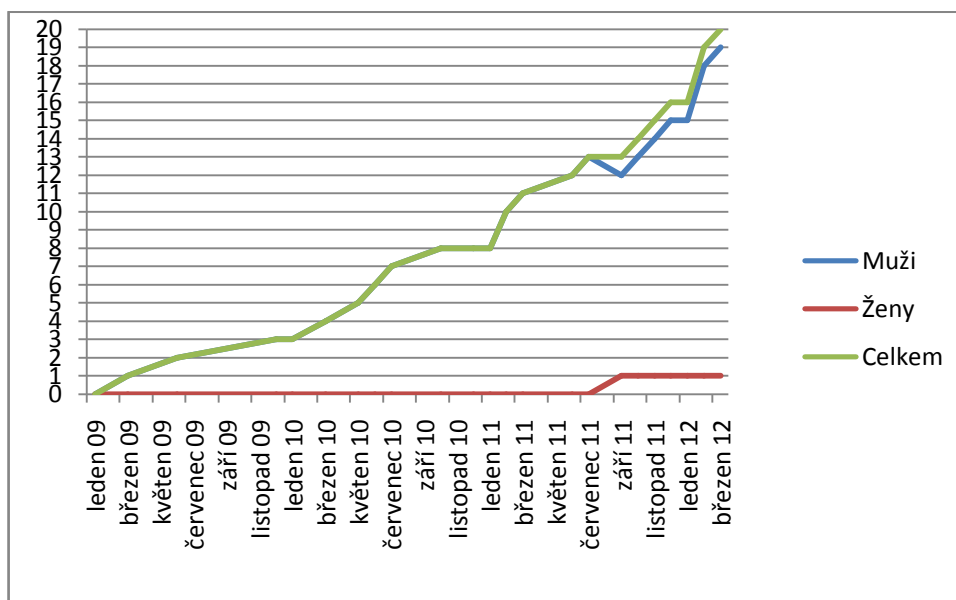
V současné době se v Brně nalézají ve výkonu zabezpečovací detence 20 chovanců, z toho 19 mužů a pouze jedna žena. Během prvního roku, tedy v roce 2009, byla zabezpečovací detence ukládána soudci velmi málo. Za celý rok byli do ústavu pro výkon zabezpečovací detence posláni pouze tři chovanci. První ženě byla

⁸⁶ Viz Příloha č. 4 Obrázek 4

⁸⁷ Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/o-nas/zakladni-informace-4/mapa-veznic-vazebnich-veznic-a-detencnich-ustavu-cr-5401> [cit. 2012-03-25]

⁸⁸ Viz Příloha č. 4 Obrázek 1

zabezpečovací detence uložena až v září roku 2011. V současné době lze předpokládat, že počet chovanců bude stoupat, a to z důvodu lepší znalosti téměř nového institutu a i z důvodu zmírnění právní úpravy platné od 1. ledna 2012, na základě které byl rozšířen okruh případů, na něž lze ustanovení o zabezpečovací detenci aplikovat.

Graf 1: Vývoj počtu chovanců v detenčním ústavu (stav k 29. 3. 2012)

První chovanec, Michal Běhávka, byl 16. března 2009 eskortován do ústavu pro výkon zabezpečovací detence z Psychiatrické léčebny v Kroměříži. Šlo o osmadvacetiletého muže, o jehož umístění do výkonu zabezpečovací detence rozhodl 7. ledna 2009 Krajský soud Brno – pobočka Zlín. Muž byl stíhán pro pokus o vraždu, kterého se podle soudu dopustil 8. května 2008 v Koryčanech. V úmyslu usmrtit z nezjištěných důvodů napadl v sedmadvaceti letech svou dvaapadesátiletou matku, kterou nejprve škrtil za pomoci šňůry, poté ji povalil na zem a opakovaně ji intenzivně udeřil cihlou do hlavy a házel na ni kus betonu o hmotnosti nejméně 8 kg.⁸⁹ Poškozená přežila jen díky okamžité lékařské pomoci, utrpěla však vážná zranění.

Trestní stíhání muselo být proti obviněnému ale zastaveno, neboť se zjistilo, že byl v době činu nepřičetný, a tudíž trestně neodpovědný. V případě možnosti trestního stíhání by M.B. hrozil trest odnětí svobody ve výši až 15 let.⁹⁰ Soud ale rozhodl o uložení ochranného léčení v ústavní formě a umístil muže do psychiatrické léčebny.

⁸⁹ První chovanec v Česku nastupuje do detenčního ústavu. *zpravy.ihned.cz* [online]

Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-35749510-prvni-chovanec-v-cesku-nastupuje-do-detencniho-ustavu> [cit. 2012-03-25]

⁹⁰ Trestný čin vraždy podle §219 odst. 1 trestního zákona č. 140/1961Sb.

Jeho léčba byla vzhledem k jeho duševní chorobě neúčelná. S účinností zákona o výkonu zabezpečovací detence soud ústavní ochranné léčení změnil, na základě znaleckých posudků z oborů psychiatrie a psychologie, na zabezpečovací detenci.

M.B. se rozhodnutím soudu nesouhlasil a proti usnesení si podal stížnost k Vrchnímu soudu v Olomouci, který ji pro opožděné podání zamítl a vrátil Krajskému soudu Brno, pobočce Zlín. Usnesení tak nabylo právní moci 13. ledna 2009.⁹¹

Po přijetí byl chovanec umístěn na přijímací oddělení a absolvoval lékařskou vstupní prohlídku. Během následujících pár týdnů se podrobil tzv. týmovému vstupnímu posouzení, jehož cílem je ujednocení postupu zacházení a zařazení chovance do skupiny.⁹² Zařazen byl do skupiny mentálně retardovaných v sekci mentálně retardovaných dospělých mužů.

3.3.2 Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě

Na počátku června 2009 proběhla v objektu opavské věznice rozsáhlá rekonstrukce ubytoven a dalších prostorů s cílem připravit kapacity pro druhý detenční ústav, který by měl pojmout až 150 chovanců. Vzhledem k tomu, že ani kapacita brněnského ústavu nebyla naplněna pro malý počet chovanců, byli do těchto prostor umístěni muži odsouzení ke standardnímu výkonu trestu odnětí svobody kategorie B, tedy s dozorem. Tuto funkci bude ústav zastávat ale jen do té doby, než vznikne potřeba využít rekonstruované budovy pro výkon zabezpečovací detence.

Jedním z důvodů, proč Ústav pro výkon zabezpečovací detence v Opavě⁹³ ještě nebyl využit, lze spatřovat především v krátké době účinnosti zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence. Vzhledem k tomu, že v Ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně je v současné době dvacet chovanců⁹⁴ a v souvislosti s množstvím pachatelů páchající závažnou trestnou činností, lze předpokládat, že bude v následujících letech tato kapacita využita ke svému původně zamýšlenému účelům.

⁹¹ Brněnský detenční ústav čeká prvního devianta. *brno.idnes.cz* [online]

Dostupné z: http://brno.idnes.cz/Brno-zpravy.aspx?c=A090220_180508_brno_taj [cit. 2012-03-25]

⁹² Ústav pro výkon zabezpečovací detence má prvního chovance. *vscr.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/aktuality-220/ustav-pro-vykon-zabezpecovaci-detence-ma-prvniho-c-1138> [cit. 2012-03-25]

⁹³ Viz Příloha č.4 Obrázek 3

⁹⁴ Viz Graf 1 na str. 52

3.3.3 Kontrola nad dodržováním právních předpisů v ústavech pro výkon zabezpečovací detence

Dozor nad místy, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova měla ve své kompetenci do roku 1993 prokuratura. Změna nastala zákonem č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství v původním znění, který tuto úpravu zrušil a ponechal ji pod vlivem Ministerstva spravedlnosti. Zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, byl novelizován i zákon o státním zastupitelství, a to vložení §4a), jehož úprava navracela dozor nad místy, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova a jinými místy, kde dochází k omezování osobní svobody, do působnosti státního zastupitelství. Toto ustanovení převzala i novela zákona o státním zastupitelství č. 14/2002 Sb., která pouze zrušila §4a) a přesunula ho pod ustanovení §4 odst. 1 písm. b). Pod touto právní úpravou se nachází i dnes, pouze se změnou spočívající v přidání zabezpečovací detence, jenž přišla se zákonem č. 129/2008 Sb.

Dozor nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu zabezpečovací detence vykonává státní zastupitelství podle §4 odst. 1 písm. b)⁹⁵ zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství. Jde v zásadě o vyjádření práva zástupce veřejného zájmu, aby vina a trest, resp. omezení osobní svobody, bylo řešeno před soudem, a samotný akt výkonu pak již byl svěřen pod dozor orgánu ochrany veřejného zájmu.⁹⁶ Jak je uvedeno v důvodové zprávě k zákonu o výkonu zabezpečovací detence, tak je dozor svěřen krajskému státnímu zastupitelství, v jehož obvodu se zabezpečovací detence vykonává, a to ve stejném rozsahu, jako je mu svěřen dozor nad dodržováním právních předpisů v místech výkonu trestu odnětí svobody. U krajských státních zastupitelství je dozor soustředěn z důvodu, aby byla zajištěna potřebná odbornost a bylo možné vyčlenit státního zástupce, který by nevykonával v rámci již uplatněné vertikální i horizontální podřízenosti jiné úkoly státního zastupitelství.

⁹⁵ §4 odst. 1 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

(1) Státní zastupitelství v rozsahu, za podmínek a způsobem stanoveným zákonem

b) vykonává dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda,

⁹⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, bod 4. *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=879&CT1=1> [cit. 2012-03-04]

V rámci svých oprávnění může krajský státní zástupce v kteroukoli dobu navštěvovat místa, kde se výkon zabezpečovací detence provádí, tedy ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Při svých návštěvách má možnost nahlížet do dokladů a hovořit s chovanci bez přítomnosti jiných osob. Nadále prověřuje, zda jsou v souladu s právními předpisy příkazy a rozhodnutí Vězeňské služby, žádá po zaměstnancích Vězeňské služby potřebná vysvětlení, předložení spisů, dokladů, příkazů a rozhodnutí, která se výkonu zabezpečovací detence týkají. V jeho kompetenci je i vydávání příkazů k zachování právních předpisů platných pro výkon zabezpečovací detence). Pokud během svého dozoru zjistí, že je osoba držena ve výkonu zabezpečovací detence v rozporu s příslušným rozhodnutím orgánu činného v trestním řízení nebo bez takového rozhodnutí, může nařídit ihned její propuštění.

Výše citované ustanovení §4 odst. 1 písm. b) stanoví, že státní zástupce vykonává dozor pouze v „místě výkonu“, a je-li tímto místem detenční ústav, pak mimo jeho brány dozorčí pravomoc nemá. Takovým místem by mohla být třeba budova nemocnice nebo soudu. Pojem „ústav pro výkon zabezpečovací detence“ by měl být tedy chápán v širším slova smyslu, ne jen jako budova, ale jako instituce, resp. organizační jednotka Vězeňské služby, v níž jsou zařazeni její zaměstnanci, kteří zde vůči chovancům realizují režimová opatření.⁹⁷ Při tomto širším pohledu na věc státní zástupce zpravidla vykonává dozor nad postupem Vězeňské služby při eskortách. Důvodem je, že ačkoliv se nachází v budově soudu, nachází se zároveň i v „ústavu pro výkon zabezpečovací detence“, jakožto v instituci, v níž je evidován, ubytován a jejímiž příslušníky je k soudu předváděn a střežen během řízení. Nevztahuje se to však na průběh soudního roku, neboť by se jednalo o zasahování do nestranného a nezávislého výkonu soudní moci. Jen předseda senátu (popř. samosoudce) rozhoduje o průběhu soudního líčení, resp. veřejného zasedání.

Nezastupitelnou funkci týkající se ochrany právních předpisů během výkonu zabezpečovací detence má bezesporu i veřejný ochránce práv. Na základě §1 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, je mu svěřena řada pravomocí, jak kontrolovat, zda ve výkonu zabezpečovací detence nedochází k porušování zákonem zaručených práv. Podle důvodové zprávy k výše zmíněnému zákonu by měl veřejný ochránce práv sloužit průměrnému občanovi, bohatství neoplývajícímu a právnicky

⁹⁷ CRHA. L. Dozor nad detencí – za branou nebo před branou? *Státní zastupitelství*. 2010, č. 7-8, s. 33.

„nedotčenému“ individuu, jako jednoduchá, nenáročná a poměrně účinná forma domáhání se ochrany. V jeho kompetenci není pouze ochrana základních lidských práv a svobod, ale i dohlížení nad dodržováním zákonů a ostatních právních předpisů, plnění povinností státními úředníky a ochrana před tzv. špatnou správou. Pod takové jednání lze subsumovat např. přehlíživé nebo liknavé jednání, aroganci, nezdvořilost, neodůvodněné průtahy, necitlivý či nespravedlivý postup úředníků apod.

Od roku 2006, na základě přijetí Opčního protokolu k Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení, vykonává veřejný ochránce práv dohled nad dodržováním práv osob omezených na svobodě. Jeho úkolem je tedy provádět systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči, s cílem posílit ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením.⁹⁸ Zařízení, v nichž veřejný ochránce provádí práv svou systematickou, pravidelnou a preventivní kontrolu, mohou být nejrůznějšího charakteru, ať už státního nebo soukromého. Jedná se především o zařízení, kde jsou nebo mohou být osoby drženy na základě rozhodnutí či příkazu orgánu veřejné moci (např. soudu) nebo z důvodu závislosti na poskytované péči (např. léčebny pro dlouhodobě nemocné nebo domovy pro seniory). Konkrétně sem lze zařadit policejní cely, zařízení pro zajištění cizinců, azylová zařízení, zařízení sociálních služeb, zdravotnická zařízení, zařízení, v nichž se vykonává ochranná nebo ústavní výchova, nebo vězeňská zařízení, tj. věznice, vazební věznice nebo i ústavy pro výkon zabezpečovací detence. Při provádění návštěv může ochránce a jím pověřenými pracovníci vstupovat do všech míst v zařízení, nahlížet do veškeré dokumentace včetně zdravotnické, dotazovat se všech osob (jak zaměstnanců, tak pacientů, klientů, či vězňenských osob) a rozhovory s nimi vést o samotě.⁹⁹ Na základě poznatků zjištěných během prohlídek vypracuje veřejný ochránce práv souhrnnou zprávu z návštěv, ve které svá zjištění a doporučení zobecňuje pro jednotlivé typy zařízení. Zařízením, případně zřizovateli nebo příslušnému úřadu, je zpráva zaslána. Tyto instituce by následně měly akceptovat doporučení nebo návrhy opatření k nápravě nežádoucího stavu. V opačném případě má ochránce práv možnost obrátit se na nadřízený úřad anebo i celou věc

⁹⁸ §1 odst. 3 z č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁹ Ochrana osob omezených na svobodě . *ochrance.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/> [cit. 2012-03-23]

medializovat. Jak již bylo řečeno výše, i chovanci mají možnost podávat podněty ke kontrole, tedy stížnosti na činnost úřadů a dalších institucí vykonávajících státní správu. Jednotlivé stížnosti má ochránce práv povinnost v rámci své činnosti prošetřovat.

Veřejný ochránce práv, jakožto nezávislý a nestranný státní orgán, nenarušuje koncepci dělby moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Jako monokratický orgán stojí mimo tuto soustavu a pouze zastává zefektivněnou kontrolní funkci moci zákonodárné nad mocí výkonnou, ze které je odpovědný Poslanecké sněmovně České republiky. Ve vztahu k ochraně práv je jeho činnost nenahraditelná, a to nejen v detenčních ústavech.

3.4 Zabezpečovací detence v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže) upravuje ochranná opatření v §21 a řadí mezi ně ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochrannou výchovu. Jediná ochranná výchova může být uložena pouze podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, ostatní ochranná opatření jsou ukládána podle ustanovení v trestním zákoníku. Účelem ochranných opatření v řízení proti mladistvému je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvých.

Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se mládeží rozumí mladiství a děti mladší patnáct let. Mladistvým se nazývá ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku, a dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spláchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá provinění. Řízení proti mládeži se má konat před speciálním soudem pro mládež, tím se v naší soudní soustavě rozumí speciální senáty příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu. Pro posouzení provinění platí ustanovení trestního zákoníku, pokud není v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže stanoveno jinak.

3.4.1 Ukládání zabezpečovací detence mladistvému

Zabezpečovací detenci můžeme tedy uplatnit také u mladistvých pachatelů a lze ji charakterizovat jako právní následek provinění, jenž v případě nepostačujícího ochranného léčení poskytuje ochranu společnosti před zvláště nebezpečnými mladistvými, kteří trpí duševní chorobou nebo jsou závislí na návykových látkách. V právní teorii jsou prezentovány názory, že vzhledem k tomu, že jde o opatření, které představuje hluboký zásah do základních lidských práv a svobod, mělo by být ukládáno jen pachatelům (v tomto případě mladistvým), z jejichž strany hrozí nebezpečí určitého druhu nebo intenzity, a nemělo by být ukládáno za činy méně závažné. Z těchto důvodů by mělo být ukládání zabezpečovací detence mladistvým v zásadě pouze výjimečným. V důvodové zprávě k zákonu č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, se uvádí, že o zcela výjimečné případy půjde zejména proto, že psychický i další vývoj mladistvého není zpravidla ještě ukončen tak, aby obecně bylo možno z lékařského hlediska zaujmout jednoznačné stanovisko k tomu, zda lze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo, či naopak nevedlo k dostatečné ochraně společnosti.

Pokud jde o posuzování provinění, zda jde o přečin, zločin, popř. zvláště závažný zločin, je nutno vycházet ze sazeb uvedených v trestním zákoníku nesnížených na polovinu, jak upravuje v §31 odst. 1 zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Obligatočně tedy lze zabezpečovací detenci uložit podle §100 odst. 1 trestního zákoníku i mladistvému. V případě mladistvého pachatele se ale místo ustanovení §47 odst. 2 trestního zákoníku, používaného u dospělých pachatelů, užije speciální úprava upuštění od uložení trestního opatření podle §12 písm. a) zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V rámci této právní úpravy lze mladistvému uložit zabezpečovací detenci, pokud mladistvý spáchá provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že toto ochranné opatření zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření.

K uložení zabezpečovací detence podle §100 odst. 1 trestního zákoníku ale nepostačí pouhé spáchání činu jinak trestného, naplňujícího znaky úmyslného provinění, které by sazbou odpovídalo zločinu dospělého pachatele, mladistvým ve stavu nepřičetnosti. Nebezpečnost pobytu mladistvého pachatele na svobodě nelze

vyvodit pouze z jednání, které naplňuje znaky provinění. Pro závěr o pravděpodobnosti možného opakování takového jednání jinak trestného musí být zjišťován též stupeň duševní poruchy mladistvého pachatele, popř. jeho dosavadní recidivní projevy, které mohou vytvářet stav nebezpečí pro společnost při ponechání takového mladistvého na svobodě.¹⁰⁰

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže zná také tzv. *podmíněnou nebo relativní přičetnost, resp. nepřičetnost* upravenou v §5 odst. 1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, který stanoví, že mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravné vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.¹⁰¹ Tato nepřičetnost, tzv. mentální nezralost, ale nemůže být na rozdíl od nepřičetnosti upravené v § 26 trestního zákoníku podkladem pro uložení zabezpečovací detence. Hlavním důvodem je to, že zde nejde o duševní poruchu, jež je projevem nemoci, ale jen o vývojovou opožděnost, neboli dospívání, které neprobíhá u každého dítěte ve stejném časovém období.

Oproti právní úpravě u dospělých pachatelů, kde ke zpracování znaleckého posudku postačí jeden znalec, u mladistvých musí být přítomni znalci dva. Podle §58 zákona o soudnictví ve věcech mládeže se k vyšetření duševního stavu mladistvého přibere znalec z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a znalec z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, se specializací na dětskou psychologii. U mladistvých se i zkracuje lhůta, po kterou může probíhat pozorování duševního stavu v ústavu, a proto pozorování duševního stavu mladistvého ve zdravotnickém ústavu nebo ve zvláštním oddělení vazební věznice nesmí trvat déle než jeden měsíc.¹⁰² Prodloužit ji lze pouze na odůvodněnou žádost znalců, ale jen o jeden měsíc a nikoli opakovaně. O prodloužení lhůty rozhoduje soud, popř. v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce.

Zabezpečovací detenci lze uložit mladistvému také fakultativně, pokud splní podmínky §100 odst. 2 písm. a) nebo b). Právní úprava zabezpečovací detence obsažená v trestním zákoníku se tedy téměř celá vztahuje na mladistvého pachatele, pouze

¹⁰⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, s. 222

¹⁰¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník, I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s 1050.

¹⁰² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0> [cit. 2012-03-13]

s několika menšími úpravami. Co se týče ustanovení týkajících se ukládání zabezpečovací detence samostatně nebo vedle trestního opatření, upuštění od výkonu zabezpečovací detence výkonu zabezpečovací detence, délky trvání, propuštění z výkonu nebo změny na ústavní ochranné léčení, použijí se ustanovení stejná jako u dospělých pachatelů.

Výjimku nalezneme u povinnosti soudu pro mládež provádět pravidelný přezkum, zda důvody pro další pokračování zabezpečovací detence i nadále trvají. U mladistvých, na rozdíl od dospělých, kde je přezkum povinný minimálně jednou za 12 měsíců, se tato doba zkracuje na polovinu. Přezkoumávání důvodů svědčících pro trvání zabezpečovací detence se provádí tedy jednou za šest měsíců soudem, v jehož obvodu je zabezpečovací detence vykonávána.

Podle *H. Válkové* je takováto právní úprava, týkající se ukládání zabezpečovací detence mladistvým, velkým problémem, a to z toho důvodu, že umístění mladistvých do zabezpečovací detence za splnění stejných podmínek, jako je tomu u dospělých¹⁰³, je v naprostém rozporu prakticky se všemi zásadami obsaženými v trestním právu mládeže, upraveném zákonem č. 218/2003 Sb.

3.4.2 Ochranná opatření ukládaná dítěti mladšímu patnácti let

Na rozdíl od mladistvých, kterým je možné zabezpečovací detenci uložit, dítěti mladšímu 15 let lze v rámci ochranných opatření uložit jen ochrannou výchovu, která skončí nejdéle v jeho 19 letech, a nově také ochranné léčení. K doplnění škály opatření uplatitelných v reakci na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími 15 let dochází na základě novely č. 301/2011 Sb.¹⁰⁴ Tato novela byla přijata z důvodu, že právní úprava do této doby nezahrnovala ustanovení týkající se dětí mladších 15 let, které představují nebezpečí pro společnost tím, že se dopustí velmi závažného kriminálního jednání, a které nejsou pro svůj nízký věk trestně odpovědné. Jde o případy, kdy je u dětského pachatele zjištěna duševní porucha a delikt spáchá ve stavu vyvolaném takovou poruchou nebo pod vlivem návykové látky či v souvislosti s jejím zneužíváním.¹⁰⁵ U takovýchto pachatelů nelze z povahy věci hovořit o nepřičetnosti či zmenšené

¹⁰³ Viz Tabulka 1 na str. 23

¹⁰⁴ VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 11, s. 309.

¹⁰⁵ BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 51.

příčetnosti, protože nejsou trestně odpovědní z důvodu svého nízkého věku, a dopouští se „jen“ činů jinak trestných.

Doposud se takové případy v praxi řešily léčbou, vykonávanou v rámci uložené ochranné výchovy na základě dobrovolnosti. Tato léčba často skončila zároveň s ukončením ochranné výchovy a pacient přestal být pod lékařským dozorem. Přijetí této novely bylo ovlivněno některými konkrétními případy, které se v České republice staly a které daly základ doplnění zatím pouze ochranného léčení do systému opatření ukládaných dítěti mladšímu patnácti let v případě spáchání činu jinak trestného.

4. PRÁVNÍ ÚPRAVA ZABEZPEČOVACÍ DETENCE NA SLOVENSKU

Institut zabezpečovací detence byl zaveden na Slovensku o pár let dříve než u nás, a to v rámci rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. Proces rekodifikace hmotného práva byl dovršen schválením vládního návrhu trestního zákona dne 20. května 2005 a proces rekodifikace procesního práva byl dovršen schválením vládního návrhu trestního řádu dne 24. května 2005. Oba tyto předpisy byly schváleny Národní radou Slovenské republiky. Po následném podpisu prezidentem Ivanem Gašparovičem se staly dne 2. července 2005 součástí platného právního řádu Slovenské republiky, kdy byly uveřejněny ve Sbírce zákonů jako *zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon* a *zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok*, s účinností od 1. ledna 2006.

Co se týče právní úpravy ochranných opatření, do této doby byl v *trestném zákoně č. 140/1961 Z.z.* upraven v §71 jen ochranný dohled, ochranné léčení, ochranná výchova a zabránění věci. Nový trestní kodex tedy rozšiřuje dosavadní systém ochranných opatření zavedením nového druhu ochranného opatření, tzv. detence („*detencie*“). Zakotvena je v §81 a §82 *trestného zákona*, kde najdeme právní úpravu ukládání, účelu a délky detence, a v §462 a §463 *trestného poriadku*, kde je ustanoven výkon.

Detence je ochranným opatřením, jehož účelem je jako v ostatních právních úpravách ochrana společnosti před nejnebezpečnějšími pachateli závažné trestné činnosti a zabránit páchání trestné činnosti a činů jinak trestných (u nepříčetných pachatelů). Dosáhnout tohoto cíle se dá jen pomocí dodržování zvláštního léčebného režimu, důslednou izolací a zásahem do základních lidských práv a svobod. Z těchto důvodů je toto ochranné opatření tím nejtvrdějším možným opatřením. I na Slovensku se plně uplatňuje zásada přiměřenosti, a proto by měla být detence využívána až jako poslední možnost, pokud není možné dosáhnout ochrany společnosti výkonem trestu nebo jiným ochranným opatřením.

Slovenská právní úprava detence je velmi podobná úpravě naší. I na Slovensku může být uložena na neomezenou dobu (tedy i doživotně), avšak jen to do té doby, dokud není splněn její účel nebo není možné ochranu společnosti zabezpečit mírnějšími prostředky. Aby nedocházelo ke zneužívání tohoto institutu, ukládá zákon soudu, v jehož obvodu se detence vykonává, přezkoumat nejméně jednou ročně a vždy na

návrh detenčního ústavu důvodnost držení odsouzeného v detenčním ústavu.¹⁰⁶ Co se týče možnosti přezkumu trvání důvodů držení v ústavu, přiznává ji *trestný poriadok* i odsouzenému, který tuto žádost může podat nejdříve po uplynutí lhůty 6 měsíců od právní moci rozhodnutí o umístění v detenčním ústavu, respektive od právní moci rozhodnutí o pokračování v detenci. Na základě odborného znaleckého lékařského posudku pak soud rozhodne, zda se bude ve výkonu detence i nadále pokračovat, nebo že důvody pro výkon tohoto ochranného opatření pominuly a propustí odsouzeného z detenčního ústavu. Pokud jde o situaci, kdy je pachatel umístěn do detenčního ústavu podle §81 odst. 1 *trestného zákona*, rozhodne soud zároveň i o dalším výkonu trestu.

4.1 Okruh osob vhodných k uložení detence

Ukládání detence upravuje *trestný zákon* a rozlišuje ho, tak jako náš trestní zákoník, na ukládání obligatorní a fakultativní. Před novelou trestního zákona bylo možno detenci uložit jen takovému pachateli, který byl v době spáchání trestného činu trestně odpovědný a který byl odsouzený za tento trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. S novelou účinnou od 1. září 2011 přibyla možnost uložení detence i pachateli v ochranném léčení.

Ustanovení §81 odst. 1 *trestného zákona* upravuje, že soud na návrh prokurátora nebo ředitele ústavu výkonu trestu přeruší výkon trestu odnětí svobody a obligatorně nařídí umístění odsouzeného do detenčního ústavu v případě splnění podmínek v tomto odstavci uvedených. Podmínky musí být splněny kumulativně a spočívají v tom, že pobyt na svobodě je i s přihlédnutím na spáchanou trestnou činnost nebezpečný pro společnost a v průběhu výkonu trestu odnětí svobody je odsouzenému zjištěna duševní porucha, která je v konkrétním případě podle odborného lékařského posudku nevyhléditelná (např. schizofrenie, senilní demence). Nevyhléditelnost je brána jen jako nevyhléditelnost relativní, i s přihlédnutím k možnosti rozvoje lékařské vědy i na fakt, že každý živý organismus je teoreticky schopný léčby, což platí zvláště u duševních chorob, i když se tato možnost v konkrétním případě zdá být málo pravděpodobná.¹⁰⁷ Podle tohoto ustanovení půjde tedy o situace, kdy odsouzený duševní poruchou onemocní jednak ve výkonu trestu odnětí svobody, a jednak o situace, kdy odsouzený

¹⁰⁶ ŠÁMAL, P. ŠKVAJN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 12, s. 312.

¹⁰⁷ BURDA, E. *Trestný zákon- Všeobecná část. Komentár- 1. Díl*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 541

duševní poruchou trpěl ještě před výkonem trestu, ale tato porucha byla zjištěna až během výkonu trestu odnětí svobody

V následujících dvou odstavcích §81 zákon upravuje fakultativní rozhodování soudu o umístění pachatele do detenčního ústavu po výkonu trestu odnětí svobody. V §81 odst. 2 je zakotvena potřeba zabezpečit ochranu společnosti i před takovými pachateli úmyslných trestných činů, u kterých existují důvody pro uložení ochranného léčení dle §73 *trestného zákona*, ale kteří se odmítají tomuto léčení podrobit, popřípadě maří jeho účel svým negativním postojem. Pokud takovíto pachatelé zároveň splňují podmínku nebezpečnosti pro společnost, kdyby byli na svobodě, má soud možnost rozhodnout o uložení detence. Na rozdíl od prvního odstavce nastoupí odsouzený do detenčního ústavu až po výkonu trestu odnětí svobody. Z formulace tohoto ustanovení je zřejmá subsidiarita detence k ochrannému léčení, tedy, že k umístění odsouzeného do detenčního ústavu dojde až po selhání ochranného léčení.¹⁰⁸

Další z možností soudu rozhodnout fakultativně o uležení detence nastává v případě, kdy to soud považuje za potřebné. V tomto případě se konkrétně rozhoduje o pachatelích zločinu spáchaného ze sexuálního motivu nebo o pachatelích, kteří opětovně spáchali zvlášť závažný zločin, tedy zločin, za který *trestný zákon* ustanovuje trest odnětí svobody s dolní hranicí trestné sazby nejméně 8 let. Toto ustanovení se vztahuje na sexuální sadisty, agresory a podobné pachatele, jako i na odsouzené za nejzávažnější trestnou činnost. Ve všech těchto případech je totiž nevyhnutelné i nadále po výkonu trestu odnětí svobody působit zabezpečovacími opatřeními s cílem zajistit ochranu ostatních občanů, jejich základních práva a svobody i další společenské hodnoty, které by byly s největší pravděpodobností porušeny v případě propuštění takovýchto mimořádně narušených pachatelů na svobodu. Soud i v tomto případě rozhodne před skončením trestu odnětí svobody a pachatele umístí do detenčního ústavu až po vykonání trestu odnětí svobody.

Vzhledem k dlouhodobým požadavkům léčebných ústavů bylo ustanovení §81 *trestného zákona* rozšířeno o odstavec čtvrtý¹⁰⁹, a to novelou č. 262/2011 Z. Z., účinnou

¹⁰⁸ Z. č. 300/2005 Z.z, trestný zákon – komentár. *epi.sk* [online] Dostupné z: <http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~Main/TArticles.ascx&phContent=~Comments/RuleComments.ascx&RuleID=30279&CTypeID=1> [cit. 2012-03-13]

¹⁰⁹ §81 odst. 4 z. č. 300/2005 Z.z., trestný zákon:

(4) Súd môže na základe odborného lekárskeho posudku rozhodnúť o umiestnení páchatel'a do detenčného ústavu aj vtedy, ak páchatel', ktorého pobyt na slobode je nebezpečný, vykonáva ochranné

od 1. září 2011. Tento odstavec zavádí další možnost soudu rozhodnout o umístění pachatele do detenčního ústavu. V tomto případě může uložit detenci trestně neodpovědnému pachateli, který trpí nevyлéčitelnou duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě by byl velmi nebezpečný pro společnost. Z praxe se ukázalo, že problémem jsou duševně nemocní pachatelé, kteří nemohou být pro svou nepříčetnost trestně odpovědní, a tedy nemohou být odsouzeni k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Jde často o mimořádně nebezpečné pachatele, kteří trpí těžkými formami schizofrenie, sadismu a podobně a dopouští se násilných trestných činů.¹¹⁰ Na tyto pachatele se ustanovení §81 odst. 1 až odst. 3 nevztahují, a proto bylo jeho doplnění potřebné. Uvedené ustanovení bylo doplněno hlavně z důvodu potřeby ochrany před nebezpečným a agresivním pachatelem, kdy předmětem ochrany je v tomto smyslu zejména personál pracující ve zdravotnickém zařízení, ostatní pacienti zde hospitalizovaní, ale i širší okruh lidí v případě útěku pachatele ze zařízení. Zařízení pro výkon ústavního ochranného léčení má tedy nově možnost podat návrh na přeložení takového pacienta do detenčního ústavu, o čemž na základě odborného lékařského posudku rozhodne soud.

4.2 Uvalení, pokračování, změny a ukončení detence

Výkon detence je upraven v Hlavě druhé, díle čtvrtém nového *trestného poriadku* a je nazván „*Výkon zhabania veci, výkon zhabania peňažnej čiastky, výkon zhabania majetku a výkon detencie*“. Ustanovení §462 odst.1 *trestného poriadku* rozširuje ustanovení §81 odst.1 *trestného zákona* a subjekty v něm uvedené. Ministr spravdnosti může odsouzenému před skončením výkonu trestu odnětí svobody navrhnout umístění do detenčního ústavu po vykonání trestu odnětí svobody. Jeho kompetence se ale týká jen okruhu pachatelů, kteří znovu spáchali zvlášť závažný zločin nebo zločin ze sexuálního motivu. V ostatních případech, jak již bylo uvedeno výše, návrh na umístění odsouzeného v detenčním ústavu může podat prokurátor nebo ředitel ústavu výkonu trestu, ve kterém odsouzený vykonává trest odnětí svobody.¹¹¹

liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti a svojim správaním ohrozuje život alebo zdravie iných osôb; súd rozhodne na návrh zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti.

¹¹⁰ Nad schválenou novelou trestného zákona. *pravnelisty.cz* [online] Dostupné z:

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a30-nad-schvalenou-novelou-trestneho-zakona> [cit. 2012-02-21]

¹¹¹ ŠÁMAL, P.; ŠKVAJN, P. *Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku*. In: VÁLKOVÁ, H., STOČESOVÁ, S. (ed) *Detence – nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli?*

Zákon č. 5/2009 Sb., kterým se mění a doplňuje *trestný poriadok* ruší následující ustanovení týkající se detence a zavádí ustanovení nová, která nabývají účinnosti 1. února 2009. Úprava pokračování v ochranném léčení byla přijata v podstatě na objednávku orgánů činných v trestním řízení a soudů, a reaguje tak na potřebu oddělení nebezpečných osob od běžné společnosti tam, kde není možné uvalit vazbu. Jedná se o situace, kdy se teprve rozhoduje o způsobu léčení a zabezpečení takových osob, nebo o zacházení s osobami, které nejsou trestně odpovědné. Hovoříme zde o pachatelích, kteří vykonali trest odnětí svobody, ale předpokládá se u nich ještě pokračování v ochranném léčení, nebo o osobách, které je potřeba dodat do výkonu detence. Ve všech výše uvedených případech se stále jedná o pachatele, u nichž není žádoucí přerušení odborného dohledu, jak pro účely ochrany společnosti, tak pro umožnění zdárného terapeutického působení na ně samotné.

Při novelizaci *trestného poriadku* bylo potřeba sladit postup uvalení detence s dosavadní úpravou rozhodnutí o pokračování v ochranném léčení. Toto bylo vyřešeno legislativní zkratkou obsaženou v §462 odst. 2 *trestného poriadku*, samozřejmě s vyloučením rozhodování o formě ochranného léčení (detence má totiž formu jedinou), což je charakterizováno užitím slova „přiměřeně“.

O pokračování v ochranném léčení dle §464a odst. 1 rozhoduje ve veřejném zasedání usnesením předseda senátu okresního soudu, v jehož obvodě má sídlo ústav, v kterém je ochranné léčení vykonáváno. Zásadní náležitostí je vyslechnutí odsouzeného, který však může požádat, aby se veřejné zasedání konalo bez jeho účasti. Výjimkou jsou také situace, kdy výslech odsouzeného neumožňuje jeho zdravotní stav. Zařízení pro výkon trestu odnětí svobody pro účely tohoto řízení vyrozumí soud s dostatečným předstihem o dni, ke kterému má výkon trestu odsouzeného skončit tak, aby byl v případě potřeby zajištěn plynulý přechod z výkonu trestu do režimu ochranného léčení a odsouzený nebyl ponechán bez patřičného odborného dohledu. Součástí sdělení zařízení je také lékařská zpráva o průběhu a výsledcích dosavadního ochranného léčení, bez které by soud mohl jen těžko posoudit nutnost jeho dalšího pokračování. Smyslem je právě umožnit soudu rozhodnout do okamžiku ukončení výkonu trestu odnětí svobody. Proti rozhodnutí předsedy senátu je přípustná stížnost.

Při rozhodování má předseda senátu tedy dvě možnosti – usnesením rozhodnout o pokračování v ochranném léčení, a to v ústavu zdravotní péče nebo v ambulantním zařízení (v rámci rozhodnutí je rozhodnuto i formě), či rozhodnout o propuštění z ochranného léčení ve smyslu §448 odst. 1.

V případě rozhodnutí o pokračování ústavního ochranného léčení a za předpokladu, že pobyt odsouzeného na svobodě je nebezpečný nebo je přijetí odsouzeného dohodnuto s ústavem zdravotní péče, je odsouzený dopraven do tohoto ústavu alespoň 30 dní dopředu. V tomto případě se dá předpokládat podání stížnosti ze strany odsouzeného, ta však nemá odkladný účinek. Nadřízený soud může rozhodnutí o prodloužení ochranného léčení zrušit, poté je součástí takového rozhodnutí i příkaz k propuštění odsouzeného. Pokud odsouzený ještě nebyl umístěn v patřičném ústavu, postupuje se přiměřeně jako v případě, kdy soud rozhoduje o prodloužení ochranného léčení ambulantním způsobem.

U rozhodnutí o uložení detence nelze stížnosti podané odsouzeným přiznat odkladný účinek. Důvodem je především to, že jejím podáním, až do vyřízení, nenabývá rozhodnutí právní moci, a tudíž nemůže být vykonatelné. V případě stížnosti opačného charakteru, tedy ze strany navrhovatele (ministra spravedlnosti, státního zástupce nebo ředitele ústavu pro výkon trestu odnětí svobody) pro negativní rozhodnutí soudu o uvalení detence, by přiznání „odkladného účinku“ (byť zde nelze hovořit o odkladu, jelikož ještě není co odkládat) znamenalo faktické uvalení detence na základě samotného podání stížnosti, což by zcela zjevně odporovalo většině zásad trestního řízení. Odkladný účinek lze dle §463 odst. 2 *trestného poriadku* přiznat pouze stížnosti podané prokurátorem proti usnesení o propuštění z detence.

Pokud předseda senátu zamítne návrh na umístění odsouzeného do detence a nadřízený soud jeho rozhodnutí zruší, musí předseda senátu zařídit dodání osoby, pohybující se na svobodě, do ústavu. Osobě, jež je nebezpečná pro společnost, nelze poskytnout přiměřenou lhůtu k obstarání záležitostí, ta nastoupí k výkonu detence bezodkladně.

Dozor nad detencí, stejně jako u ostatních ochranných opatření, zastává prokurátor, v jehož obvodě se detence vykonává.

4.3 Problémy spojené s výstavbou detenčního ústavu na Slovensku

V současné době stále detenční ústav na Slovensku chybí, z těchto důvodů duševně choří jedinci, kteří splňují podmínky pro uložení detence, končí buď v psychiatrické léčebně, anebo ve vězení. Vybudování detenčního ústavu se s postupem doby stává velmi žádoucí, neboť se v psychiatrických léčebnách čím dál více vyskytují pacienti, velmi nebezpeční pro ostatní. Personál neustále pátrá po projevech šikany a podobného chování, které si pacienti s ochrannou léčbou často přinesou z vazby nebo z výkonu trestu.¹¹²

Jednání týkající se zřízení prvního ústavu se konají od 14. srpna 2007, kdy se za tímto účelem poprvé sešli zástupci Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva spravedlnosti Slovenské republiky. Výsledkem zasedání bylo shodné stanovisko obou rezortů, že první detenční ústav vybudují v tzv. pavilonu „C“ v Psychiatrické léčebně Sučany. Pracovní skupina kromě této léčebny navrhla další ústavy, které by taktéž připadaly v úvahu jako budoucí detenční ústavy, a to Psychiatrická léčebna Plešivec a Psychiatrická nemocnice Hronovce. Po vzájemné dohodě mezi zástupci Ministerstva zdravotnictví a Sboru vězeňské a justiční stráže bylo rozhodnuto, že se první detenční ústav zřídí v Psychiatrické nemocnici Hronovce.¹¹³

Detenční ústav¹¹⁴ by měl sídlit v rozestavěné budově, kterou nemocnice plánovala použít na hospitalizaci svých pacientů. Pan Zelman, ředitel hronovecké nemocnice, uvádí, že kapacita zařízení bude 36 místností. V prostoru jedné cely se plánuje umístění jednoho nebo dvou lůžek, o čemž se ale rozhodne až v průběhu konečných prací. Psychiatrická nemocnice Hronovce na dostavbu vyhlásila veřejnou soutěž v říjnu roku 2010. Jeden z účastníků průběh soutěže označil za netransparentní a diskriminační a obrátil se na *Úrad pre verejné obstaravanie*. Úřadem požadovaná kompletní dokumentace ale nebyla ve stanovené lhůtě doručena k prošetření, a proto *Úrad pre verejné obstaravanie* ve smyslu zákona o veřejných zakázkách tuto soutěž zrušil. Veřejná soutěž musela být vyhlášena znovu, z čehož plyne nebezpečí opětovného prodloužení termínu dokončení, který se plánoval na druhou polovinu letošního roku.

¹¹²Dokončenie detenčného ústavu sa opäť odkladá. *sksapa.cz* [online]
Dostupné z: <http://www.sksapa.sk/201110171752/Monitoring-m%C3%A9di%C3%AD/dokonenie-detneho-ustavu-sa-opae-odklada.html> [cit. 2012-03-25]

¹¹³ BURDA, E a kol. *Trestný zákon: komentár*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 544.

¹¹⁴ Viz Příloha č. 4 Obrázek 4

4.4 Komparace obou zákonných úprav

Přestože se může zdát, že slovenská a česká právní úprava týkající se zabezpečovací detence, resp. detence, je téměř shodná, není tomu tak. Jednotnost najdeme především v době trvání, pravidelném přezkumu, propuštění z výkonu a v účelu, neboť obě právní úpravy se zaměřují na ochranu společnosti před velmi nebezpečnými osobami a kladou důraz nejen na jejich izolaci, ale i na jejich léčbu.

Porovnáme-li slovenskou a českou právní úpravu institutu zabezpečovací detence, můžeme nalézt rozdíl především ve vymezení okruhu osob, kterým je její výkon určen.¹¹⁵ Okruh osob vymezený slovenským *trestným zákonem* naše právní úprava nezná. Rozdíl najdeme již v tom, že slovenská právní úprava nenazývá osobu chovancem, jako ji označuje náš zákon o výkonu zabezpečovací detence, ale jako pachatele, popř. odsouzeného. *Trestný zákon* umožňuje uložit detenci jen osobám nacházející se ve výkonu trestu odnětí svobody, popř. ve výkonu ochranného léčení. Trestní zákoník upravuje oproti tomu možnost upuštění od potrestání při současném uložení zabezpečovací detence nebo i samostatné uložení zabezpečovací detence osobě, která není trestně odpovědná. Dá se říci, že slovenská právní úprava umožňuje uložení detence i příčetným pachatelům, jež jsou plně trestně odpovědní. Takovým pachatelům není diagnostikována duševní porucha, ale dopustili se opětovného spáchání zvláště závažného zločinu, a tudíž zákon přiznává soudu možnost uložení detence. U nás jsou adepty pro uložení zabezpečovací detence spíše osoby s vymizelou nebo sníženou rozpoznávací a ovládací schopností, popř. pachatelé oddávající se zneužívání návykových látek. Na Slovensku jsou tyto okolnosti důvodem pro uložení ochranného léčení. Shodu v obou právních úpravách nalezneme ale u §81 odst. 2, a to v tom, že se zabezpečovací detence ukládá osobám, jejichž pobyt na svobodě je nebezpečný a u kterých by ochranné léčení nesplňovalo svůj účel, k čemuž se dojde na základě znaleckého posudku.

Slovenská republika, stejně tak jako Česká republika, nemá dostatečně přizpůsobené umístování mladistvých osob do ústavu. Na Slovensku jsou mladiství upraveni pouze ve speciálních ustanoveních v *trestném zákoně*, v nichž je samostatně upravena jen ochranná výchova. Kromě toho obecná úprava přímo v zákoně vylučuje

¹¹⁵ V české právní úpravě viz Tabulka 1 na str. 23

pouze uložení ochranného dohledu. Zmíněn ale není neukončený fyzický a psychický vývoj mladistvých, tzv. relativní nepřičetnost, která je v České republice upravena v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Prakticky ale obě právní úpravy jsou nedostatečné a umožňují uložení zabezpečovací detence ve skoro stejných případech, jako je tomu u dospělých jedinců.

Trestný poriadok, oproti našemu trestnímu řádu, upravuje výkon detence velmi stroze. Spočívá to zejména v rozdílné hmotněprávní úpravě, neboť ve slovenské právní úpravě postačuje úprava týkající se doby, během které se rozhoduje o návrhu na umístění odsouzeného v detenčním ústavu, kam by odsouzený nastoupil po výkonu trestu odnětí svobody. Zákon nezapomíná ani na stížnosti, které jsou s takovýmto rozhodováním úzce spjaté. Právní úprava této problematiky spočívá v přiměřeném užití ustanovení týkajících se ochranného léčení. Trestní řád oproti tomu upravuje nařízení výkonu zabezpečovací detence v případě samostatného uložení, v souvislosti se speciálním ustanovením, týkajícím se např. příslušníků ozbrojených sil. Oproti *trestnému poriadku* zde nalezneme i možnost upuštění od výkonu zabezpečovací detence před započítáním jejího výkonu, a to z důvodu pomnutí okolností, pro něž byla zabezpečovací detence uložena. V čem se obě země shodují, je nedostatečná právní úprava v oblasti následné péče o chovance, kteří jsou ze zabezpečovací detence propuštěni a snaží se začlenit zpět do společnosti.

Slovenský *trestný zákon* ani *trestný poriadok* neupravují možnost změny na ústavní ochranné léčení, opačný směr, tedy změna ochranného léčení na zabezpečovací detenci je možná na základě nového ustanovení §81 odst. 4. V České republice je v zákoně zakotvena prostupnost těchto ochranných opatření v obou směrech.

Nejpodstatnější rozdíl lze spatřovat v neexistenci detenčního ústavu a absenci jednotné právní úpravy, týkající se výkonu detence. Na Slovensku, oproti České republice, oba tyto prvky chybí, i když zde toto ochranné opatření má fungovat již od roku 2006, tedy více než pět let. Institut detence byl na Slovensku zaveden zákonem č. 300/2005 Z.z. a zákonem č. 301/2005 Z.z. V lednu 2006 nabyly oba tyto zákony účinnosti a od té doby byly nejednou novelizovány. Problematika týkající se ústavu pro výkon detence ale zůstala nepozměněna. I když na Slovensku žádný ústav není, stále zde zákonodárci ponechávají ustanovení odkazující na umístění odsouzeného v detenčním ústavu. V České republice byla zabezpečovací detence zavedena až zákonem pozdějším, a to zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence,

s účinností od 1. ledna 2009. Oproti Slovensku se dá říci, že v současné době její aplikace prakticky funguje. Disponujeme dvěma detenčními ústavy, jejichž kapacity se pozvolna naplňují, a jednotným zákonem, který pojednává o výkonu zabezpečovací detence a o režimu detenčního ústavu.

5. SHRNUÍ A DOPORUČENÍ

Zabezpečovací detence je v českém právním systému poměrně mladým a ještě nerozvinutým institutem. Koncipovaná je jako ochranné opatření určené specifické kategorii pachatelů trestných činů, popř. činů jinak trestných. Zaměřuje se především na pachatele závažné trestné činnosti, kteří jsou mimořádně nebezpeční pro společnost a u nichž vyvstává potřeba propojení léčebných metod a ostrahy v podobě dozoru Vězeňské služby České republiky.

Institut zabezpečovací detence je ve světě upraven v různých formách. V rámci naší právní úpravy byl zvolen tzv. klinický model (*The Clinical Model*), který vedle ochrany společnosti zdůrazňuje léčbu určitého druhu nepřizpůsobivých odsouzených trpících v době spáchání činu duševní poruchou, na rozdíl od tzv. ochranného modelu (*Community Protection Model*), který upřednostňuje jen ochranu společnosti.¹¹⁶

Uzákonění zabezpečovací detence bylo bezesporu potřebným a ze strany nejen psychiatrů a právníků dlouho očekávaným krokem, neboť napomáhá řešit problém s některými nespolupracujícími, sabotujícími a agresivními pacienty ve výkonu ústavního ochranného léčení. Jedná se o institut, který je svou povahou nejtvrdějším z ochranných opatření a který je využíván až jako krajní prostředek ochrany společnosti, kdy jiné prostředky selhaly. Z toho vyplývá i vztah subsidiarity k ochrannému léčení a jejich vzájemná prostupnost, která umožňuje pružně reagovat na vývoj duševní poruchy a postup léčebného procesu.

Platnou právní úpravu institutu zabezpečovací detence považují za poměrně zdařilou, ale jak již uvádím výše, není prosta problémů. Problém spatřuji ve čtyřech oblastech a to v oblasti týkající se okruhu potencionálních adeptů na uložení zabezpečovací detence, možnost změny ústavního ochranného léčení bez splnění zákonem stanovených podmínek, nedostatečné právní úpravě pro ukládání zabezpečovací detence mladistvým a nemožnosti uložení zabezpečovací detence za trestné činy spáchané před účinností zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.

¹¹⁶ ŠÁMAL, P. *Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené*. In: VANDUCHOVÁ, M., GŘIVNA, T. (ed.) *Poceta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 367.

Novela trestního zákoníku č. 330/2011 Sb. zasáhla do oblasti, týkající se okruhu pachatelů a rozšířila tak možnost uložení zabezpečovací detence. S přijetím této novely už není cílem zabezpečovací detence ochraňovat společnost pouze před zvláště nebezpečnými pachateli, ale postačí i spáchání „pouhého“ zločinu, samozřejmě za splnění dalších zákonem stanovených podmínek. V tomto znění je značně zmírněn dříve velmi přísně nastolený institut zabezpečovací detence, který tím ztrácí svoji původní ideu působit jako nejpřísnější ochranné opatření. Dle mého názoru naplňovala původní právní úprava svůj účel zdařileji.

V souvislosti s okruhem pachatelů považuji za nedostatek české právní úpravy možnost uložit zabezpečovací detenci jen takovému pachateli, který trpí duševní poruchou nebo se oddává zneužívání návykové látky. Opravdu nebezpeční pachatelé ale ne vždy splňují jednu z těchto podmínek. Velmi často takoví pachatelé v důsledku chorobného návyku svou trestnou činnost opakují, ale vzhledem k tomu, že nesplňují všechny podmínky pro uložení zabezpečovací detence nebo doživotního trestu odnětí svobody, dochází k jejich propuštění na svobodu a ohrožování společnosti. Do budoucna by tento okruh osob neměl být při novelizaci opomenut.

Dalším problémem, který přišel s novelou trestního zákona účinnou od 1. prosince 2011, je možnost změny ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci bez splnění zákonem stanovených podmínek, což je zakotveno v §99 odst. 5. Důvody pro uložení zabezpečovací detence uvádí zákon jen demonstrativně, a tudíž se dá pod „nesplnění účelu ochranného léčení“ nebo „nezajištění dostatečné ochrany společnosti“ subsumovat téměř cokoli. Sice výjimečně, ale ne nevyhnutelně, může při takovéto právní úpravě dojít i k tomu, že v doživotním výkonu zabezpečovací detence skončí někdo, kdo do takového ústavu vůbec nepatří. Velmi vysokou pozornost při rozhodování o této změně ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci budou muset soudci věnovat posuzování znaleckých posudků.

Nedostatečnou se jeví také úprava týkající se ukládání zabezpečovací detence mladistvým. V současné době lze mladistvému uložit zabezpečovací detenci za splnění stejných podmínek, jako je tomu u dospělého, což odporuje základním principům zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Účel ochranných opatření u mladistvých spočívá především v kladném vlivu na duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého. S vidinou možnosti uložení zabezpečovací detence na doživotí nebo na velmi dlouhou dobu a s tím spojené vydání na milost a nemilost soudům, znalcům a obhájcům je tento

účel dozajista mařen. Domnívám se, že institut zabezpečovací detence by neměl být mladistvým vůbec ukládán a když už ano, tak jen v případě zmírněné právní úpravy vůči dospělým, která by byla upravena samostatně v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.

Hojné diskuze se vedou okolo §62 zákona o výkonu zabezpečovací detence, který neumožňuje změnu dosud nevykonaného ústavního ochranného léčení uloženého před 1. lednem 2009 na zabezpečovací detenci. S tímto ustanovením nesouhlasím, protože institut zabezpečovací detence byl zaveden především kvůli ochraně před takovými pachateli, kteří maří výkon ochranného léčení a jsou nebezpeční sami sobě i svému okolí. Takoví pachatelé potřebují přísnější režim a tak by i u nich měla být možnost změny ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci. Mezi právníckou společností byl dříve zastáván spíše negativní přístup, v současnosti ale už většina českých soudů rozhoduje tak, že překlápí dříve nařízenou ústavní léčbu na detenci.

V neposlední řadě bych ráda upozornila na opomenutou právní úpravu, týkající se tzv. postdetenční péče. Zabezpečovací detence je sice institutem, který může omezit osobní svobodu na doživotí, ale přichází v úvahu i její ukončení a propuštění na svobodu. V této souvislosti by bylo vhodné rozšířit stávající právní úpravu a více propracovat možnost spolupráce s organizacemi, které napomáhají se začleněním do společnosti, mohou poskytnout přechodné bydlení nebo pracovní pozici. Chovanec, který byl po několik let izolován od společnosti se sám s prostředím adaptovat nedokáže a potřebuje cizí pomoc. V Evropě na tomto principu fungují např. tzv. *domy na půli cesty*, v České republice však taková podobná zařízení fungují jen minimálně, zpravidla ne z trestněprávních důvodů a pouze pro specifické skupiny jedinců (jako např. SKP-Dům na půli cesty v Plzni určený pro jedince do 26 let opouštějící zařízení pro výkon ústavní péče)

6. ZÁVĚR

Zabezpečovací detence byla do českého právního řádu zakotvena po vzoru zahraničních právních úprav. V současné době je poměrně mladým a ne úplně rozvinutým způsobem ochrany společnosti před nebezpečnými osobami. Její uzákonění a praktická realizace byly poměrně zdoluhavé. Jedná se totiž o problematiku zasahující do mnohých odvětví, od práva přes psychiatrii až k vězeňství. Nakonec se však podařilo všechny požadavky skloubit a součástí výčtu ochranných opatření v českém právu se od 1. ledna 2009 stala i zabezpečovací detence.

Důvod vzniku tohoto nového ochranného opatření bylo především uvolnit psychiatrické léčebny od pacientů, pro které bylo ústavní ochranné léčení neúčelné. Zabezpečovací detence se tak stala mezičlánkem mezi výkonem trestu odnětí svobody a ústavním ochranným léčením. Při výkonu zabezpečovací detence ve speciálních ústavech se klade důraz jak na léčebné a výchovné působení, tak na ochranu společnosti a izolaci osoby. Chovanec je tak chráněn sám před sebou, společnost je chráněna před jeho dalšími útoky a navíc je umožněna potřebná léčba, která může vést k účinnější nápravě pachatele a v nejlepším případě i k jeho začlenění zpět do běžného života.

Zabezpečovací detence je alternativní sankcí určenou především pro pachatele- recidivisty, kteří v době spáchání činu, resp. zločinu, trpí duševní poruchou nebo se oddávají zneužívání návykové látky. Navíc se může jednat i o osoby, které není možno potrestat vzhledem k tomu, že své činy spáchali ve stavu nepřičetnosti. Takové osoby nejsou trestně odpovědné, ale jejich ponechání na svobodě je nežádoucí. Její uložení je možné i u mladistvých, a to dokonce za splnění stejných podmínek, jako u dospělých. O umístění osoby do zabezpečovací detence rozhoduje soud na základě znaleckého posudku, vždy ale musí nejdříve zhodnotit, zda nepostačí k nápravě mírnější prostředek. Ve výkonu zabezpečovací detence může chovanec zůstat i doživotně, což vyplývá především z nebezpečnosti takových jedinců pro společnost. Aby ale nedocházelo ke zneužívání tohoto institutu, musí soud opakovaně rozhodovat o dalším trvání detence a hodnotit, zda důvody pro trvání trvají. Pravidelnou kontrolou má být zaručena ochrana práv a lidských svobod chovance. V souhrnu je zabezpečovací detence svou povahou nejtvrdějším ochranným opatřením, které lze použít až jako krajní prostředek ochrany společnosti, zejména v případě, kdy ústavní ochranné léčení svůj účel nesplňuje.

Institut zabezpečovací detence zatím není plně využíván. V České republice dnes funguje jen jeden ústav, jehož kapacita není ani z poloviny zaplněna. V souvislosti s přijetím novely č. 330/2011 Sb., účinné od 1. prosince 2011 ale došlo k velkému zmírnění, neboť připouští uložení zabezpečovací detence „pouze“ za zločin a navíc rozšiřuje soudům okruh podmínek, na základě kterých lze změnit ústavní ochranné léčení na zabezpečovací detenci.

Právní úprava zabezpečovací detence na Slovensku se v lecčem s naší právní úpravou shoduje, ale totožné nejsou. Máme jiný okruh pachatelů, pro které je detence určena, z čehož vyplývá rozdílnost i u zbylých ustanovení. Ustanovení týkající se tohoto typu ochranného opatření ale zatím nemohou účinně aplikovat, neboť jim chybí speciální ústav a zákon, který by výkon konkretizoval.

V této práci je rozebrán institut zabezpečovací detence od jeho charakteristiky, přes proces zakotvení tohoto opatření do právního řádu české republiky, včetně shrnutí situace na Slovensku a porovnání obou úprav. Postupně je tedy rozebrán samotný pojem, jeho smysl a význam, přes charakteristiku osob, na něž může nebo má být detence uvalena až po popis zákonné úpravy hmotné i procesní. Část práce je také věnována problematice mladistvých pachatelů a odlišnostem v přístupu k nim. Navíc je pojednáno o aktuálním stavu ve smyslu obsazení jediného detenčního ústavu v České republice, včetně kazuistiky prvního chovance, na kterého byla zabezpečovací detence uvalena. V závěru práce je poté nastíněna kritika nedostatků dosavadní úpravy, jako i možná východiska pro budoucí vývoj.

7. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Učebnice a komentáře:

BURDA, E a kol. *Trestný zákon: komentár.* 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010, 544 s. ISBN 9788074003943.

IVOR, J. *Trestné právo hmotné. 1, Všeobecná časť.* 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, 530 s. ISBN 80-807-8099-4.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, advokátní tarif.* 2. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 12. 2011. Praha: Leges, 2011, 1280 s. ISBN 978-808-7212-998.

KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3.

MAŠLANYOVÁ, D. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 496 s. ISBN 978-807-3803-384

MINÁRIK, Š. *Trestný poriadok: stručný komentár.* 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2006, 1302 s. ISBN 80-807-8085-4.

NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní zákoník 2010: stav k 1. 4. 2010: komentář, judikatura, důvodová zpráva.* Praha: Eurounion, 2010, 838 s. ISBN 978-80-7317-084-4.

NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní právo hmotné.* 3. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 393 s. ISBN 978-80-7380-291-2.

NOVOTNÝ, O. a kol. *Trestní právo hmotné. 1., Obecná část.* 6. přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 583 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

SOLNAŘ, V. a kol. *Systém českého trestního práva.* 1. vyd. Praha: Novatrix, 2009, 942 s. ISBN 978-80-254-4033-9.

STIFFEL, H.; TOMAN, P; SAMÁŠ; O. *Trestný zákon: stručný komentár.* 2. preprac. a dopl. vyd. Bratislava: IURA edition, 2010, 938 s. ISBN 978-808-0783-709.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: komentář.* 6. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 2565. ISBN 978-80-7400-043-0

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník I. §1 až 139. Komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, 1303 s. ISBN 298-80-7400-109-3

ŠÁMAL, P. a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011, 968 s. ISBN 978-807-4003-509.

ŠIMOVČEK, I. a kol. *Trestné právo procesné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 497 s. ISBN 978-80-7380-324-7

STRÍŽ, I a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl 1, Trestní zákoník*. Praha: Linde, 2010, 1317 s. ISBN 978-807-2018-024.

STRÍŽ, I a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. Díl 2, Trestní řád*. Praha: Linde, 2010, 1184 s. ISBN 978-807-2018-031.

VANTUCH, P. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, 651 s. ISBN 978-807-4003-219.

VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem, k 1. 8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2011, 1367 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

Časopisecká články, sborníky, odborné zprávy, projekty a studie::

BLATNÍKOVÁ, Š. *Problematika zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, 151 s.

BRICHČÍN, S. Detenční ústav a institut zabezpečovací detence. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 144-149. ISSN 1210-9150.

CRHA, L. Dozor nad detencí - za branou nebo před branou? *Státní zastupitelství*. 2010, č. 7-8, s. 30-34. ISSN 1214-3758.

FIRSTOVÁ, J. Zabezpečovací detence pro ochranu společnosti. *České vězeňství*. 2008, č. 2, s. 23-27. ISSN 1213-9297.

HALUZOVÁ, S. Primář Stožický: Zabezpečovací detence se plánovala desítky let. *České vězeňství*. 2009, č. 1, s. 15-17. ISSN 1213-9297.

HULMÁKOVÁ, J. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4, s. 93-101. ISSN 1213-5313.

CHROMÝ, J. Ještě k dozoru nad detencí. *Státní zastupitelství*. 2010, č. 9, s. 30-32. ISSN 1214-3758.

KRÁL, V. K institutu zabezpečovací detence v návrhu nového trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 12, s. 337-338. ISSN 1214-3758.

MADLIAK, J., DZADÍK, P. Detencia – aktuálna trestnoprávna úprava v Slovenskej republike. *Bulletin advokacie*. 2008, č. 12, s. 35-38. ISSN 1210-6348.

MRZKOŠ, M. Zabezpečovací detence. *České vězeňství*. 2007, č. 2, s. 6-7. ISSN 1213-9297

PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. K navrhované právní úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestní právo*. 2004, č. 8, s. 21-24. ISSN 1211-2860.

PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. K navrhované právní úpravě institutu zabezpečovací detence. *Trestní právo*. 2004, č. 9, s. 13-17. ISSN 1211-2860.

PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J.; ZEMAN, P. Potřebujeme institut zabezpečovací detence? *Zdravotnictví a právo*, 2005, č. 2, s. 9-18. ISSN 1211-6432.

SOTOLÁŘ, A.; VÁLKOVÁ, H. Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 11, s. 309-312. ISSN 1214-3758.

STOŽICKÝ, P. Ústav pro výkon zabezpečovací detence. Okruh osob vhodných k umístění. *České vězeňství*. 2006, č. 6, s. 8-9. ISSN 1213-9297.

ŠÁMAL, P. K úpravě trestních sankcí ve vládním návrhu rekodifikace trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 5, s. 113-123. ISSN 1214-3758.

ŠÁMAL, P. *Ochranné léčení a zabezpečovací detence v návrzích trestního zákoníku a problémy s tím spojené*. In: VANDUCHOVÁ, M., GRIVNA, T. (ed.) *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 341-372. ISBN 978-80-7357-365-2

ŠÁMAL, P.; ŠKVAJN, P. Pojetí detence ve vládním návrhu trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 12, s. 309-317. ISSN 1214-3758.

ŠKVAJN, P. Zabezpečovací detence v osnově trestního zákoníku a návrhu zákona o výkonu zabezpečovací detence. In: *Acta Universitatis Carolinae - Iuridica*, 2007, č. 2, s. 109-115. ISSN: 0323-0619

ŠVARC, J. Ukládání zabezpečovací detence od 1. 1. 2009 a od 1. 1. 2010 a změny legislativy o ochranném léčení. *Psychiatrie pro praxi*. 2009, č. 2, s. 99-101. ISSN 1803-8670.

VACEK, E. Návrh na řešení problému provádění ústavních ochranných léčeb u pacientů se zvýšeným rizikem asociálního, zejména agresivního jednání. *České vězeňství*. 2000, č. 3-4, s. 24-28. ISSN 1213-9297.

VÁLKOVÁ, H. Zabezpečovací detence – nový prostředek k ochraně před zvláště nebezpečnými pachateli? *Právní rozhledy*. 2007, č. 21, s. II. ISSN 1210-6410.

VÁLKOVÁ, H. K „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detencí u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 9, s. 253-259. ISSN 1214-3758.

VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A., Ochranné léčení jako nová reakce na činy jinak trestné spáchané dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 11, s. 309.

ISSN 1214-3758

VÁLKOVÁ, H.; STOČESOVÁ, S. *Detence - nový způsob ochrany společnosti před nebezpečnými pachateli?: trestněprávní, trestněpolitická a kriminologická perspektiva: sborník příspěvků z odborného semináře konaného 27. května 2005 v Plzni*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2005, 75 s. ISBN 80-7043-423-6.

VANTUCH, P. Zabezpečovací detence, její ukládání, výkon, trvání a obhajoba obžalovaného. *Trestní právo*. 2010, č. 9, s. 5-13. ISSN 1211-2860.

VONDRUŠKA, F.; RŮŽIČKA, M.; VAGAI, M. Je možná změna ochranného léčení, s jehož výkonem bylo započato před 1. lednem 2009, v zabezpečovací detenci? *Státní zastupitelství*. 2009, č. 9, s. 18-24. ISSN 1214-3758.

ZÁHORA, J. Detencia a zákaz retroaktivity. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 4, s. 117-120. ISSN 1214-3758.

ZEMAN, P.; PŘESLIČKOVÁ, H.; TOMÁŠEK, J. *Vybrané problémy sankční politiky – Institut zabezpečovací detence*. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, 198 s. ISBN 80-733-8042-0.

ZVĚŘINA, J; BRICHČÍN, S. Co lze očekávat od zabezpečovací detence? *Psychiatrie pro praxi*. 2008, č. 1, s. 47-48. ISSN 1803-8670.

Právní předpisy v platném znění:

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 330/2011Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

Právní předpisy platné na území Slovenské republiky:

Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z.z, trestný poriadok, v znení neskorších predpisov

Zákon č. 5/2009 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 262/2011 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení nehorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Podzákonné a interní předpisy:

Nařízení ministra spravedlnosti č. 6/2008, o zřízení ústavů pro výkon zabezpečovací detence a o změně nařízení ministra spravedlnosti č. 4/1997, o zřízení vazebních věznic a věznic, Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky a zotavoven Vězeňské služby České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 15/2009 Sb., kterým se stanoví podrobnosti výkonu zabezpečovací detence ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby č. 62/2010, kterým se vydává organizační řád Vězeňské služby České republiky

Nařízení GŘ VS č. 48/2011, kterým se ruší NGR VS č. 62/2010 a kterým se vydává organizační řád Vězeňské služby České republiky

Internetové zdroje:

Velký lékařský slovník k pojmu detence. *lekarske.slovniky.cz* [online]

Dostupné z: <http://lekarske.slovniky.cz/pojem/detence>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu z. č. 40/2009 Sb. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu z. č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=251&CT1=0>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu z. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=3&CT=879&CT1=1>

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu z. č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=210&CT1=0>

Legislativní proces přijímání vládního návrhu, sněmovní tisk 744. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=744>

Legislativní proces přijímání vládního návrhu -sněmovní tisk 251. *psp.cz*. [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=251>

Parlament ČR, Poslanecká sněmovna 2002-2006, 54. Schůze, jednání k bodu 4-Návrh trestního zákoníku (sněmovní tisk 744/4)- zamítnutý Senátem. *psp.cz* [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/054schuz/s054307.htm>

Z. č. 300/2005 Z.z, trestný zákon – komentár. *epi.sk* [online] Dostupné z:

[http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/
Main/TArticles.ascx&phContent=~/
Comments/RuleComments.ascx&RuleID=30279&CTypeID=1](http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&RuleID=30279&CTypeID=1)

Z.č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok - komentár. *epi.sk* [online] Dostupné z:

[http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/
Main/TArticles.ascx&phContent=~/
Comments/RuleComments.ascx&RuleID=30280&CTypeID=1](http://www.epi.sk/Main/Default.aspx?Template=~/Main/TArticles.ascx&phContent=~/Comments/RuleComments.ascx&RuleID=30280&CTypeID=1)

Nad schválenou novelou trestného zákona. *pravnelisty.cz* [online] Dostupné z:

<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a30-nad-schvalenou-novelou-trestneho-zakona>

Ochrana osob omezených na svobodě. *ochrance.cz* [online] Dostupné z:

<http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>

Statistiky a údaje. *vscr.cz* [online] Dostupné z: [http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-](http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/)

[19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/](http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/statistiky-a-udaje-103/)

Základní informace o Vazební věznici a ÚpVZD v Brně. *Vscr.cz* online dostupné z:

<http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/o-nas-1567/zakladni-informace-21/>

První chovanec byl umístěn do ústavu pro výkon zabezpečovací detence v Brně. *Vscr.cz*

[online] Dostupné z: [http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/stare-clanky-](http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/stare-clanky-511/?dokumenty=2%3E)

[511/?dokumenty=2%3E](http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/stare-clanky-511/?dokumenty=2%3E).

První chovanec v Česku nastupuje do detenčního ústavu. *zpravy.ihned.cz* [online]

Dostupné z: [http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-35749510-prvni-chovanec-v-cesku-](http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-35749510-prvni-chovanec-v-cesku-nastupuje-do-detencniho-ustavu)

[nastupuje-do-detencniho-ustavu](http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-35749510-prvni-chovanec-v-cesku-nastupuje-do-detencniho-ustavu)

Brněnský detenční ústav čeká prvního devianta. *brno.idnes.cz* [online]

Dostupné z: http://brno.idnes.cz/Brno-zpravy.aspx?c=A090220_180508_brno_taj

Charakteristika VaÚpVZD v Opavě. *vscr.cz* [online]

Dostupné z: [http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/charakteristika-veznice-](http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/charakteristika-veznice-a-ustavu-pro-vykon-zabezpecovaci-detence-opava-527/)

[a-ustavu-pro-vykon-zabezpecovaci-detence-opava-527/](http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/charakteristika-veznice-a-ustavu-pro-vykon-zabezpecovaci-detence-opava-527/)

Rekonstrukce věznice na detenční ústav. *vscr.cz* [online]

Dostupné z: [http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/informacni-servis-1604/aktuality-](http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/informacni-servis-1604/aktuality-470/rekonstrukce-veznice-na-detencni-ustav-338)

[470/rekonstrukce-veznice-na-detencni-ustav-338](http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/informacni-servis-1604/aktuality-470/rekonstrukce-veznice-na-detencni-ustav-338)

Dokončenie detenčného ústavu sa opäť odkladá. *sksapa.sk* [online] Dostupné z:

[http://www.sksapa.sk/201110171752/Monitoring-m%C3%A9di%C3%AD/dokonenie-](http://www.sksapa.sk/201110171752/Monitoring-m%C3%A9di%C3%AD/dokonenie-detenneho-ustavu-sa-opae-odklada.html)

[detenneho-ustavu-sa-opae-odklada.html](http://www.sksapa.sk/201110171752/Monitoring-m%C3%A9di%C3%AD/dokonenie-detenneho-ustavu-sa-opae-odklada.html)

Detenčný ústav sa oddiaľuje, súťaž zrušili. *levice.sme.sk* [online] Dostupné z:

<http://levice.sme.sk/c/6111184/detency-ustav-sa-oddialuje-sutaz-zrusili.html>

8. SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Legislativní proces přijímání zákona- sněmovní tisk 744

Příloha č. 2 Legislativní proces přijímání zákona- sněmovní tisk 251

Příloha č. 3 Přehled zákonů novelizovaných zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

Příloha č. 4 Fotografie detenčních ústavů v České a Slovenské republice

Příloha č. 1

Legislativní proces přijímání zákona- sněmovní tisk 744

- **POSLANECKÁ SNĚMOVNA**
- Vláda **předložila** sněmovně návrh zákona 21. 7. 2004.
- Zástupce navrhovatele: ministr spravedlnosti.
Návrh zákona rozeslán poslancům jako tisk **744/0** dne 11. 8. 2004.
Předseda sněmovny projednání zákona **doporučil** 27. 7. 2004.
- Určil zpravodaje: **JUDr. Jiří Pospíšil**, navrhl přikázat k projednání **Ústavně právním výborům**

- **1. Čtení** proběhlo 14. 10. 2004 na 36. schůzi. Návrh zákona **přikázán k projednání** výborům (usnesení č. 1302).

- **Ústavně právní výbor** projednal návrh zákona a vydal 2. 5. 2005 **usnesení** doručené poslancům jako tisk **744/1** (*pozměňovací návrhy*).

- **2. Čtení**
Návrh zákona v obecné rozpravě 15. 6. 2005 na 45. schůzi **vrácen** k projednání výborům

- **Ústavně právní výbor** projednal návrh zákona a vydal 7. 10. 2005 **usnesení** doručené poslancům jako tisk **744/2** (*pozměňovací návrhy*).

- **2. Čtení**
Návrh zákona **prošel** obecnou rozpravou 12., 13. 10. 2005 na 48. schůzi.
Návrh zákona **prošel** podrobnou rozpravou 13. 10. 2005 na 48. schůzi.
Podané **pozměňovací návrhy** zpracovány jako tisk **744/3**, který byl rozeslán 18. 10. 2005 v 18:20.

- **3. Čtení** proběhlo 30. 11. 2005 na 51. schůzi. Návrh zákona **schválen** (hlasování č. 210, usnesení č. 1998).

- **SENÁT**
- Poslanecká sněmovna **postoupila** dne 10. 1. 2006 návrh zákona Senátu jako tisk **219/0**.
Organizační výbor dne 10. 1. 2006 **stanovil** garančním výborem Ústavně-právní výbor (Ing. Pavel Janata) a **přikázal** tisk k projednání: Výbor pro záležitosti Evropské unie (Jan Hadrava), Stálá komise Senátu pro sdělovací prostředky (František Příhoda).

- **Výbor pro záležitosti Evropské unie** projednal návrh dne 1. 2. 2006 a přijal usnesení č. 243, které bylo rozdáno jako tisk **219/3** (*pozměňovací návrhy*).
- **Stálá komise Senátu pro sdělovací prostředky** projednal návrh dne 17. 1. 2006 a přijal usnesení č. 13, které bylo rozdáno jako tisk **219/2** (*doporučuje*).
- **Ústavně-právní výbor** projednal návrh dne 25. 1. 2006 a přijal usnesení č. 76, které bylo rozdáno jako tisk **219/1** (*pozměňovací návrhy*).

- Návrh **projednán** dne 8. 2. 2006 na 9. schůzi Senátu. Senát návrh **zamítl** (usnesení č. 339).

- **POSLANECKÁ SNĚMOVNA**
- Návrh zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu **rozeslán** 22. 2. 2006 poslancům jako tisk **744/4**.
Dokument Senátu **doručen** sněmovně a **rozeslán** 22. 2. 2006 poslancům jako tisk **744/5**.
O návrhu zákona vráceném Senátem hlasováno 21. 3. 2006 na 54. schůzi.
- Sněmovna zákon **nepřijala** (hlasování č. 419).¹¹⁷

¹¹⁷Legislativní proces přijímání vládního návrhu - sněmovní tisk 744. *psp.cz* [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=744> [cit. 2012- 03-28]

Příloha č. 2

Legislativní proces přijímání zákona- sněmovní tisk 251

- **POSLANECKÁ SNĚMOVNA**
- Vláda **předložila** sněmovně návrh zákona 3. 7. 2007.
Zástupce navrhovatele: ministr spravedlnosti.
Návrh zákona rozeslán poslancům jako tisk **251/0** dne 11. 7. 2007.
Předseda sněmovny projednání zákona **doporučil** 13. 7. 2007.
- Určil zpravodaje: **Ing. Radim Chytka**
- navrhl přikázat k projednání výborům: **Ústavně právní výbor**

- **1. Čtení** proběhlo 31. 10. 2007 na 22. schůzi. Návrh zákona **přikázán k projednání** výborům (usnesení č. 487).

- **Ústavně právní výbor** projednal návrh zákona a vydal 19. 11. 2007 **usnesení** doručené poslancům jako tisk **251/1** (*pozměňovací návrhy*).

- **2. Čtení**
Návrh zákona **prošel** obecnou rozpravou 29. 1. 2008 na 27. schůzi.
Návrh zákona **prošel** podrobnou rozpravou 29. 1. 2008 na 27. schůzi.
Podané **pozměňovací návrhy** zpracovány jako tisk **251/2**, který byl rozeslán 30. 1. 2008 v 16:40.

- **3. Čtení** proběhlo 13. 2. 2008 na 27. schůzi. Návrh zákona **schválen** (hlasování č. 258, usnesení č. 655).

- **SENÁT**
- Poslanecká sněmovna **postoupila** dne 26. 2. 2008 návrh zákona Senátu jako tisk **202/0**. Organizační výbor dne 27. 2. 2008 **stanovil** garančním výborem Ústavně-právní výbor (Ladislav Macák).

- **Ústavně-právní výbor** projednal návrh dne 5. 3. 2008 a přijal usnesení č. 57, které bylo rozdáno jako tisk **202/1** (*schvaluje*).

Návrh **projednán** dne 19. 3. 2008 na 12. schůzi Senátu.
Senát návrh **schválil** (usnesení č. 325).

- **PREZIDENT**
- Zákon **doručen** prezidentovi k podepsání 21. 3. 2008.
Prezident zákon **podepsal** 2. 4. 2008.

- Schválený zákon **doručen** k podpisu premiérovi 9. 4. 2008.

Zákon **vyhlášen** 16. 4. 2008 ve Sbírce zákonů v částce 41 pod číslem 129/2008 Sb.¹¹⁸

¹¹⁸ Legislativní proces přijímání vládního návrhu - sněmovní tisk 251. *psp.cz*. [online] Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=251> [cit. 2012- 03-28]

Příloha č. 3

Přehled zákonů novelizovaných zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 189/1994 Sb., o vyšších soudních úřednících, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 110/2006 Sb., o existenčním a životním minimu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a
- zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 4

Fotografie detenčních ústavů v České a Slovenské republice

Obrázek 1: Vazební věznice a detenční ústav v Brně

Obrázek 2: Detenční ústav Hronovce

Obrázek 3: Věznice a detenční ústav v Opavě

Obrázek 4: Detenční ústav Vidnava

9. RESUME

Security detention is relatively young and still not fully developed way to protect the society from dangerous persons in the Czech legal system. Enactment and practical implementation of it were quite lengthy. It is an issue affected by many domains, from the law over psychiatric ward to penitentiary sciences. Finally all the requirements met together and security detention was included to list of protective measures known in Czech law system, following the example of other European countries and the rest of the developed world.

The reason of this new protective measure is to release those patients from an psychiatric treatment facilities, who standard constitutional treatment was ineffective for. Security detention became the intermediary between an imprisonment and the constitutional protection treatment. The emphasis is placed both on medical and educational activities and the protection of persons and isolation during security detention.

The inmate is also protected from himself, the society is protected from his other attacks and the necessary treatment that may lead to effective remedy as well as his integration back into normal life is possible.

Security detention is an measure sanction designed primarily for recurrent offenders that at the time of the offense suffers from mental disorder or drug addiction. Additionally, we can also include people that cannot be punished due to the fact that their deeds committed in a state of insanity, and therefore they aren't criminally responsible, but let them free is not desirable result. The placement of a person in a security detention by the court is always based on expert opinion, so as it must be asses if there is no other less stringent measure that can cause sufficient rectification. The inmate in a security detention may remain there for the whole life, resulting mainly from the hazards that such individuals brings to society. But to avoid abuse, the court must repeatedly decide on further prolongation of the detention period that serves as an institute of the protection of the human rights and freedoms of the inmate. The security detention shall be considered as the toughest protective measure that is possible to use as a last vehicle for society protection.

This work analyzes security detention institute from its characteristics and importance through a process of embedding this measure into law and penitentiary system of the Czech Republic, including a summary of the situation in the Slovak Republic and comparison of both legislations. The term of security detention is in depth explained, considering its meaning and importance, the characteristics of persons against who it can or may be used followed by the description of substantive and procedural legislation. Part of the work is also devoted to problems of juvenile offenders and differences in approaches to them.

There is discussed the current status and occupancy of the only security detention institution in the Czech Republic in the other parts of the paper, including a case study of the first inmate, who was placed there. The conclusion then attempts to outline the current criticism of regulation and possible solutions for future development as well.

